

I skrivelse den 30 oktober 1919 angav vattenfallsstyrelsen de beräknade kostnaderna för vatten- och husbyggnader till sammanlagt 7,100,000 kronor, var- till komma kostnader för turbiner och elektrisk utrustning. På grund av de i inledningen närmare berörda fördyringar, som sedan dess inträtt i såväl arbets- som materialkostnader, måste summan för vatten- och husbyggnader numera höjas till 9,400,000 kronor.

Vad beträffar den maskinella och elektriska utrustningen sökte vattenfallsstyrelsen i det längsta uppskjuta beställningen därav under förhoppning på en prissänkning. I stället har priset å elektrisk utrustning avsevärt stigit och ej heller beträffande turbiner kunna några tecken i väntad riktning skönjas. Redan på grund av den låga fallhöjden vid denna anläggning, som medför proportionsvis stor vikt å maskineriet per hästkraft, blir kostnaden för den maskinella utrustningen hög i förhållande till kostnaden för motsvarande vatten- och husbyggnader. Detta blir givetvis i ännu högre grad fallet genom det särskilt höga priset å generatorer och elektrisk ställverksutrustning, vilket för närvarande är i genomsnitt omkring fyra gånger högre än före kriget.

Vid angivande av kostnaderna för irågavarande delar av anläggningen, vilka, om kraftverket skall kunna tagas i drift vid den avsedda tidpunkten, måste bestämmas senast i slutet av år 1921, nödgas vattenfallsstyrelsen emellertid räkna med den rådande prisnivån. Under förutsättning att 3 maskinaggregat för sammanlagt 30,000 hästkrafter installeras, uppgå kostnaderna för turbiner, generatorer och övrig elektrisk utrustning till icke mindre än 9,900,000 kronor eller mer än hela kostnaden för vatten- och husbyggnader. Vattenfallsstyrelsen skall givetvis, såsom inledningsvis redan betonats, låta sig angeläget vara att genom infordrande av anbud från ett större antal tillverkare liksom även genom själva valet av maskintyp söka nedbringa kostnaderna, men kan icke nu ställa i utsikt att så kan ske.

Totala anläggningskostnaden för kraftstationens första utbyggnad belöper sig enligt denna beräkning till 19,300,000 kronor och fördelar sig på de olika byggnadsåren på följande sätt:

År.	Vatten- och husbyggnader.	Maskinell och elektrisk utrustning.	Summa kronor.
1918—20	2,750,000	50,000	2,800,000
1921	2,750,000	2,200,000	4,950,000
1922	3,000,000	4,500,000	7,500,000
1923	900,000	3,150,000	4,050,000
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	9,400,000	9,900,000	19,300,000

Efter avdrag för redan beviljade medel erfordras för år 1921 ett tilläggsanslag av 2,500,000 kronor och för år 1922 7,500,000 kronor.

Av uppgifter, som jag från vattenfallsstyrelsen inhämtat, framgår, att krafttillgången från statens kraftverk i södra och mellersta Sverige snart nog kommer att bliva otillräcklig, varför det torde vara nödvändigt att kraftstationen vid Lilla Edet under de närmaste åren färdigställas. I sin förevarande skrivelse har vattenfallsstyrelsen beräknat detta böra ske till år 1923. Med hänsyn till det med Trollhättans Elektrotermiska *Departementschefen.*

[46.] aktiebolag träffade avtalet om återköp av kraft från Trollhättan synes det emellertid kunna antagas, att om någon större efterfrågan på ny kraft för industriella ändamål ej skulle uppkomma, tiden för kraftstationens fullbordande kan framskjutas till år 1924 och detta även om leverans av kraft i viss mindre omfattning kommer att dessförinnan erfordras för elektrisk drift å linjen Göteborg—Falköping. Vid ett sådant uppskov måste man emellertid räkna med att ett ej oväsentligt krafttillskott från Västerås ångkraftstation, åtminstone vid ringa vattentillgång, kan bli erforderligt under vintern 1923—1924, något som ur ekonomisk synpunkt ställer sig särdeles ofördelaktigt. Då emellertid å andra sidan genom ett uppskov skulle kunna vinnas, att de nu beräknade kostnaderna för kraftstationen möjligen kunde, särskilt vad angår maskinell och elektrisk utrustning, i följd av en eventuell nedgång av prisnivån väsentligt reduceras, anser jag mig, med hänsyn jämväl till rådande förhållanden å lånemarknaden, böra förorda, att återstående erforderliga anslagsbelopp för kraftstationen fördelas på tiden till och med år 1924. Skulle förhållandena till nästkommande år utveckla sig på sådant sätt, att ett mera forcerat utbyggande anses nödvändigt, läser emellertid hinder ej böra möta att för ändamålet äska anslag å tilläggsstat för år 1922.

Under nu angivna förhållanden torde för kraftstationsanläggningen böra avses för år 1921 ytterligare 1,000,000 kronor och för år 1922 4,500,000 kronor. I händelse, som jag ämnar föreslå, särskilt anslag anvisas till rörelsekapital, kan anslaget för vartdera av nämnda år minskas med 500,000 kronor, motsvarande av vattenfallsstyrelsen beräknad kostnad för materialanskaffning. De i förevarande sammanhang erforderliga anslagsbeloppen skulle sålunda utgöra 500,000 kronor å 1921 års tilläggsstat och 4,000,000 kronor å 1922 års stat.

Under hänvisning beträffande anslaget å tilläggsstat till särskild framställning, hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till första utbyggnaden av kraftstationen vid
Lilla Edet för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av
4,000,000 kronor.

3. Vänerens reglering.

[47.] För utförande av förberedande åtgärder för Vänerens reglering hava
Vänerens hittills för åren 1918—1920 beviljats tillhopa 500,000 kronor.
reglering. Ifrågavarande åtgärder utgöras dels av förberedande utredningar,

dels av terrängundersökningar, kartläggning och värdering av de genom regleringen sannolikt uppkommande skador å mark och annan egendom. [47.] Vattenfallsstyrelsen framhåller nu, att sistnämnda arbeten visat sig vara mycket omfattande och tidsödande på grund av strandområdenas vidsträckthet. För närvarande vore kartläggningen av stränderna i huvudsak slutförd och värderingen av skadorna verkställd för en del av Vänerns norra och västra stränder. För att underlätta den härmed sysselsätta personalens förläggning och föryttning hade det visat sig nödvändigt att iordningställa ett särskilt mindre logementsfartyg samt anskaffa motor- och bogserbåtar.

Då det för år 1920 beviljade anslaget, 200,000 kronor, visat sig alldeles otillräckligt och då även för år 1921 beräknades en betydande kostnad, för vars täckande medel hittills icke anvisats, har vattenfallsstyrelsen begärt ett tilläggsanslag för år 1921 av 800,000 kronor. För år 1922, då de förberedande arbetena beräknas bliva avslutade och deras omfattning skulle bliva väsentligt mindre, har styrelsen beräknat penningbehovet till 250,000 kronor.

Kostnaderna för ifrågavarande åtgärder angåvos av vattenfallsstyrelsen i början av år 1918 till 400,000 kronor. Enligt styrelsens nu gjorda uppskattning skulle kostnaderna komma att uppgå till ej mindre än 1,550,000 kronor. Anledningen härtill är givetvis i sin mån att söka i den allmänna prisförhöjningen. Härtill kommer, att, enligt vad styrelsen meddelat, en uppskattning på förhand av kostnaderna för arbeten av ifrågavarande slag, innan man ungefärligen känner, vilka marker skulle komma att röna inflytande av regleringsåtgärderna, ej kan ske med någon noggrannhet. Till belysning av undersökningsarbetenas vidlyftiga beskaffenhet må meddelas, att med desamma under senare tiden varit sysselsatta mer än 20 lantmätare, lantbruksingenjörer och andra tjänstemän samt över 60 hantlangare ävensom att antalet sakägare beräknas till omkring 12,000. Till utgången av år 1920 hava beräknats åtgå omkring 950,000 kronor, vadan en brist av omkring 450,000 kronor hittills uppkommit. Utgifterna under åren 1921 och 1922 beräknas till 350,000 respektive 250,000 kronor.

Då dessa förberedande åtgärder snarast möjligt böra slutföras, hemställer jag, som i annat sammanhang gör framställning om anslaget å tilläggsstat, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsatta förberedande åtgärder för Vänerns reglering för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor.

Lule älvs kraftverk.

4. Kraftstationen vid Harsprånget.

[48.] Kraftstationen vid Harsprånget. Till första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget hava och 1919 års lagtima riksdagar beviljat:

1918 års lagtima riksdag:	
å tilläggsstat för 1918	500,000
» 1919 års stat	1,000,000
1919 års lagtima riksdag:	
å tilläggsstat för 1919	1,000,000
» 1920 års stat	2,000,000
	Summa kronor 4,500,000

Vidare har 1920 års riksdag beviljat dels 3,000,000 kronor å tilläggsstat för 1920 och dels 4,000,000 kronor å 1921 års riksstat, vilka belopp dock voro avsedda att helt ställas till förfogande endast under förutsättning, att aktiebolaget Elektrosalpeter begagnade sig av den rätt till option å elektrisk kraft från Harsprånget, som genom avtal tillförsäkrats detta bolag, eller ock att bindande avtal om andra större kraftleveranser kunde komma till stånd. Därest denna förutsättning icke uppfylldes, skulle enligt riksdagens beslut av det å 1920 års tilläggsstat anvisade anslaget för Harsprångsanläggningen ställas till förfogande endast 1,000,000 kronor, men däremot intet av anslaget för 1921, varav enligt riksdagens medgivande i stället 2,000,000 kronor skulle få användas för bygdenätens utvidgning.

De sammanlagda belopp, som enligt riksdagens beslut hittills äro disponibla för Harsprångsanläggningen, utgöra således:

a) om förutsättningen rörande kraftavsättningen uppfylles 11,500,000 kronor,

b) om samma förutsättning icke uppfylles 5,500,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen yttrar nu till en början beträffande hittills utförda arbeten följande:

Byggnadsverksamheten vid Harsprånget har hittills omfattat följande arbeten. För att möjliggöra ett rationellt bedrivande av själva anläggningsarbetena hava till en början måst anordnas vägar och spår, elektriska kraftledningar med transformatorhus, telefonledningar, vatten- och avloppsledningar samt byggas kontor, baracker, marketenteri, förråd, smedjor, verkstad, sågverk och luftkompressor-anläggning. Till användning redan under byggnadstiden hava därjämte uppförts permanenta bostadshus för driftsingenjör, verkmästare och maskinister

Ännu återstå dock att utföra åtskilliga dylika gemensamma tekniska anordningar och husbyggnader, innan byggnadsplatsen är rustad för att i full utsträckning bedriva arbetet å kraftverkets olika delar.

Sedan läget för damm och kraftstation efter verkställda noggranna undersökningar av bergets beskaffenhet kunnat bestämmas, har vidare älvbottens beskaffenhet vid dammläget varit föremål för detaljundersökningar i avsikt bl. a. att utröna fördelaktigaste lägen för fångdammar samt påbörjats sprängning av en tunnel för vattnets ledande förbi dammläget under dammbyggnadens utförande. Slutligen hava sprängningsarbeten igångsatts dels på platsen för det blivande turbintaget, dels i sänken, avsedda för utfraktning av berg från kraftverkets avloppstunnel.

Under hänvisning till vad styrelsen inledningsvis anfört dels rörande förlängningen av giltighetstiden för aktiebolaget Elektrosalpeters rätt till option å Harsprångskraft, dels om vattenfallsstyrelsens ställning till frågan om arbetenas fortsatta bedrivande i den händelse tryggad avsättning för större kraftbelopp icke omedelbart kunde erhållas, har vattenfallsstyrelsen lämnat följande närmare uppgifter om vad som vore avsett att under de båda närmaste åren 1921 och 1922 utföras.

Om uppgörelse rörande avsättning för kraft i tillräcklig omfattning kommer till stånd, böra arbetena bedrivas i huvudsak enligt samma plan som hittills. Under åren 1921—22 måste då de nämnda gemensamma tekniska anordningarna kompletteras och ytterligare husbyggnader utföras, fångdammar utföras vid dammläget, omloppstunneln därstädes fullbordas och den stora dammbyggnaden till en del uppföras. Vidare erfordras att färdigställa sprängningarna för transport- och hisschakt till maskinsalen samt kabelschakt och schakt för tilloppstubererna och att i rask takt bedriva utsprängningarna av maskinsalen och avloppstunneln. De häremot svarande ytterligare kostnaderna äro t. o. m. år 1921 7,500,000 kronor och för år 1922 8,500,000 kronor.

För det fall, att bindande avtal om kraftavsättning i erforderlig omfattning icke kan träffas, torde arbetena i enlighet med vad vattenfallsstyrelsen ovan redan anfört böra fortsättas, ehuru i långsammare takt.

I enlighet härmed beräknar vattenfallsstyrelsen att under sådana förhållanden inskränka de ovannämnda tekniska anordningarna och husbyggnaderna till fullbordandet av vad som svarar mot den erforderliga mindre arbetsstyrkan och att under åren 1921 och 1922 begränsa de egentliga byggnadsarbetena till de stora tidskrävande sprängningsarbetena huvudsakligen för avloppstunneln samt transport- och kabelschakten och påbörjande av sprängning för maskinsalen. Därjämte bör dock arbetet å dammbyggnaden förberedas genom färdigställande av omloppstunneln och vissa förarbeten för fångdammarerna. De häremot svarande ytterligare kostnaderna beräknas utgöra 4,500,000 kronor t. o. m. år 1921 och 4,300,000 kronor för 1922.

Vid utgången av år 1920 kan beräknas, att det i anläggningen sammanlagt bundna kapitalet kommer att uppgå till omkring 6,300,000 kronor för det fall, att aktiebolaget Elektrosalpeteter begagnar sig av optionen och i motsatt fall omkring 5,800,000 kronor.

[48.] Även om aktiebolaget Elektrosalpeter icke begagnar optionen, torde dock vara lämpligt att av riksdagen begäres beviljande av alternativa anslagsbelopp, på det att Kungl. Maj:t må kunna, oberoende av huruvida riksdagen är samlad, ställa de större anslagsbeloppen till förfogande, så snart bindande avtal rörande avsättning av ett större kraftbelopp från Harsprånget kunnat träffas.

Vattenfallsstyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till fortsättning av första utbyggnaden av Harsprångets kraftstation

dels medgiva, att de av 1920 års riksdag anslagna, men ännu ej till förfogande ställda beloppen, nämligen 2,000,000 kronor å tilläggsstat för 1920 och 4,000,000 kronor å 1921 års riksstat, må få disponeras med 2,000,000 kronor på tilläggsstat för 1921 och 4,000,000 kronor på 1922 års riksstat,

dels bevilja på tilläggsstat för 1921 ett belopp av 2,500,000 kronor och på 1922 års stat ett belopp av 300,000 kronor,

dels ytterligare bevilja på 1921 års tilläggsstat 3,000,000 kronor och på 1922 års riksstat 4,200,000 kronor, vilka sistnämnda belopp dock må ställas till förfogande, först sedan vattenfallsstyrelsen träffat av Kungl. Maj:t godkänt avtal om större kraftleverans från Harsprånget.

Departementsschefen.

Då, enligt vad vattenfallsstyrelsen sedermera anmält, aktiebolaget Elektrosalpeter ej begagnat sig av den bolaget tillförsäkrade rätten till option å elektrisk kraft från Harsprångets blivande kraftstation, har av de utav 1920 års riksdag för anläggningen anvisade anslag, tillhoppa 7,000,000 kronor, endast ett belopp av 1,000,000 kronor ställts till vattenfallsstyrelsens förfogande, varemot återstående 6,000,000 kronor ej äro disponerade. Riksdagen har visserligen medgivit, att av nämnda belopp 2,000,000 kronor skulle kunna få användas för bygdenätens utvidgning, men har så hitintills icke skett.

Emellertid gjorde vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 23 november 1920 framställning om att utöver det för år 1920 anvisade anslaget å 1,000,000 kronor få av tillgängliga medel använda visst ytterligare belopp för arbetenas bedrivande. Styrelsen erinrade därvid, att Kungl. Maj:t i nästlidet års statsverksproposition föreslog, att, i händelse optionsrätten ej skulle begagnas av aktiebolaget Elektrosalpeter, icke blott 1,000,000 kronor för år 1920 utan även 2,000,000 kronor för år 1921 skulle utöver tidigare anvisade medel få användas för arbetenas fortsättning. Riksdagen, som först den 29 april 1920 behandlade ärendet, hade emellertid under nyss angivna förutsättning ansett, att den odisponerade delen av tidigare anvisade anslag, förstärkt med det för år 1920 avsedda tilläggsanslaget å 1,000,000 kronor, borde vara tillräckligt för bestridande av kostnaderna

för de förberedande arbeten, som under den närmaste tiden och intill dess 1921 års riksdag underkastat ärendet ny prövning borde komma till utförande. Vid fattande av detta beslut hade riksdagen utgått från att frågan om optionsrättens begagnande skulle avgöras senast den 1 juli 1920, då giltighetstiden för densamma utlöpte. Bolaget hade emellertid sedermera med Kungl. Maj:ts medgivande erhållit förlängning av optionen först till den 1 oktober och sedermera till den 1 november samma år. På grund av frågans ovissa läge hade styrelsen redan i början av år 1920 inriktat arbetena på en långsammare takt än som borde hava tillämpats, om optionsrätten kommit till användning före den 1 juli 1920, men samtidigt planlagt arbetena med tanke på att vissa medel skulle, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, av riksdagen i alla händelser anvisas för år 1921. Då styrelsen sedermera icke före utgången av den förlängda optionstiden eller den 1 november 1920 ansett sig kunna göra någon stor ytterligare inskränkning i byggnadstakten, hade följden blivit, att de dittills anvisade anslagen blivit otillräckliga, och detta så mycket mera, som arbetslöner och materialkostnader stigit avsevärt under året. Styrelsen, som av anförda skäl ansåge ett fullständigt nedläggande av arbetena icke böra ifrågakomma, hade tänkt sig att över vintern endast bibehålla en arbetsstyrka av omkring 125 man, medan under sommaren 1920 de anställdas antal utgjort omkring 300. Härigenom beräknade styrelsen ett överskridande av de anvisade anslagsmedlen komma att äga rum med 300,000 kronor vid utgången av år 1920, varjämte arbetena i början av år 1921 komme att erfordra omkring 125,000 kronor per månad.

Då det med hänsyn till de av 1920 års riksdag i ämnet gjorda uttalanden syntes med riksdagens mening bäst överensstämmande, att arbetena å kraftstationsbyggnaden finge bedrivas i minskad omfattning, till dess 1921 års riksdag fått tillfälle underkasta ärendet ny prövning, bemyndigade Kungl. Maj:t, i enlighet med min hemställan, genom beslut den 10 december 1920 styrelsen att, till fortsatt bedrivande enligt den i styrelsens skrivelse angivna minskade omfattning av arbetena, av tillgängliga medel använda vad som härför oundgängligen erfordrades, dock högst 600,000 kronor, till dess frågan om ytterligare anslag för ändamålet varit föremål för riksdagens prövning. Tillika anbefalldes styrelsen att för framtiden så planlägga av styrelsen anordnade arbeten, för vilka riksdagen beviljat medel, att kostnaderna komme att hålla sig inom de av riksdagen för arbetena anvisade belopp.

Beträffande frågan huruvida arbetena å Harsprånget böra under den närmaste framtiden fortsättas eller om ett tillfälligt avbrott av desamma skall äga rum tillåter jag mig hänvisa till vad tidigare härom

[48.] anförts. Jag anser mig sålunda, ehuru med viss tvekan, böra förorda arbetenas fortsatta bedrivande i mindre omfattning, varigenom även skulle vinnas, att den befolkning, som i förlitande på de väntade stora arbetsförtjänsterna vid Harsprånget slagit sig ned därstädes, skulle i någon mån tryggas i sin eljest hotade tillvaro. Det fortsatta utbyggnadet bör, på sätt jämväl riksdagen förutsatt, tillsvidare begränsas att huvudsakligen avse sådana förberedande arbeten, vilkas utförande taga längre tid i anspråk. För sådant ändamål torde emellertid ej kunna beviljas större årliga anslag än högst 1,500,000 kronor, med vilket anslagsbelopp en arbetarstam av 100—125 man beräknas kunna sysselsättas. Med hänsyn till det överskridande, som ägt rum av hittills anvisade medel, lärer dock för år 1921 böra avses ett något större belopp eller 1,800,000 kronor. Av sistnämnda summa skulle dock 500,000 kronor, avseende kostnad för anskaffande av vissa materialier, kunna bestridas av det särskilda anslaget till rörelsekapital för statens vattenfallsverks räkning. De för åren 1921 och 1922 erforderliga anslagsbeloppen, vartill hänsyn nu behöver tagas, eller tillhoppa 2,800,000 kronor, torde böra utgå av de utav riksdagen förra året till ifrågavarande anläggning beviljade, men ännu ej disponerade medel, varför något nytt anslag ej nu skulle behöva äskas. Det belopp av 3,200,000 kronor, som återstår av sistnämnda medel, torde däremot få användas för distributionsanläggningar; och återkommer jag härtill i annat sammanhang.

Att alternativa anslagsbelopp jämväl i fortsättningen anvisas för den händelse avtal rörande avsättning av större kraftbelopp från Harsprånget skulle kunna träffas, synes under nu rådande förhållanden ej böra ifrågasättas.

Kungl. Maj:t torde alltså föreslå riksdagen medgiva,

att av de utav 1920 års riksdag för *första utbyggnaden av Harsprångets kraftstation* beviljade men på grund av riksdagens beslut ej disponibla medlen å 6,000,000 kronor må för ändamålet användas 1,300,000 kronor under år 1921 och 1,500,000 kronor under år 1922.

5. Reglering av Stora Lule älvs vattensystem.

[49.] Riksdagen har hittills beviljat medel till reglering av Stora Lule älvs vattensystem med följande belopp:

a) för den av 1913 års riksdag beslutade regleringen av Stora Lulevatten medelst regleringskanal vid Luleluspen:

**Reglering
av Stora
Lule älvs
vatten-
system.**

å 1914 års stat	kronor	500,000
» 1915 » »	»	500,000
» 1919 » »	»	300,000
		Summa kronor 1,300,000

[49.]

b) för ytterligare arbeten för Lule älvs reglering, närmast avseende reglering av de s. k. Suorvasjöarna:

å 1919 års stat	kronor	200,000
» tilläggsstat för år 1919	»	1,000,000
» 1920 års stat	»	1,000,000
» tilläggsstat för år 1920	»	1,400,000
» 1921 års stat	»	1,500,000
		Summa kronor 5,100,000

Vattenfallsstyrelsen anför nu i detta ämne följande.

Vad först beträffar regleringskanalen vid Luleluspen har vattenfallsstyrelsen redan i skrivelse den 30 oktober 1919 anmält, att av där anförda skäl, vartill ytterligare kommit den sedan dess ytterligare inträdda fördyringen, komme att erfordras ett fyllnadsanslag. Storleken av detta anslag kan numera beräknas till 750,000 kronor, vilket belopp erfordras å tilläggsstat för år 1921.

Arbetena för regleringen av Suorvasjöarna hava under det senaste året framförts så långt, att de nödvändiga förberedande anordningarna för transporterna mellan Porjus och arbetsplatsen samt för arbetspersonalens förläggning och förplägning m. m. slutförts och de egentliga byggnadsarbetena kunnat påbörjas med utförande av en fångdamm över den östra älvgrenen samt sprängningsarbeten dels för den provisoriska kraftstationen och dels för de till den ena regleringstunneln hörande sänkchakten.

I vattenfallsstyrelsens skrivelse den 30 oktober 1919 har kostnaden för den första utbyggnaden av regleringsdammarna vid Suorvajaures utlopp angivits till 6,600,000 kronor vid dåvarande konjunkturförhållanden och den da förutsatta omfattningen av detta byggnadsskede. Sedan dess hava, som nämnt, såväl arbets- som materialkostnader ytterligare stegrats. Vid det närmare utarbetandet av dammkonstruktionen och arbetsplanen har det dessutom visat sig erforderligt att till den första utbyggnaden överföra större del av det totala arbetet, än som tidigare avsågs. En proportionsvis större ökning av kostnaderna kommer därigenom på den första utbyggnaden, så att hela kostnaden för denna utbyggnad nu beräknas till 9,800,000 kronor. Då den första utbyggnaden enligt arbetsplanen bör färdigställas under år 1922, behöver alltså av 1921 års riksdag äskas ett belopp av 4,700,000 kronor, varav 1,000,000 kronor å tilläggsstat för år 1921.

Beträffande styrelsens framställning om tilläggsanslag för regleringen av Stora Lulevatten har jag ingen erinran och framlägger i sådant hänseende förslag i annat sammanhang.

Departementschefen.

Vid beräkningen i förevarande skrivelse av anslagsbehovet för fortsättningen av den första utbyggnaden av dammarna vid Suorvajaures utlopp har vattenfallsstyrelsen — sedan det efter närmare vunnit

[49.] kännedom om beskaffenheten av de jordarter, som i byggnadsplatsens närhet finnas tillgängliga såsom fyllnadsmaterial, visat sig, att den ursprungliga planen att utföra dammarna huvudsakligen av jord- och stenfyllning bör frångås — räknat med en dammtyp bestående av en utav sten murad dammkropp med framförliggande jord- och stenfyllning av mindre omfattning, denna senare avsedd att förhindra uppkomsten av alltför stort istryck mot dammen och att tjäna såsom tätning. Med denna dammkonstruktion följer emellertid, att omkring tre fjärdedelar av mur- och fyllnadsmassorna för fullständig utbyggnad skulle behöva anbringas redan i första utbyggnadsstadiet, vilket innebär, att större del av totalkostnaden än som ursprungligen beräknats skulle falla på detta första utbyggnadsstadium.

Styrelsen har emellertid med särskild hänsyn till de stora dammbyggnadsarbetena vid Suorvajaure och Harsprånget inhämtat noggrann kännedom om de nyare dammtyper, som under senare tid vunnit användning i Amerikas Förenta Stater. Vid den undersökning av dessas användbarhet för nu ifrågavarande regleringsdammar, vilken avslutats efter avlåtandet av styrelsens förevarande skrivelse, har det enligt vad styrelsen nu meddelat mig befunnits, att särskilt en av dessa nyare dammtyper med fördel kan komma till användning.

Denna typ karaktäriseras därav, att vattentrycket upptages av en serie cylindriska valv med sinsemellan parallella och mot basytan lutande axlar. Valven uppbäras av stråvmurar, som förmedla belastningens överförande till berggrunden. Både valv och stråvmurar utföras av järnbetong med relativt smäckra dimensioner. Med hänsyn till klimatet torde uppströmssidan dock bära täckas med fyllning och på nedströmssidan genom en isoleringsvägg mellan stråvmurarna bildas slutna rum under valven, vilka, om så erfordras, kunna på elektrisk väg hållas uppvärmda. Den sålunda tänkta dammkonstruktionen är enligt vattenfallsstyrelsens mening fullt betryggande.

Enligt de verkställda beräkningarna kunna dammarna med användande av denna konstruktion utföras för billigare totalkostnad, och särskilt undgås till stor del olägenheten med den oproportionerliga fördelningen av kostnaden mellan första och andra utbyggnadsstadierna. Vattenfallsstyrelsen meddelar, att kostnaden för den första utbyggnaden kan till följd av dessa förändringar reduceras från det av styrelsen senast uppgivna beloppet 9,800,000 kronor till 8,700,000 kronor.

Sistnämnda belopp skulle ändock ansenligt överstiga det i styrelsens skrivelse den 30 oktober 1919 för första utbyggnaden uppgivna beloppet, 6,600,000 kronor. Förutom den allmänna fördyringen har härtill

bidragit, att det vid den detaljerade genomarbetning av planen för byggnadsarbetenas bedrivande, vilken lämpligen kunnat ske först i sammanhang med de förberedande arbetenas påbörjande, visat sig ändamålsenligt att från början utföra två regleringstunnlar i stället för en. De ökade sprängningsmassorna samt avstängningsanordningarna för den andra regleringstunneln medföra en kostnadsökning av omkring 500,000 kronor.

[49.]

På grund av vad sålunda anförts torde den av styrelsen nu senast föreslagna planen böra läggas till grund för arbetenas bedrivande. Anslagsbehovet för färdigställandet av den första utbyggnaden skulle härmed utgöra 3,600,000 kronor, varav styrelsen ansett 1,000,000 kronor böra äskas å tilläggsstat för år 1921.

Beträffande angelägenheten av arbetenas snara slutförande tillåter jag mig hänvisa till vad därutinnan inledningsvis anförts. I fråga om anslagsbeloppet för år 1922 kan dock, enligt vad jag inhämtat, 500,000 kronor överflyttas till 1923 års anslagsbehov, utan att härigenom hinder behöver uppstå i anläggningens tagande i bruk under vintern 1922—1923. Nämda belopp kommer nämligen huvudsakligen att krävas för vissa efterarbeten. Då därjämte ett av vattenfallsstyrelsen i dess äskande inbegripet belopp å 1,000,000 kronor för materialanskaffning skulle utgå av det särskilda anslaget till rörelsekapital för statens vattenfallsverk, torde av innevarande års riksdag för reglering av Suorvasjöarna sålunda böra äskas å tilläggsstaten 500,000 kronor och å 1922 års stat 1,600,000 kronor.

Under hänvisning beträffande anslaget å tilläggsstat till särskild framställning därom, hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsättande av arbetena för *reglering av Suorvasjöarna* för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 1,600,000 kronor.

Älvkarleby kraftverk.

6. Kraftstationen vid Älvkarleby.

Vattenfallsstyrelsen begär vidare anslag av 300,000 kronor å 1921 års tilläggsstat samt 100,000 kronor å 1922 års stat för ändring å tre av turbinaggregaten vid Älvkarleby kraftstation samt för uppförande av en verkstadsbyggnad vid Älvkarleby. Styrelsen anför:

[50.]

Kraftstationen vid Älvkarleby.

Kraftstationen vid Älvkarleby är numera så väl belastad, att under lågvattentiden allt vatten, som framrinner under vardagarna, tages i anspråk. Då

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 1 häft.

[50.] den energi, som därutöver erfordras, måste framställas medelst ånga, är det naturligtvis utomordentligt viktigt, att lågvattenkraften vid Älvkarleby tillgodogöres med högsta möjliga verkningsgrad. Älvkarlebystationens turbiner, som konstruerades för c:a 8 år sedan, motsvara emellertid numera icke fullt denna fordran. Sedan dess har nämligen turbintekniken gått rätt avsevärt framåt. Salunda äro t. ex. de turbiner, som installerats i Untra-anläggningen, med hänsyn till verkningsgraden icke oväsentligt överlägsna Älvkarlebyturbinerna.

Vattenfallsstyrelsen har låtit verkställa ingående undersökningar angående den förbättring, som borde kunna ernås vid Älvkarlebyturbinerna, ifall man utbyter de delar, av vilka verkningsgraden närmast är beroende, nämligen löphjulen och sugskåpen. Dessa undersökningar hava givit vid handen, att man med största sannolikhet skulle genom dylikt utbyte kunna få en sådan förbättring till stånd, att turbinerna bleve ungefär likvärdiga med de modernaste turbinerna och kostnaden skulle kunna amorteras på ett fatal år genom det ökade utbytet från turbinerna.

Vattenfallsstyrelsen anser det emellertid tillsvidare icke föreligga tillräckliga skäl för ändring av mer än tre turbiner, ty med detta antal kan man i huvudsak tillgodogöra sig hela lågvattenmängden och man behöver tillsvidare icke ställa samma fordran på hög verkningsgrad på de turbiner, som i främsta rummet tillgodogöra högvattenkraften.

Det är vidare vattenfallsstyrelsens avsikt att beträffande dessa tre turbiner till en början åtnöja sig med ändring av endast en turbin och att vänta med beslut rörande de två övriga, till dess den först ändrade turbinen blivit provad och förbättringen fastställd. Medel för ändringen av alla tre turbinerna böra dock redan nu göras tillgängliga.

Enligt anbud, som lämnats av turbinleverantören, torde kostnaden för ovan nämnda ändring bliva c:a 400,000 kronor, därest densamma utföres med tre aggregat. Det synes vattenfallsstyrelsen, som om man lämpligen borde bestrida 200,000 kronor därav medels nytt anslag, eftersom kraftstationen genom ändring nu får förhöjt värde, under det att resten bör bekostas med medel från förnyelsefonden. Av nämnda 200,000 kronor torde hälften erfordras under vardera av åren 1921 och 1922.

Vid kraftstationen i Älvkarleby har hittills endast funnits en provisorisk reparationsverkstad, vilken kvarstår sedan byggnadsperioden. Denna är otillräcklig med avseende på utrymme och för framtiden olämpligt belägen samt skulle i längden bliva mycket dyrbar att underhålla och uppvärma. Det torde därför vara nödvändigt att uppföra en permanent verkstad. Med verkstaden bör även kombineras laboratorie- och förrådslokaler samt garage, stall och utrymme för brandredskap. Kostnaden för hela byggnaden beräknas uppgå till 200,000 kronor, som böra begäras å 1921 års tilläggsstat, då behovet av bättre verkstadsförhållanden är synnerligen trängande.

Departementsschefen.

Under hänvisning till vad jag inledningsvis anfört beträffande betydelsen av att genom lämpliga anordningar söka utvinna större energi vid de befintliga kraftverken tillstyrker jag styrelsens förslag om anvisande av anslag för ändring av vissa turbinaggregat vid Älvkarleby kraftstation.

Mot förslaget om anordnande av ny reparationsverkstad har jag ej

annan erinran än att det erforderliga anslagsbeloppet torde böra anvisas [50.]
å 1922 års stat.

I anslutning till vad sålunda anförts och under hänvisning be-
träffande anslaget å tilläggsstat till särskild framställning därom får
jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för vissa *ändringsarbeten å tre turbinaggregat
vid Älvkarleby kraftstation m. m.* för år 1922 anvisa
ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Motala kraftverk. 1

7. Kraftstationen vid Motala. 1

För anläggning av en statens kraftstation vid Motala hava av riks- [51.]
dagen anvisats följande belopp:

	Ordinarie stat.	Tilläggsstat.	Summa.
För år 1919	700,000	1,500,000	2,200,000
» » 1920	2,800,000	700,000	3,500,000
» » 1921	2,700,000	—	2,700,000
			<hr/>
			kronor 8,400,000

Kraftstatio-
nen vid
Motala.

Därjämte har till bestridande av kostnader för mark-
förvärv för år 1918 anvisats kronor 100,000

Summa kronor 8,500,000

Vattenfallsstyrelsen begär nu ytterligare anslag för ändamålet, där-
vid styrelsen anför:

Under det sistförflutna året hava arbetena med uppförande av dammbygg-
nad och kraftstation i älvfåran fortskridit så långt, att älvens vatten i dagarna
kunnat släppas igenom de färdiga bottenutskoven och möjlighet därigenom beretts
att påbörja grundläggningsarbetena för de byggnadsdelar, som skola uppföras i
strömfårans norra hälft. Jorddammarna på norra stranden och erforderliga väg-
omläggningar äro till stor del utförda, avloppskanalen är färdigställd med de för
första utbyggnaden erforderliga dimensionerna, arbetet med omläggning av Motala
stads avloppskulvert pågår, i ställverksbyggnaden äro inredningsarbetena delvis
slutförda, och av bostadshusen för driftspersonalen hava vissa redan kunnat tagas
i bruk. På grund av oförutsedda svårigheter, särskilt den hårda beskaffenheten
av den moränlera, på vilken kraftstation och damm grundläggas, och genom vilken
den övre delen av avloppskanalen uppmuddrats, har det sistnämnda arbetet krävt
något längre tid än som beräknats, vilket torde medföra en motsvarande förse-
ning av kraftverkets färdigställande. Anläggningen torde därför icke kunna tagas

[51.] i drift förrän i början av år 1922 och en del av ytterligare erforderliga medel kunna uppföras på 1922 års stat.

Den allmänna fördyringen har även gjort sig starkt kännbar vid detta byggnadsföretag. Särskilda omständigheter hava därjämte bidragit att här öka skillnaden mellan den först beräknade och den slutliga kostnadssumman. Det av vattenfallsstyrelsen på sin tid först uppgivna beloppet å anläggningskostnaden grundades nämligen på ett av en konsulterande ingenjörsfirma upprättat preliminärt förslag till kraftanläggning vid Motala, vilket förslag var baserat på antagande av andra och gynnsammare grundläggningsförhållanden än som i verkligheten visade sig vara för handen.

Vid det ursprungliga förslaget uppgörande hade man sålunda räknat med förefintligheten av berggrund, men noggranna provgrävningar gävo sedan till resultat, att grunden under den antagna bergkonturen bestod av moränlera med inblandning av stor sten. Detta förhållande medförde, att betongmassan i kraftstationen och de anslutande betongmurverken blev avsevärt större, än om berggrund förefunnits. Den närmare kännedom, som under arbetenas gång erhållits om de övre jordarternas genomsläpplighet för vatten, har också lett till att man med hänsyn till driftsäkerheten ansett sig böra utföra såväl fångdammarna under byggnadstiden som dammbyggnadens anslutning till strändarna på ett mera betryggande och följaktligen dyrare sätt än enligt det ursprungliga förslaget. Vidare hava de lokala förhållandena betingat utförandet av vidlyftigare transportanordningar än som först voro avsedda. Slutligen må framhållas, att saknaden av berggrund och frånvaron i arbetsplatsens närhet av för betong användbart grus i hög grad fördyrat alla betongarbeten. Såväl grus som makadam måste sålunda transporteras med prämar från grustag och stenbrott vid Boren samt omlastas till och från decauvillebana. Ökningen i arbets- och kolkostnader inverkar därför i hög grad på anskaffningskostnaden för dessa materialier. Huvudsakliga delen av fördyringen ligger dock i de oerhört stegrade prisen för såväl material och arbete som maskinell utrustning.

Den totala anläggningskostnaden, som i vattenfallsstyrelsens skrivelse den 30 oktober 1919 angavs till 8,400,000 kronor, beräknas nu komma att uppgå till ej mindre än 12,000,000 kronor. Till följd härav nödgas vattenfallsstyrelsen begära ytterligare betydande anslag för anläggningens fullbordande.

Av det erforderliga fyllnadsanslaget, 3,500,000 kronor, äskar styrelsen 3,000,000 kronor å tilläggsstat för år 1921 och 500,000 kronor för år 1922.

Departements-
chefen.

Inledningsvis har jag erinrat om den otillförlitlighet, som visat sig utmärka de förut framlagda kostnadsberäkningarna, samt framhållit angelägenheten av största möjliga noggrannhet i sådant avseende. Anslag till arbetenas fullbordande måste nu äskas, därvid, enligt vad vattenfallsstyrelsen meddelat, den jämkning beträffande anslagsbeloppen kan ske, att 500,000 kronor överflyttas från tilläggsstaten till 1922 års stat. För ändamålet skulle sålunda erfordras 2,500,000 kronor å tilläggsstat och

1,000,000 kronor å 1922 års stat. Beträffande anslaget å tilläggsstat gör jag framställning i annat sammanhang. [51.]

Jag hemställer alltså för närvarande, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för första utbyggnaden av kraftstationen vid *Motala* för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

8. Reglering av vattenföringen mellan Vättern och Boren.

I detta ämne anför styrelsen följande:

Den såsom en del av kraftstationen vid Motala ingående dammbyggnaden har sådan höjd, att vattnet kan med dess tillhjälp uppdämmas till jämnhöjd med vattenståndet i Vättern. Staten äger emellertid icke ännu laglig rätt att utsträcka uppdämningen till Vätterns nivå. Till följd därav kan Vätterns vattenmagasin icke heller enligt hittillsvarande domstolsutslag utnyttjas varken för utjämning av variationerna i vattentillgången under olika årstider eller för anpassning av vattenförbrukningen efter kraftkonsumtionens växlingar. Enär en reglering av Vättern skulle i hög grad öka den nyttiga energitillgången och därigenom i första hand betydligt höja värdet av Motalastationen, bör densamma i mån av behov komma till utförande.

En fullständig reglering med anlitande av Vätterns magasin för utjämning av årsvariationerna är emellertid ett stort företag och förutsätter en omständlig och tidsödande rättslig procedur med hänsyn till de många sakägare, som beröras av varje större ändring i sjöns vattenstånd. Vattenfallsstyrelsen anser därför, att för närvarande en medelväg bör väljas, avseende en reglering, som icke i mätbar grad förändrar Vätterns vattenstånd och således icke berör strandägarnas intressen. Därmed vinnes icke någon årsutjämning, utan endast vad som för närvarande är angelägnast, nämligen en reglering av avrinningen under varje särskild vecka för sig, så att den sammanlagda vattentillgången under varje hel vecka kan avtappas på det för kraftavsättningen fördelaktigaste sättet.

För att kunna i erforderlig grad variera avtappningen från Vättern efter kraftbehovet, varvid flerdubbelt större vattenmängd kan behöva uttagas under vissa tider, än som motsvarar jämn avrinning under hela veckan, fordras en fördjupning av sjöns utlopp och vidgning av älvsektionen vid de däröver framdragna trafiklederna.

Med hänsyn till nedanför varande fallägare fordras vidare, att vattenföringen nedanför Boren återställes till likhet med nuvarande förhållanden genom magasinering i denna sjö, vars vattenståndsvariationer därigenom bliva något förändrade.

Kostnaderna för arbetena vid Vätterns utlopp med tillägg för de sannolika ersättningsbeloppen för skador vid Borens stränder och kostnader för handläggningen vid vattendomstolen hava preliminärt beräknats till omkring 1,400,000 kronor. De omedelbara fördelarna av veckoregleringen äro så betydliga, att de

[52.]

Reglering
av vatten-
föringen
mellan
Vättern och
Boren.

[52.] väl motivera nedläggandet av detta kapital. Företaget, som är av synnerlig vikt för Motalastationens användning såsom toppbelastningscentral och torde avsevärt förbättra denna anläggnings ekonomi, kan framdeles göras fruktbarande även för statens övriga vattenfall i Motalaström.

För att redan från början få full nytta av Motalastationen, bör veckoregleringen enligt vattenfallsstyrelsens mening omedelbart genomföras. Till betäckande av kostnaderna för kartläggning och värdering av skador vid Borens stränder samt för övriga förberedande åtgärder för den rättsliga behandlingen och arbetenas påbörjande torde alltså böra anvisas ett belopp av 100,000 kronor för år 1921. Arbetets utförande uppdelas lämpligen på två år, varför det för 1922 behövliga anslaget kan begränsas till 600,000 kronor.

Departementschefen.

Genom den ifrågasatta veckoregleringen och den ökning av fallhöjden, som samtidigt inträder, beräknas den säljbara energin vid Motalastationen — under förutsättning av sådan fördelning av kraftkonsumtionen på veckans olika timmar, som i medeltal råder inom Älvkarleby distributionsområde — bliva ökad med omkring 10 miljoner kilowattimmar, varigenom en god förräntning skulle kunna erhållas å det uppskattade kapitalutlägget. Med hänsyn till de betydande fördelar, som torde vara att vinna genom det ifrågasatta regleringsföretaget, anser jag mig böra tillstyrka styrelsens framställning.

Beträffande anslaget å tilläggsstat gör jag hemställan i annat sammanhang.

Kungl. Maj:t torde alltså föreslå riksdagen

att till genomförande av en *veckoreglering av Motalaströms vattenföring mellan Vättern och Boren* för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

Distributionsanläggningar för statens kraftverk.

[53.]
Distributionsanläggningar för statens kraftverk.

För utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk har riksdagen för år 1920 beviljat tillhoppa 13,000,000 kronor, varav 8,000,000 kronor å tilläggsstat för samma år. För år 1921 har av riksdagen anvisats 6,000,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen äskar nu i skrivelse den 29 september 1920 ytterligare anslag för distributionsledningar, därvid styrelsen anför:

I skrivelse den 3 december 1919 har vattenfallsstyrelsen meddelat, att de för år 1919 beviljade anslagen för distributionsanläggningar å sammanlagt 6,000,000

kronor sannolikt skulle komma att överskridas med 2,000,000 kronor. I själva verket blev överskridandet icke mindre än c:a 3,500,000 kronor. På den grund har för 1920 års arbeten endast kunnat disponeras 9,500,000 kronor.

Den plan rörande 1920 års arbeten, för vilken vattenfallsstyrelsen redogjort i sin ovannämnda skrivelse, utgick från den förutsättningen, att styrelsen hava nyanläggningarna måst i väsentlig grad inskränkas, då anslagsmedlen begränsats från beräknade 15,000,000 till 9,500,000 kronor. I vattenfallsstyrelsens förutnämnda skrivelse har i detalj redogjorts för de anläggningar, som avsetts att utföras under åren 1920 och 1921. Sedan anslagsbegränsningen blivit vattenfallsstyrelsen bekant, har arbetsplanen för år 1920 reducerats på följande sätt:

I stället för de 4,500,000 kronor, som vattenfallsstyrelsen ursprungligen avsett för bygdeanläggningar, skulle enligt den reviderade planen användas c:a	4,000,000 kr.
För primärledningar och sekundärstationer upptogs i den ursprungliga planen 6,320,000 kronor, som i det reviderade projektet minskats till c:a	2,500,000 >
För stamlinjer hade upptagits 4,200,000 kronor i den ursprungliga planen; i den reviderade planen har detta belopp minskats till c:a	1,500,000 >
I den reviderade planen har vidare för diverse ej specificerade anläggningar upptagits c:a	1,500,000 >
	<hr/>
	Summa c:a 9,500,000 kr.

Det visade sig icke möjligt att i nämnvärd grad minska omfattningen av bygdeanläggningarna, emedan underhandlingarna med vissa abonnentföreningar redan vid slutet av 1919 fortskridit så långt och föreningarna redan vidtagit så omfattande åtgärder, att vattenfallsstyrelsen ansåg sig moraliskt förpliktad att leverera kraft redan under år 1920.

Vad primärledningar och sekundärstationer beträffar har däremot vattenfallsstyrelsen måst för år 1920 åtnöja sig med följande större nybyggnader:

Komplettering av kraftledningar till Stallbacka och Vargön.

Förstärkning av linjen Trollhättan—Nol.

Sekundärstation i Uddevalla.

Sekundärstation i Änimskog.

Fördelningsstation i Säffe.

Förstärkning av linjen Älvkarleö—Sandviken.

Förstärkning av den ena linjen Älvkarleby—Dannemora.

Återuppläggning av linjen n:r 2 mellan Uppsala och Västerås.

Bostadshus i Hedemora.

Transformatorstation i Motala (1:sta utbyggnaden).

Primärledning Finspång—Eksund.

Det har därigenom blivit nödvändigt att uppskjuta flera anläggningsarbeten, som med hänsyn till driftsäkerhet, spänningsreglering och energiförluster varit i hög grad önskvärda.

[53.]

Arbetet å stamlinjen Trollhättan—Västerås har begränsats till stakning, röjning och fundamentgjutning. Visserligen hava stolpar beställts för en del av linjen, men på sådana villkor, att likvid icke behöver utgå förrän under år 1921.

Med hänsyn till de oväntade prisstegringar, som beträffande arbetsavlöningar inträtt under senare hälften av år 1920 och som ifråga om materiel redan tidigare kommit till synes, hava anläggningarna naturligtvis fördyrats utöver vad i slutet av år 1919 beräknats, vadan det är ovisst, om kostnaden för 1920 års distributionsanläggningar skall fullt kunna hållas inom ramen för anslaget.

Emellertid må framhållas, att i de ovan liksom i de under föregående år angivna utgifterna för distributionsanläggningar icke inräknats sådan för 1921 års byggnader avsedd materiel, som måste inköpas redan under 1920 och under en viss tid hållas i förråd. Med hänsyn till de långa och osäkra leveranstiderna och de i hög grad fluktuerande prisen har det nämligen under de senaste åren varit nödvändigt att i vida högre grad än tidigare varit erforderligt lagra materiel för byggnadsarbetena. Då anslagen icke blivit tillräckliga för dylika tidiga materialinköp utan i stort sett beviljats för de år, då respektive anläggningar skulle utföras, hava medel för förrådsmaterielen måst tagas från de kapital, som varit tillgängliga i form av löpande kraftinkomster för året eller till en viss grad från förnyelsefonderna. Det är givetvis önskvärt, att anslagen för distributionsanläggningarna beviljas i sådan ordning, att de även räcka till för dylika förrådsinköp.

Det har ovan omnämnts, hursom vattenfallsstyrelsen icke ansett sig kunna göra någon nämnvärd minskning i byggnadsprogrammet för 1920 års bygdeanläggningar, utan i stället varit nödsakad att i oproportionerlig grad uppskjuta vissa större arbeten. Då emellertid ytterligare uppskov beträffande dessa icke är tänkbart utan väsentliga risker, måste numera med nödvändighet betydande kapital tagas i anspråk till de för stordistributionen erforderliga anläggningarna. Då vattenfallsstyrelsen likväl är medveten om att endast begränsade anslagsbelopp kunna ställas till förfogande, har vattenfallsstyrelsen funnit det lämpligt att föreslå en minskning i bygdeanläggningsprogrammet för åren 1921 och 1922, varvid anslagsbehovet skulle begränsas från de 4,500,000 kronor, som för 1921 upptagits i styrelsens skrivelse den 3 december 1919, till 3,000,000 kronor för år 1921 samt till 4,000,000 kronor för år 1922. Därvid må beaktas, att, eftersom dessa anläggningar torde komma att draga högre kostnader än som beräknats i slutet av år 1919, deras omfattning minskas i ännu högre grad än anslagsbeloppen.

För primärlinjer och sekundärstationer har vattenfallsstyrelsen i sin meromnämnda skrivelse den 3 december 1919 för åren 1920 och 1921 beräknat ett anslagsbehov av 12,070,000 kronor. Därav utgöra c:a 3,800,000 kronor kostnaden av kraftöverföring från Porjus till Luleå, om vilken för värvarande icke med bestämdhet kan sägas, när densamma bör komma till utförande, samt c:a 350,000 kronor kostnaden för en sekundärstation i Norrköping, som bortfallit. Då ytterligare i anslagssumman intagits för oförutsedda ändamål tillräckliga belopp för sådana arbeten, som kunna komma till utförande vid linjen Porjus—Luleå, torde det vara möjligt att begränsa anslagsbehovet till c:a 12,070,000 — 4,150,000 = 7,920,000 kronor. Som emellertid av 1920 års anslag endast 2,500,000 å 3,000,000 kronor kunnat disponeras för ifrågavarande ändamål, kräves ett tilläggsanslag för år 1921 av c:a 5,250,000 kronor. I själva verket är detta belopp knappt tilltaget, då hänsyn tages till den allmänna fördyringen.

För år 1922 beräknas kapitalbehovet för primärlinjer och sekundärstationer

till 3.000,000 kronor. Därvid har emellertid icke tagits någon hänsyn till den eventualiteten, att det möjligen kan komma att visa sig lämpligt att förse stambanan Göteborg—Stockholm med ström från vattenfallsstyrelsens trefasnät. Järnvägsstyrelsen har nämligen i sitt elektrifieringsförslag redan upptagit kostnaden för separata matarledningar för enfasström.

För stamlinjen Trollhättan—Västerås jämte tillhörande transformatoranläggningar i Trollhättan, Västerås och Örebro har i vattenfallsstyrelsens skrivelse den 3 december 1919 beräknats ett kapitalbehov av 8,400,000 kronor. Sedan dess har, som förut nämnts, en väsentlig prisstegring inträtt. Vattenfallsstyrelsen har ytterligare funnit det vara önskvärt att göra vissa ändringar i den tidigare planen för stamlinjens utförande. Med hänsyn till att kraften till stambanan Göteborg—Stockholm med all sannolikhet kommer att delvis levereras medelst denna stamlinje, emedan krafttillgången vid Motlaströmstationerna icke är tillräcklig under lågvattentiden, har dels linjens sträckning något förändrats, dels stolparna utförts med utrymme för en fjärde ledning som reserv, varjämte den även i övrigt konstruerats efter något skärpta fordringar. På den grund synes det icke kunna undvikas, att kostnaden för linjen jämte transformatorstationer ökas till icke mindre än 12,000,000 kronor. Denna kostnadsökning kan ju i och för sig synas högst betydande. Samtidigt må emellertid framhållas, att de fördelar, man kan påräkna av linjen, i än högre grad ökas, dels med hänsyn till det efter år 1919 stegrade kolpriset dels med hänsyn till järnvägselektrifieringen. I själva verket skulle, därest stamlinjen icke kommer till stånd, bränslekostnaden för Västeråscentralen vid normal vattentillgång sannolikt komma att uppgå till 4 å 5 miljoner kronor med den belastning, som kan väntas under året $\frac{1}{6}$ 1922— $\frac{1}{6}$ 1923. Kostnaden för ersättningskraften från Trollhättan torde belöpa sig till ungefär hälften av detta belopp, inkl. ränta och amortering å kostnaden för stamlinjesystemet. Eftersom stamlinjen måste göras driftfärdig till slutet av år 1921 och för densamma icke kunnat med säkerhet disponeras mer än 1,500,000 kronor av 1920 års anslag, måste för år 1921 tillskjutas ett kapital av 10,500,000 kronor.

Anslagsbehovet skulle sålunda bliva:

	År 1921	År 1922
För bygdeanläggningar	3,000,000 kronor	4,000,000 kronor
» primärledningar och sekundärstationer . .	5,250,000 »	3,000,000 »
» stamlinjesystemet	10,500,000 »	—
» oförutsedda ändamål och för eventuella prisstegringar böra ytterligare till- läggas	2,000,000 »	1,000,000 »
Som förlagskapital för materialförrådet till distributionsanläggningarna erfordras ytterligare	3,000,000 »	—
Summa	23,750,000 kronor	8,000,000 kronor

Frändrages det å 1921 års ordinarie stat beviljade anslaget	6,000,000 »	—
erfordras sålunda av 1921 års riksdag . .	17,750,000 kronor	8,000,000 kronor

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 1 häft.

[53.]

Under förutsättning att aktiebolaget Elektrosalpeter icke kommer att begagna sig av sin optionsrätt i fråga om kraftleverans från Harsprångets kraftstation och bindande avtal om andra ifrågasatta kraftleveranser i tillräcklig utsträckning ej heller komma till stånd får enligt beslut av 1920 års riksdag utav det för Harsprångets kraftstation för år 1921 villkorligt anvisade anslaget ett belopp av 2,000,000 kronor användas för åstadkommande av en utsträckt elektrifiering av landsbygden genom bygdenätens utvidgning. Under denna förutsättning kan det här ovan för år 1921 upptagna anslagsbeloppet minskas till 15,750,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk anvisa dels å 1921 års tilläggsstat ett reservationsanslag av 17,750,000 kronor eller alternativt 15,750,000 kronor, dels å 1922 års stat ett reservationsanslag av 8,000,000 kronor.

*Departement-
schefen.*

Då i annat sammanhang särskilt anslag kommer att äskas som rörelsekapital för statens vattenfallsverk, kan av denna anledning det begärda anslaget för distributionsanläggningar för år 1921 minskas med 3,000,000 kronor. Vidare skulle, på sätt tidigare antytts, av det utav 1920 års riksdag anvisade men ännu ej disponerade anslaget för Harsprångets kraftstation ett belopp av 3,200,000 kronor kunna tagas i anspråk för distributionsledning. Anslagsbehovet på tilläggsstat för år 1921 skulle sålunda enligt vattenfallsstyrelsens beräkning utgöra 11,550,000 kronor.

Att anslagsbehovet är så högst betydande beror, enligt vad styrelsens framställning visar, i väsentlig mån på förslaget att under år 1921 färdigställa den under anläggning varande stamlinjen mellan Trollhättan och Västerås, för vilket ändamål, inbegripet kostnaderna för transformatorstationer, avsetts ej mindre än 10,500,000 kronor. Den ekonomiska betydelsen av att genom denna linje kunna utjämna belastningen å Trollhätte och Älvkarleby kraftverk har förut vid flera tillfällen framhållits. Med all sannolikhet torde god avkastning erhållas å det för ifrågavarande stamlinje nedlagda kapitalet; och det synes därför i hög grad önskvärt, att anläggningen må kunna snarast fullbordas.

Härjämte erfordras ytterligare belopp under år 1921 såväl till anläggning av primärlinjer och sekundärstationer som för fortsättning av landsbygdens elektrifiering.

På grund av vad sålunda anförts och med hänsyn till den stora betydelsen av de ändamål, som tillgodoses genom ifrågavarande anslag, har jag oaktat rådande förhållanden å länemarknaden ej velat ifrågasätta någon mera avsevärd nedsättning i det av styrelsen å tilläggs-

stat äskade anslaget. Jag vill därför föreslå, att detta bestämmes till 8,000,000 kronor, varmed styrelsen för år 1921 skulle hava till sitt förfogande sammanlagt 17,200,000 kronor förutom nödigt förlagskapital för materialförrådet.

[53.]

Beträffande anslaget för år 1922 synes detta för närvarande ej kunna med någon större säkerhet beräknas. En nedsättning av det samma till 6,000,000 kronor anser jag mig emellertid böra ifrågasätta.

I likhet med vad som ägt rum beträffande tidigare för distributionsanläggningar beviljade medel, lärer vattenfallsstyrelsen böra få i mån av behov själv fördela anslagsbeloppen för olika ändamål. Beträffande förslaget om anslag på tilläggsstat och om bemyndigande att för ändamålet använda viss del av för Harsprängsanläggningen beviljade medel gör jag framställning i annat sammanhang.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för utförande av *distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk* för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 6,000,000 kronor.

C. Statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning.

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1919 års lagtima riksdag medgivit,

[54.]

att de medel, vilka inflyta som köpeskillingar eller mellanavgifter vid försäljning eller bortbytande från statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning av tomter och områden, byggnader, inventarier och dylikt, må ingå till en till samma fastighetsförvaltning hörande fond, i vilken Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital jämväl må uppgå;

Statens
vatten-
fallsverks
fastighets-
förvalt-
ning.

att denna fond må utgöra rörelsekapital för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning, och att av densamma må bestridas *dels* ersättningar för byggnader, då sådana skola av staten från tomtarrendatorer eller tomträttshavare lösas, *dels* kostnaderna för de anläggningar, som erfordras för ordnande och tillgodogörande av de till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande områden, *dels ock* kostnaderna för anskaffande av de för samma fastighetsförvaltning erforderliga inventarier; samt

[54.]

att från berörda fond må, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 31 januari 1919 angivna grunder utlämnas byggnadslån åt personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtas tomter inom sådana för egna hem avsedda områden å de till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande fastigheter, för vilka planer för bebyggande av Kungl. Maj:ts fastställts eller komma att fastställas.

I skrivelse den 6 oktober 1919 framhöll vattenfallsstyrelsen, att det icke vore möjligt att med till buds stående medel fullfölja en rationell utveckling av de till fastighetsförvaltningen hörande industri- och bostadsområdena; och hemställde styrelsen därför om ett anslag av 1,800,000 kronor till förstärkning av rörelsekapitalet för fastighetsförvaltningen. Med anledning av Kungl. Maj:ts framställning beviljade 1920 års riksdag för ändamålet å tilläggsstat för år 1920 ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har nu i skrivelse den 29 september 1920 meddelat, att den beräkning av utgifter och inkomster för fastighetsförvaltningen, som av styrelsen framlades i skrivelsen den 6 oktober 1919, ej i alla delar visat sig hållbar, beroende på å ena sidan, att tomtförsäljningar icke kommit till stånd i den utsträckning, styrelsen ansett sig hava anledning påräkna, och å andra sidan, att vissa arbeten på grund av stegrade material- och arbetspris blivit dyrare, än som förutsatts. Styrelsen framlägger nu följande nya beräkningar angående fastighetsförvaltningens ställning:

Enligt 1919 års bokslut äro följande medel för fastighetsförvaltningen disponibla:

Trollhätte fastighetsförvaltning:

Egentligt rörelsekapital vid 1919 års början	c:a 895,800:—	
Köpeskillingar för försålda tomter	» 39,900:—	935,700:—
Köpeskillingar för tomter å Malöga (1919 bokförda å Trollhätte kanalverk)	c:a	118,900:—

Diverse vattenfall och fastigheter inom Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län:

Egentligt rörelsekapital vid årets början	»	13,700:—
---	---	----------

Porjus fastighetsförvaltning:

Försäljningsmedel för tomter å industri- och bostadsområdet	»	321,200:—
		<hr/>
	Summa kronor	1,389,500:—

Härifrån avgå följande i bokslutet såsom förskotterade upp-
tagna belopp, nämligen:

Trollhätte fastighetsförvaltning:

Aterköp av tomterna nr:is 40, 41 och 42 å industriområdet	c:a	264,000:—	
Väg å västra stranden av Göta älv	»	1,400:—	
Anläggningar å Stallbacka industriområde	»	134,000:—	
Hamnbassäng å Stallbacka industriområde	»	456,600:—	
Anläggningar å egnehemsområdena	»	21,400:—	
Väganläggning Trollhättan—Slätthult	»	6,600:—	
Förbättringsarbeten å abyggnader i Malöga by	»	20 000:—	
Ökning av inventarieförråd	»	17,400:—	
Ökning av materialförråd	»	73 300:—	
Anläggningar å Malöga industriområde (1919 bokförda å Trollhätte kanalverk)	»	150,700:—	1,145,400:—

Diverse vattenfall och fastigheter inom Älvsborgs, Göteborgs och Bohus län:

Reparation av egendomen Ljungkullen	»	5,400:—	
Anläggning av industriområde vid Lilla Edet	»	2,400:—	7,800:—

Porjus fastighetsförvaltning:

Anläggning av bostadsområde i Porjus	»	846,000:—	
Anläggning av industriområde i Porjus	»	426,000:—	1,272,000:—

Summa kronor 2,425,200:—

Vid 1919 års utgång förefanns således en brist av 1,035,700:— kronor.

I vilken utsträckning medel för tomtförsäljningar under åren 1920, 1921 och 1922 kunna förväntas, är naturligtvis mycket svårt att i förväg bedöma. Med hänsyn till vissa gällande optioner och preliminära underhandlingar beräknar emellertid vattenfallsstyrelsen sannolikt, att följande belopp skola kunna påräknas.

	År 1920.	År 1921.	År 1922.
Försäljningsmedel för tomter inom Trollhättans planlagda område	40,000:—	—	—
Försäljningsmedel för tomter inom egnehemsområdena i Trollhättan	7,000:—	—	—
Försäljningsmedel för tomter inom industriområdena i Trollhättan	37,000:—	210,000:—	20,000:—
Försäljningsmedel för tomter inom Lilla Edet	23,000:—	—	—
Försäljningsmedel för tomter inom industri- och bostadsområdena i Porjus	10,000:—	10,000:—	10,000:—
Summa kronor	117,000:—	220,000:—	30,000:—

I nedanstående tablå äro angivna 1920 års beräknade kostnader för dels redan utförda, dels även pågående arbeten, ävensom de kostnader, som, såvitt nu kan beräknas, behöva under åren 1921 och 1922 bestridas av fastighetsförvaltningens rörelsekapital.

[54.]

	År 1920.	År 1921.	År 1922.
<i>Egnahemsområdena vid Trollhättan:</i>			
Vägar och avloppsledningar	18,000: —	13,000: —	13,000: —
<i>Industriområdena vid Trollhättan:</i>			
Spårordningar och vägar	35,000: —	100,000: —	10,000: —
Hamnanläggning	66,000: —	55,000: —	100,000: —
Kranutrustning för hamnanläggningen . .	—	140,000: —	—
<i>Bostadsområdena vid Porjus:</i>			
Vägar samt avloppsledningar	320,000: —	129,000: —	68,000: —
Vattenledningar			
Vattenreningsanläggning samt ett pump- aggregat	—	73,000: —	—
<i>Industriområdet vid Porjus:</i>			
Vägar och avloppsledningar	—	56,000: —	—
Dikningar	—	—	40,000: —
<i>Porjus hemman:</i>			
Vägar och dikningar för jordbrukets upp- hjälpande	—	11,000: —	23,000: —
Summa kronor	439,000: —	611,000: —	273,000: —

Flertalet av de utgifter, som äro i denna tablå upptagna, äro av sådan natur, att de oundgängligen krävas, om respektive områdets exploatering skall kunna ostört fortgå. Beträffande ett par av posterna torde dock särskild motive-ring erfordras, nämligen de, som röra kranutrustning vid Stallbacka hamnanläggning och vattenreningsanläggning vid Porjus.

När med Kungl. Maj:ts medgivande arbetena för hamnanläggningen vid Stallbacka igångattes år 1918, råde för industrierna vid Stallbacka goda kon-junkturer, och vattenfallsstyrelsen ansåg sig böra tillgodose behovet av central-hamn för industriområdet därstädes, särskilt för mottagande av kol, malm och annat massgods. Visserligen har sedermera en avsevärd minskning i ifråga-varande industriföretags varuomsättning inträtt, men är väl att hoppas, att en återgång till en mera normal utveckling skall inom en ej allt för lång tid in-träffa. Om den nya hamnanläggningen, å vars första utbyggnad nu endast mindre omfattande kompletteringsarbeten återstå, visar sig behöva tagas i användning i avsevärd grad, blir oundgängligen nödvändigt att förse densamma med lämplig kranutrustning för lossning och lastning. Om och när den tidpunkt inträffar, då detta blir behöfligt, kan ej nu bedömas, men har vattenfallsstyrelsen ansett sig böra förutsätta, att behov av krananläggningens anskaffande skall uppstå under år 1921. Skulle så ej bliva fallet, kommer vattenfallsstyrelsen givetvis tills vidare ej att taga härför anvisade medel i anspråk.

En reningsanläggning för vattenledningsvatten vid Porjus har vattenfalls-styrelsen funnit nödvändig, emedan det av sanitära hänsyn icke längre kan anses tillrädligt att som hittills skett utan särskild rening använda vatten från Lule älv såsom dricksvatten. Intaget till vattenledning-n kan nämligen ej utan större kostnader förläggas ovanför det numera av en avsevärd befolkning bebodda om-

råde, för vilket förslag till stadsplan med skrivelse den 14 januari 1920 av vattenfallsstyrelsen underställts Kungl. Maj:ts prövning, varför vattenledningsvattnet blir i viss mån förorenat av avloppsvatten från detta område. Bakteriologiska undersökningar av vattnet hava bekräftat, att reningsåtgärder krävas. Vattenfallsstyrelsen har efter verkställd utredning funnit lämpligaste sättet för undanröjande av de med vattnets förorening följande olägenheterna vara att rena vattnet genom ozonbehandling och i samband härmed förflytta pumpverket för nämnda bostadsområde från nuvarande plats ovanför dammen ned till kraftverkets fördelningsbassäng. Den härvid erforderliga förlängda ledningen kommer att passera genom ett område, vilket är avsett för ytterligare utvidgning av nuvarande bostadsområden samt redan är delvis bebyggt, och som därigenom samtidigt erhåller en huvudledning för dricksvatten.

Enligt vad nu anförts skulle ställningen för fastighetsförvaltningen sålunda bliva sådan, som nedan anges:

Anslag å 1920 års tilläggsstat	kr. 1,700,000:—	
Försäljningsmedel för år 1920	» 117,000:—	kr. 1,817,000:—

Avgår:

Brist vid 1919 års utgång	» 1,035,700:—	
1920 års kostnader	» 439,000:—	» 1,474,700:—

Överskott vid 1920 års utgång kr.	342,300:—
-----------------------------------	-----------

Försäljningsmedel för år 1921	» 220,000:—
---	-------------

Summa kr.	562,300:—
-----------	-----------

1921 års kostnader	» 611,000:—
------------------------------	-------------

Brist vid 1921 års utgång kr.	48,700:—
-------------------------------	----------

Försäljningsmedel för år 1922	» 30 000:—
---	------------

Brist kr.	18,700:—
-----------	----------

1922 års kostnader	» 273,000:—
------------------------------	-------------

Brist vid 1922 års utgång kr.	291,700:—
-------------------------------	-----------

Emellertid är att märka, att i rörelsekapitalet härvid inberäknats utestående fordringar för köpeskillingsreverser och byggnadslån med ett belopp av sammanlagt cirka 568,000 kronor, varav endast en ringa del kan väntas inflyta under tiden till och med år 1922, varförutom för beredande av byggnadslån ytterligare kräves åtminstone tillgång till 100,000—200,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes äska ett anslag å 1,000,000 kronor till ökning av rörelsekapitalet för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning att utgå med 600,000 kronor å tilläggsstat för år 1921 och 400,000 kronor å 1922 års stat.

Beträffande orsakerna till att fastighetsförvaltningens rörelsekapital blivit otillräckligt må hänvisas till den utförliga redogörelse härutinnan,

*Departements-
chefen.*

[54.] som av föredragande departementschefen nästlidet år lämnades vid behandlingen av motsvarande anslagsfråga. Enligt vad vid detta tillfälle framhölls hava härtill i främsta rummet bidragit de stora kostnader, som äro förenade med anordnandet av bostads- och industriområden i Porjus. I likhet med dåvarande departementschefen håller jag före, att om man oaktat de å nämnda plats i många avseenden rådande svåra förhållandena skall kunna därstädes påräkna en god stam av arbetare, det är av stor betydelse, att dessa kunna beredas hälsosamma och eljest lämpliga bostäder. För detta ändamål krävas emellertid betydande belopp, särskilt för anordnande av vägar samt vatten- och avloppsledningar. Enahanda förhållanden göra sig, ehuru i mindre omfattning, gällande i fråga om övriga fastighetsförvaltningen tillhörande områden.

Den av styrelsen gjorda beräkningen beträffande behovet av förstärkning av rörelsekapitalet har ej givit mig anledning till annan erinran än att anslaget å tilläggsstaten torde kunna nedsättas med 150,000 kronor till 450,000 kronor. I likhet med vad förra året ägde rum torde de för ändamålet erforderliga anslag böra uppföras under rubriken »Tillfällig upplåning».

Under hänvisning beträffande anslaget å tilläggsstat till särskild framställning hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av rörelsekapitalet för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

D. Gemensamma anslag.

1. Inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar.

[55.] För inköp av vattenfall och fastigheter samt för utförande av nyanläggningar, i den mån sådana åtgärder erfordras för ändamålsenlig utveckling av statens kraftverksrörelse och icke kunna utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, har riksdagen för åren 1918—1921 anvisat tillhoppa 14,000,000 kronor, därav för år 1921 3,500,000 kronor.

Enligt redovisning, som finnes intagen i statsverkspropositionen till 1920 års riksdag, hava till och med år 1919 av ovannämnda belopp, 14,000,000 kronor, disponerats kronor 5,942,717:72 Härefter hava disponerats ytterligare följande belopp:

för inköp av fastigheter inom Bispgårdens och Västeråsens byar i Fors socken av Jämtlands län jämte vattenrätt i Indalsälven vid Stadsforsen enligt Kungl. Maj:ts brev den 31 december 1919	kronor	65,000: —
för inköp av fastigheter inom Umeå socken av Västerbottens län jämte vattenrätt i Ume älv vid Norrfors enligt Kungl. Maj:ts brev den 19 mars och den 21 maj 1920	»	139,000: —
för inköp av vattenfall m. m. i Ångermanälven och Fjällsjöälven enligt Kungl. Maj:ts brev den 28 maj och den 24 september 1920 ¹	»	4,856,646: —
för utförande av provisorisk kraftstation vid Stadsforsen utöver i förra årets statsverksproposition redovisade kr. 100,000: —	»	167,369: 21
för driftkostnader vid nämnda station, som icke täckas av inkomster ²	»	69,201: 61
för förvärv av vattenrätt i Lillån enligt Kungl. Maj:ts brev den 29 oktober 1920	»	55,000: —
för täckande av de med förut redovisade köp förenade omkostnaderna	»	35,642: 94
Summa kronor		11,330,577: 48

Av de beviljade anslagsmedlen	kronor	14,000,000: —
hava således hittills disponerats	»	11,330,577: 48
vadan således återstå	kronor	2,669,422: 52

som ännu icke tagits i anspråk.

Av ifrågavarande anslag hava, enligt vad vattenfallsstyrelsen meddelat, använts:

för inköp av vattenfall i Ume älv	kronor	2,327,100: 94
» » » i nedre Norrland	»	7,112,904: 85
» » » i Dalälven	»	1,312,418: 91
» » » diverse mindre fastigheter samt vattenkraftsförvärv	»	578,152: 78
Summa kronor		11,330,577: 48

¹ Beloppet ej i sin helhet utanordnat.

² Då viss avgiftsfri kraftleverans från denna station ingått som villkor för köp av vissa delar av Stadsforsen, har förevarande post ansetts böra avföras å nn ifrågavarande medel.

[55.] Vattenfallsstyrelsen har nu i skrivelse den 29 september 1920 gjort framställning om anvisande för ifrågavarande ändamål av 2,000,000 kronor å 1922 års stat, därvid styrelsen yttrar:

Med all sannolikhet kan förutsättas, att såväl statens som i enskild ägobefintliga vattenkrafttillgångar i södra och mellersta Sverige, undantagandes i Värmland och Dalarna, komma att fullt hava tagits i anspråk om c:a 15 år. För att staten vid denna tidpunkt skall kunna fortfara med sin reglerande verksamhet beträffande kraftdistributionen, har vattenfallsstyrelsen ansett det nödvändigt, att staten i nedre Norrland disponerar ungefär lika stora vattenkrafttillgångar, som staten nu beräknar komma att erhålla i södra och mellersta Sverige efter reglering av vattendragen därstädes.

Genom anlitan av de hittills anvisade anslagen har vattenfallsstyrelsen åt staten lyckats förvärva en god del av den sålunda erforderliga vattenkraften. En betydande del av dessa förvärv ligga emellertid i Ume älv, under det att den vattenkraft, som skall tjäna som reserv för mellersta och södra Sverige, helst måste finnas på mindre avstånd från statens där befintliga distributionsnät, eller inom nedre Norrland.

Inom denna del av landet har staten genom de senaste vattenfallsförvärven försäkrat sig om majoriteten i en del betydande vattenfallsgrupper. Vattenfallsstyrelsen anser det emellertid vara av största vikt, att dessa statens vattenfallsförvärv ytterligare kompletteras, och anser det jämväl vara till stort gagn, om vattenfallsstyrelsen kan, därest gynnsamma tillfällen erbjuda sig, inköpa andra välhelägna vattenfall. Den summa, som för detta ändamål återstår av de hittills anvisade anslagen, måste i betraktande av det nuvarande låga penningvärdet anses otillräcklig för ett rationellt fullföljande av statens vattenfallspolitik.

Departementsschefen.

Mot vad vattenfallsstyrelsen föreslagit har jag ingen annan erinran än att en nedsättning av det äskade anslagsbeloppet till 1,500,000 kronor synas möjlig; och får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar*, i den mån sådana åtgärder erfordras för ändamålsenlig utveckling av statens kraftverksrörelse och icke kunna utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, att disponeras efter Kungl. Maj:ts prövning och avgörande.

2. Rörelsekapital.

[56.] Anslag till rörelsekapital hava av riksdagen hittills endast anvisats för två särskilda grenar av statens vattenfallsverks verksamhet, nämligen för fastighetsförvaltningen och för anskaffande av bränsle för ångkraft-

Rörelsekapital.

stationen i Västerås. Däremot har icke beviljats något anslag för tillgodoseende av behovet av rörelsekapital för vattenfallsverkets verksamhet i övrigt. [56.]

Emellertid blev vattenfallsstyrelsen dels på grund av stegrade arbets- och materialpris vid anläggningsarbetena och dels till följd av nödvändigheten att inköpa materialier för nästkommande års anläggningsarbeten mot slutet av åren 1917, 1918, 1919 och 1920 i behov av ytterligare rörelsekapital för sin verksamhet. På framställning av styrelsen anbefalldes därför Kungl. Maj:t genom brev den 18 december 1917 statskontoret att av under händer varande medel till styrelsen på rekvisition utbetala högst 500,000 kronor att av styrelsen användas såsom rörelsekapital med skyldighet för styrelsen att å viss angiven tid till statskontoret återbetala vad sålunda kunde komma att förskjutas. Vidare bemyndigade Kungl. Maj:t genom brev den 20 december 1918 styrelsen att lyfta till statens vattenfallsverks förnyelsefonder hörande, hos riksgäldskontoret insatta medel å tillhoppa 800,000 kronor att av styrelsen användas såsom rörelsekapital för bestridande av vissa förskott samt med skyldighet för styrelsen att till riksgäldskontoret åter inleverera beloppet, så snart detsamma för nämnda ändamål icke vidare oundgängligen erfordrades. Sedermera anbefalldes Kungl. Maj:t med anledning av styrelsens i ämnet gjorda framställningar dels genom brev den 17 oktober och den 12 december 1919 statskontoret att av under händer varande medel till vattenfallsstyrelsen utbetala tillhoppa högst 5,500,000 kronor, dels ock genom brev den 17 september och den 10 december 1920 nämnda ämbetsverk att likaledes av under händer varande medel till styrelsen utbetala sammanlagt högst 9,000,000 kronor; och finge dessa belopp av styrelsen användas såsom rörelsekapital med skyldighet för styrelsen att å vissa angivna tider till statskontoret återbetala vad sålunda kunde komma att förskjutas.

I skrivelse den 29 september 1920 framhåller nu vattenfallsstyrelsen, att det torde vara uppenbart, att det vid ett affärsföretag av statens vattenfallsverks omfattning skulle föreligga behov av förlagskapital för flera ändamål än hittills. Till närmare belysning härav anför styrelsen följande:

*Vattenfalls-
styrelsen.*

»Vid kanalverken behöves förlagskapital för bestridande av drift- och underhållskostnaderna under de första månaderna av varje år, då kanaltrafiken på grund av vintern är nedlagd respektive icke har tillräcklig omfattning, för att kanalinkomsterna skola kunna täcka nämnda kostnader. Härför erfordras ett kassa-förlag av cirka 200,000 kronor.

Vid kraftverken inflyta avgifterna för elektrisk energi i regel kvartalsvis

[56.] i efterskott, i medeltal en månad efter utgången av vederbörande kvartal, under det att drift- och underhållskostnaderna måste bestridas kontinuerligt månad för månad. Med hänsyn härtill erfordras ett kassaförlag, motsvarande kraftverkens drift- och underhållskostnader under fyra månader, vilka kostnader för den närmaste tiden kunna beräknas till cirka 2,000,000 kronor.

Vidare är det nödvändigt att ständigt hava ineliggande ett förråd av sådana förbrukningsmaterialier, som erfordras dels för kanal- och kraftverkens drift och underhåll, dels ock för de anläggningsarbeten, vilka äro förestående. Materialierna för de anläggningsarbeten, som skola utföras under ett visst år, måste således till stor del anskaffas under det nästföregående året. Före kristiden var detta möjligt utan något särskilt förlagskapital, däriigenom att de årliga anläggningsanslagen i regel räckte till jämväl för anskaffningen av materialier för nästföljande års arbeten. På grund av de under kristiden inträdda prisförhöjningarna och de samtidigt vidtagna reduktionerna av de utav vattenfallsstyrelsen begärda anläggningsanslagen ha de beviljade anslagen under de senare åren icke kunnat räcka till för detta ändamål, varför vattenfallsstyrelsen såväl mot slutet av åren 1918 och 1919 som under år 1920 nödgats hemställa om att förskottsvis utbetomma erforderligt rörelsekapital. Vill man undvika detta, är det således nödvändigt antingen att det beviljas så stora anläggningsanslag, att de jämväl förslå till att bestrida kostnaderna för ifrågakvarande materialförråd, eller att det anvisas ett särskilt anslag till förlagskapital för detta ändamål.

Bokförda värdet av kanalverkens materialier för drift och underhåll uppgick den 1 juli 1920 till cirka 160,000 kronor och torde under år 1922 komma att uppgå till cirka 200,000 kronor.

De materialier, som äro avsedda för kraftverkens drift och underhåll samt för utförandet av elektriska distributionsanläggningar, uppgingo den 1 juli 1920 till ett bokfört värde av cirka 4,430,000 kronor, vilket belopp under år 1922 torde kunna nedbringas till cirka 3,000,000 kronor under förutsättning att något så när normala förhållanden med avseende på möjligheten att anskaffa materialier återinträda, så att de icke behöva inköpas allt för lång tid i förväg; innan de skola användas.

Till täckande av kostnaderna för de för byggnadsavdelningens arbeten (vatten- och husbyggnadsarbetena) avsedda materialier och mindre inventarier, vilka senare icke lämpligen kunna hänföras till centralförrådet, erfordras ett belopp av cirka 3,700,000 kronor.

Behovet av förlagskapital för statens vattenfallsverk, utöver vad som enligt det anförda förut beviljats, framgår således av följande sammanställning:

	Kronor.
till kassaförlag: för kanalverkens drift	200,000
» kraftverkens drift	2,000,000
till materialier: för kanalverkens drift och underhåll	200,000
» kraftverkens drift och underhåll samt elektriska anläggningar	3,000,000
till materialier och mindre inventarier för byggnadsavdelningens arbeten	3,700,000
	Summa kronor 9,100,000

Vattenfallsstyrelsen har hittills nödgats såsom förlagskapital använda statens vattenfallsverks förnyelsefonder, vilka för närvarande uppgå till cirka

4,180,000 kronor. Det är emellertid icke välbetänkt att på detta sätt binda hela förnyelsefonderna och sålunda försvåra deras tagande i anspråk för sitt egentliga ändamål. Dock synes det utan olägenhet kunna utav förnyelsefonderna under den närmaste tiden avses till förlagskapital ett belopp, motsvarande det erforderliga kassaförslaget för kanal- och kraftverkens drift. Behovet av anslag för ifrågavarande ändamål minskas härigenom till cirka 7,000,000 kronor. [56.]

De anslagsbelopp, som vattenfallsstyrelsen föreslagit skola äskas av 1921 års riksdag till anläggningsarbeten för kanaler och kraftverk, äro så beräknade, att de jämväl räcka till att bestrida kostnaderna för ifrågavarande förråd av materialier och mindre inventarier, vilka kostnader, såsom av det ovanstående framgår, i det närmaste uppgå till det eljest såsom förlagskapital erforderliga beloppet av 7,000,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har härmed velat framhålla nödvändigheten av att det för täckande av kostnaderna för statens vattenfallsverks förråd av materialier och smärre byggnadsinventarier anvisas anslag utöver vad som avses för de egentliga anläggningsarbetena. För tydligare markerande av förstnämnda anslagsbehov kan det möjligen anses lämpligt, att ifrågavarande anslag utbrytas från anläggningsanslagen och anvisas såsom särskilt anslag till förlagskapital.»

Vattenfallsstyrelsen hemställer därför alternativt, att Kungl. Maj:t täcktes, efter motsvarande minskning av de utav vattenfallsstyrelsen för anläggningsarbeten för kanal- och kraftverken begärda anslag, föreslå 1921 års riksdag att till förlagskapital för statens vattenfallsverk anvisa 5,000,000 kronor på tilläggsstat för år 1921 och 2,000,000 kronor för år 1922.

I utlåtande den 19 oktober 1920 yttrar statskontoret i huvudsak följande:

Statskontoret.

Vattenfallsstyrelsens förevarande framställning stode i överensstämmelse med vad statskontoret tidigare beträffande frågan om rörelsekapital vid statens vattenfallsverk uttalat, nämligen att det för vinnande av svftet med förskottsväsentets avveckling vore i högsta grad önskligt, att det rörelsekapital, som under ett visst år erfordrades för ett affärsdrivande verks såväl drift som nyanläggningar, på förhand med tillräcklig noggrannhet beräknades, så att anslag å riksstat eller tilläggsstat för samma år kunde för ändamålet uppföras. Statskontoret hade för den skull för sin del intet att erinra mot bifall till berörda framställning.

Vad styrelsens förslag i fråga om förnyelsefonden beträffade, syntes även om fonden skulle till avsevärt större del än styrelsen föreslagit utan olägenhet kunna tjäna såsom rörelsekapital, vid det av styrelsen påpekade förhållandet, att, därest de av styrelsen äskade anslagen till rörelsekapital beviljades, en motsvarande minskning i de enligt styrelsens beräkningar eljest erforderliga anslagen till anläggningsarbeten för kanal- och kraftverken kunde vidtagas, någon erinran ej kunna göras emot förslaget.

Ehuru det rörelsekapital, varom vore fråga, vore avsett för flera olika grenar av statens vattenfallsverks verksamhet, syntes dock någon uppdelning i flera olika anslag ej behöva ske, då vattenfallsstyrelsen torde böra medgivas rätt att i den utsträckning, styrelsen funne erforderligt, anlita det till dess förfogande

[56.] ställda rörelsekapital för de olika grenarna av verksamheten. För den händelse det rörelsekapital, som hittills anvisats för statens vattenfallsverks verksamhet och som vore avsett för fastighetsförvaltningen och ångkraftstationen i Västerås, skulle behöva ytterligare utökas, syntes jämväl för sistnämnda behov erforderliga anslag böra ingå i det anslag, som kunde komma att i övrigt äskas för beredande av rörelsekapital åt vattenfallsstyrelsen.

Departement-
schefen.

Av samma skäl, som i annat sammanhang denna dag anföras till stöd för beredande av rörelsekapital för telegrafverket, anser jag mig böra tillstyrka, att särskilt anslag anvisas till rörelsekapital för vattenfallsverket. I enlighet med vad vattenfallsstyrelsen förutsatt, hava de av mig förut denna dag förordade anslagen till anläggningsarbeten för kanal- och kraftverk ävensom till distributionsanläggningar beräknats med avdrag av vad som kunde belöpa på anskaffandet av materialier och mindre inventarier för fortsättande av respektive arbeten under följande år, varigenom en nedsättning av dessa anslag med tillhoppa 6,000,000 kronor kunnat ske. De belopp, som sålunda anslagits såsom rörelsekapital för anläggningsarbetena, böra givetvis sedermera och i mån av arbetenas slutförande ersättas av vederbörande byggnadsanslag, varför i själva verket endast en förskjutning i anslagsbehovet uppkommer. De av styrelsen begärda beloppen för rörelsekapital eller 2,000,000 kronor för år 1922 och 5,000,000 kronor på tilläggsstat för år 1921 torde kunna godtagas, och lära desamma, då anläggningsanslag, innefattande jämväl kostnaden för materialier med mera, hittills anvisats att utgå av lånemedel, böra täckas av dylika medel.

I det föregående har jag tillstyrkt en ökning av det till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande rörelsekapital. Då särskilda regler gälla beträffande dispositionen av sistnämnda kapital, synes anledning ej förefinnas att, såsom statskontoret ifrågasatt, låta härför erforderliga anslagsmedel ingå i det nu förevarande anslaget till rörelsekapital.

Med hänvisning beträffande anslaget å tilläggsstat till särskild framställning därom, hemställer jag under förevarande punkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *rörelsekapital* vid statens vattenfallsverk för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

3. Inventarier för statens vattenfallsverk.

[57.] Till inventarier för statens vattenfallsverk, inberäknat vad som tidigare anvisats eller avsatts för inventarieanskaffningen för de skilda
Inventarier
för statens
vattenfalls-
verk.

kanal- och kraftverken, har riksdagen hittills beviljat tillhopa 5,035,000 kronor. Härav anvisades, i enlighet med av vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 24 oktober 1919 gjord framställning, tillhopa 1,500,000 kronor av 1920 års riksdag, därav 500,000 kronor å tilläggsstat för samma år. [57.]

Vattenfallsstyrelsen hemställer nu om ytterligare anslag för ändamålet samt anför därutinnan:

I sin skrivelse den 24 oktober 1919 beräknade vattenfallsstyrelsen, att värdet av statens vattenfallsverks inventarier skulle komma att uppgå till c:a 4,700,000 kronor vid 1920 års utgång och c:a 5,500,000 kronor vid 1921 års utgång, varvid undantagits de inventarier, som påföras de olika byggnadsföretagen och fastighetsförvaltningen, vars rörelsekapital jämväl får användas till inventarieanskaffning. Bokförda värdet av ifrågavarande inventarier uppgick emellertid redan den 1 juli 1920 till nedan angivna belopp, nämligen:

vid kanalverken	397,753 kronor
» kraftverken	1,412,056 »
» centralförrådet	3,3×4,257 »
	Summa 5,194,066 kronor

Med hänsyn till statens vattenfallsverks hastiga utveckling och de fortfarande höga anskaffningskostnaderna torde, enligt vad man nu kan bedöma, värdet av statens vattenfallsverks inventarier, med nyss angivna undantag och efter vederbörliga avskrivningar, komma att uppgå till c:a 6,000,000 kronor vid 1921 års utgång och c:a 6,800,000 vid 1922 års utgång. Till täckande av ifrågavarande kostnader skulle således behövas ett ytterligare belopp av 6,800,000 — 5,035,000 kronor = 1,765,000 kronor. Vattenfallsstyrelsen anser sig emellertid kunna för närvarande inskränka sig till att begära ett anslag till ifrågavarande ändamål av 1,500,000 kronor, vilket lämpligen torde bära fördelas med 700,000 kronor på 1921 års tilläggsstat och 800,000 kronor på 1922 års stat.

Med hänsyn till den ökning av inventarierna, som med rörelsens utveckling måste äga rum, anser jag mig bära biträda styrelsens förslag, och hemställer jag alltså, under hänvisning beträffande anslaget å tilläggsstat till särskild framställning, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, Departementsschefen.

att till inventarier för statens vattenfallsverk för
år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 800,000 kronor.

4. Tillgodoseende av vattenfallsstyrelsens lokalbehov.

I skrivelse den 21 september 1920 hemställde vattenfallsstyrelsen om beviljande av tillhopa 4,100,000 kronor för igångsättande av arbetena [58.]

Tillgodoseende av vattenfallsstyrelsens lokalbehov.

[58.] med anordnande av en förvaltningsbyggnad för statens vattenfallsverk å tomterna nr 1, 2, 3 och 9 i kvarteret Björnen i Stockholm, vilka tomter år 1918 inköptes för vattenfallsstyrelsens räkning.

Sedermera har vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 8 november 1920, för att styrelsens trängande lokalbehov skulle kunna provisoriskt ordnas till dess förenämnda förvaltningsbyggnad komme till stånd, framlagt förslag om förvärv för styrelsens räkning av fastigheterna nr 1 och 2 i kvarteret Hästskon med därå uppförda byggnader för en köpesumma av 3,600,000 kronor samt om vidtagande av vissa ändringsarbeten i dessa fastigheter. Med arbetena å förvaltningsbyggnaden i kvarteret Björnen skulle, därest detta förslag bifölles, kunna tillsvidare anstå, dock att viss ombyggnad skulle ske av det s. k. Rudbeckska huset därstädes, varav styrelsen redan nu, förutom fastigheterna i kvarteret Hästskon, vore i behov för erhållande av tillfredsställande lokaler.

Departementschefen.

Då förevarande spörsmål för närvarande är beroende på ytterligare utredning, lärer särskild framställning i ämnet under riksdagens lopp böra avlätas, men torde för närvarande för ändamålet böra beräknas 1,050,000 kronor å 1921 års tilläggsstat och 2,100,000 kronor å 1922 års stat.

Under hänvisning beträffande anslaget å tilläggsstat till särskild framställning därom hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition, som kan komma att i ämnet avlätas, för *tillgodoseende av vattenfallsstyrelsens lokalbehov* för år 1922 beräkna ett reservationsanslag av 2,100,000 kronor.

Statens utlåningsfonder.

1. Allmänna järnvägslånefonden.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1916 års riksdag till låneunderstöd för enskilda järnvägar beviljat och ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å 7,500,000 kronor att utgå med 1,500,000 kronor årligen under fem år från och med år 1917, dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa år anvisat, må för ett efterföljande år av samma femårsperiod disponeras. [59.]
Allmänna
järnvägs-
lånefonden.

Till utgående av ifrågavarande fond har riksdagen för vart och ett av åren 1917—1919 anvisat 1,500,000 kronor. Sedan riksdagen sedermera beslutat, att de avsättningar till nämnda fond, som enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1920 och 1921, i stället skulle äga rum under åren 1921 och 1922, har riksdagen vidare för avsättning till fonden för år 1921 anvisat 1,500,000 kronor. Tillhopa hava sålunda anvisats 6,000,000 kronor; och hava härav hittills av Kungl. Maj:t disponerats 4,228,500 kronor.

I en till mig avgiven promemoria har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat, att ansökningar om understöd från fonden funnes inneliggande från ett stort antal järnvägsföretag, men att de flesta av dessa under nuvarande tider ej torde kunna anskaffa erforderligt kapital för respektive anläggningar. Med hänsyn till det belopp, som funnes odisponerat av fonden, ansåge styrelsen någon avsättning till densamma ej behöva ske förrän under år 1923. I enlighet härmed torde beslut böra fattas om en förskjutning till år 1923 av den för år 1922 beslutade avsättningen till fonden.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta

att den avsättning till *allmänna järnvägslånefonden*, som enligt riksdagens beslut skolat ske under år 1922, i stället skall äga rum under år 1923.

2. Fonden för bibanor i vissa delar av riket.

[60.] I enlighet med av Kungl. Maj:t framställt förslag har 1920 års riksdag beslutat, att den för att underlätta åstadkommandet av bibanor inom västra delarna av Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar av Bohuslän och Dalsland av riksdagen beslutade lånefonden skall ökas från 12,000,000 kronor till 24,000,000 kronor på det sätt, att under år 1921 till fonden avsättas, utöver redan beslutat belopp om 1,000,000 kronor, ytterligare 2,400,000 kronor samt under vartdera av åren 1922—1925 avsättas likaledes 2,400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa statslån till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, om vilka här är fråga.

Till fonden hava hittills anvisats tillhopa 14,400,000 kronor. Av de anvisade medlen hava hittills disponerats såsom låneunderstöd åt Billingsfors—Arvika järnväg med bibana från Järnskog till Skillingsfors 5,622,000 kronor och åt Åmål—Årjängs järnväg 3,273,750 kronor eller tillhopa 8,895,750 kronor. Av de anvisade medlen återstå sålunda odisponerade 5,504,250 kronor.

Då frågan om bibanefondens ökning den 7 januari 1920 anmäldes för Kungl. Maj:t, anförde dåvarande chefen för civildepartementet, att man vid prövning av behovet utav en ökning av fonden kunde utgå från att under den närmaste tiden behov av bidrag från fonden endast föreläge beträffande dels förenämnda båda järnvägsföretag, vilka redan erhållit statslån ur fonden, dels ock järnvägen Limedsforsen—Särna.

Nu föreliggande låneansökningar.

Till Kungl. Maj:ts prövning föreligga nu ansökningar om ytterligare lån från fonden från de två järnvägsföretag, vilka tidigare erhållit statslån, nämligen från Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolag och Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag. Då arbetet å dessa båda företag är påbörjat, men enligt för lånefonden stadgade villkor lån endast får beviljas för nya, ännu ej påbörjade järnvägsanläggningar, utgör berörda omständighet hinder för Kungl. Maj:t att anvisa nya lån för järnvägarernas fullbordande. Riksdagens medgivande därtill måste sålunda sökas.

Järnväg Billingsfors—Arvika med bibana.

I den föreliggande ansökningen från Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolag har bolaget meddelat, att enligt ett den 7 november 1919 upprättat nytt kostnadsförslag, vilket granskats och lämnats utan anmärkning av statens kontrollant, byggnadskostnaderna numera beräknas till 12,110,000 kronor för järnvägsanläggningen Billingsfors—Arvika samt 1,720,000 kronor för bibanan Järnskog—Skillingsfors. Därest både huvudbanan och bibanan skola komma till utförande, anhåller bolaget om nytt statslån för dessa banor å ett belopp av 4,192,500 respektive 558,000

kronor eller tillhopa 4,750,500 kronor, utgörande $\frac{3}{4}$ av den efter statslånets beviljande uppkomna merkostnaden för banornas utförande. [60.]

Bolaget anhåller emellertid samtidigt om befrielse från utförande av bibanan Järnskog—Skillingsfors. Såsom skäl för bibanans uteslutande ur planen för järnvägsföretaget har bolaget huvudsakligen angivit, att härigenom bolagets arbete med anskaffande av behöflig ny aktieteckning skulle underlättas och tillkomsten av huvudbanan bliva lättare säkerställd. Om bibanan uteslutes, skulle det ytterligare erforderliga lånebeloppet utgöra 4,192,500 kronor med avdrag av den del eller 732,000 kronor av det äldre statslånet, som belöpte sig å bibanan, eller sålunda tillhopa endast 3,460,500 kronor.

Utlåtanden i anledning av ansökningen hava avgivits av länsstyrelsen i Värmlands län den 23 mars 1920, av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 3 maj 1920 samt av fullmäktige i riksgäldskontoret den 17 juni 1920. Ansökningen om statslån för huvudbanan har därvid tillstyrkts av såväl länsstyrelsen som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Beträffande frågan om bibanans uteslutande ur planen hava meningarna däremot varit delade, i det väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett, att jämväl bibanan borde komma till utförande och staten därvid bidra med $\frac{3}{4}$ av den ökade kostnaden såsom statslån, under det att länsstyrelsen förordat planen om bibanans avskiljande. Befolkningen utefter bibanan har emellertid i särskild skrivelse framhållit betydelsen för orten av bibanans utförande.

Med skrivelse den 3 maj 1920 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen överlämnat en av Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag gjord ansöknings om ytterligare statslån för fullbordande av bolagets järnvägsanläggning. I ansökningen har bolaget meddelat, att enligt en den 26 november 1919 upprättad ny kostnadsberäkning, för anläggningens utförande kostnaden beräknats till 8,773,000 kronor. Då redan beviljat statslån uppginge till 3,273,750 kronor och bolagets eget aktiekapital utgjorde 1,091,250 kronor, föreläge en brist av 4,408,000 kronor. Bolaget har därför anhållit om ytterligare statslån med $\frac{3}{4}$ av kostnadsökningen eller 3,306,000 kronor, under förutsättning att den återstående fjärdedelen, 1,102,000 kronor, anskaffas av bolaget.

Ansökningen om nytt statslån tillstyrkes av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i dess förenämnda skrivelse. Sedermera hava fullmäktige i riksgäldskontoret avgivit utlåtande i ärendet den 17 juni 1920.

Den av 1920 års riksdag beslutade ökningen av bibanefonden har, som redan nämnts, tillkommit i syfte att dels nu ifrågavarande, redan påbörjade båda järnvägsföretag, dels ock den ännu ej påbörjade järn-

[60.] vägen Limesforsen—Särna skulle kunna erhålla statens hjälp till företagens utförande. Tiden för lämnande av sådan hjälp i form av ökat statslån till de redan påbörjade järnvägsföretag, varom nu särskilt är fråga, torde emellertid ännu icke vara inne. I en till mig avgiven promemoria har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat, att på Billingsfors—Arvika järnväg för närvarande icke alls bedrivs något arbete samt att arbetet på järnvägen Åmål—Årjäng endast pågår i ringa utsträckning. Styrelsen anser därför, att man tills vidare bör ställa sig avvaktande beträffande frågan om beviljande av nya lån till företagen. Enligt vad föreliggande handlingar utvisa, äro de lånesökande bolagen för närvarande icke heller i stånd att omedelbart prestera de medel, uppgående till $\frac{1}{4}$ av den ökade byggnadskostnaden, vilkas anskaffande utgör en oefftergivlig förutsättning för beviljande av nya statslån. Emellertid torde bolagen å sin sida göra stora ansträngningar att anskaffa nödigt byggnadskapital i form av ökad aktieteckning i företagen. Därest dessa ansträngningar krönas med framgång, synes staten jämväl böra hålla sig beredd att bispringa med ytterligare lån intill högst $\frac{3}{4}$ av den ökade byggnadskostnaden. Någon utfästelse till beviljande av sådana lån har visserligen icke givits, men väl kunna sådana lån genom riksdagens beslut om lånefondens ökning sägas vara ställda i utsikt. Det synes mig därför önskvärt, att Kungl. Maj:t erhåller fria händer att, därest de lånesökande bolagen lyckas anskaffa nödig ny aktieteckning samt gynnsammare förutsättningar i övrigt för järnvägsföretagens lyckliga fullbordande skulle inträda, tilldela bolagen nya statslån till högst $\frac{3}{4}$ av de belopp, vartill de ökade kostnaderna enligt vid tiden för länens beviljande reviderade kostnadsberäkningar kunna komma att uppgå.

Huruvida bibanan Järnskog—Skillingsfors skall uteslutas ur planen för Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolags anläggningar är en fråga, som synes böra ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra. Då emellertid vissa skäl tala emot ett bifall till järnvägsbolagets ansökning om uteslutning av bibanan, torde man, utan att föregripa Kungl. Maj:ts blivande beslut i frågan, redan nu kunna uttala, att bolagets arbete för anskaffande av ytterligare medel bör omfatta sådana medel jämväl för bibanans utförande.

Beträffande järnvägen Limesforsen—Särna omnämndes redan i förra årets statsverksproposition, att bolaget gjort framställning om att staten, som i samband med övertagandet av Mora—Vänerns järnväg förvärvat ett antal aktier i bolaget, skulle för dessa deltaga i beslutad ökad aktieteckning. Med hänsyn till ovissheten om när arbetena å järnvägen komme att påbörjas, ansågs frågan härom emellertid ej böra underställas 1920 års riksdag. Limesforsen—Särna järnvägsaktiebolag har

nu förnyat denna sin framställning, men synes av nyss angivna skäl förslag i ämnet ej heller böra föreläggas innevarande års riksdag. [60.]

Med hänsyn till det svävande läge, vari frågan om ny aktieteckning i förenämnda båda lånesökande bolag för närvarande befinner sig, synes en förskjutning med ett år i de för åren 1922—1925 beslutade avsättningarna till bibanefonden kunna utan olägenhet äga rum.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att den omständigheten, att arbetet å Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolags och Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolags järnvägsanläggningar påbörjats, icke må utgöra hinder för Kungl. Maj:t att bevilja nämnda bolag nya statslån intill högst tre fjärdedelar av den uppkomna ökade byggnadskostnaden för respektive järnvägsföretag enligt reviderade kostnadsberäkningar, under villkor att staten såsom säkerhet för de nya lånen erhåller inteckning i vederbörande järnvägar med förmånsrätt närmast efter de inteckningar, som beviljats för de äldre statslånen;

dels ock besluta, att de avsättningar till fonden för bibanor i vissa delar av riket, som enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1922—1925, i stället skola äga rum under åren 1923—1926.

3. Vattenkraftslånefonden.

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1919 års lagtima riksdag beslutat inrättandet av den s. k. vattenkraftslånefonden, från vilken fond, som förvaltas av statskontoret, lån må beviljas menigheter, bolag, föreningar eller enskilda dels till företag, vilka avse utbyggande av statens vattenfall eller tillgodogörande av enskilda tillhöriga vattenfall, då tillgodogörandet är av mera allmänt intresse dels till vissa mindre, lokala vattenkraftsanläggningar för distribution inom orten av elektrisk energi, dels ock till vattenregleringsföretag, då dessa äro av allmännare betydelse.

Allmänna bestämmelser för lån från fonden hava, i enlighet med vissa av riksdagen godkända huvudgrunder, fastställts av Kungl. Maj:t genom kungörelse den 19 december 1919 (nr 787).

[61].

Vatten-
kraftslåne-
fonden.

[61.] Såsom kapitalökning för fonden har riksdagen för vartdera av åren 1920 och 1921 anvisat ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Kommerskollegium samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

I skrivelse den 27 september 1920 hava kommerskollegium samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inkommit med framställning om anslag till kapitalökning för fonden för år 1922. Ämbetsverken anföra därvid huvudsakligen följande:

Ansökningar om lån från fonden för år 1920 hade inom stadgad tid inkommit till ett antal av 31, representerande tillhoppa omkring 4,600,000 kronor. Med det till förfogande stående beloppet av 2,000,000 kronor skulle alltså omkring 44 % av de sökta lånen kunna beviljas. Då några av ansökningarna upptaga större belopp än gällande bestämmelser medgiva och andra avse ändamål, för vilka lån näppeligen kunna lämnas, reduceras härigenom till någon del det belopp, som kan ifrågakomma till utdelning. I vad mån detta bör bliva fallet, kan dock ej avgöras, förrän ansökningarna blivit slutligt granskade, vilket ännu ej medhunnits.

Utbyggnadskostnaden för mindre vattenkraftsanläggningar av den beskaffenhet, för vilken ifrågavarande fond är avsedd, är givetvis högst varierande, men kan man efter ingivna kostnadsuppgifter att döma beräkna, att den numera i genomsnitt ej understiger 1,200 kronor per installerad turbinhästkraft, inklusive naturkraft. Till jämförelse må nämnas, att i de s. k. vattenfallssakkunnigas den 7 mars 1918 avgivna betänkande angående inrättandet av vattenkraftslånefonden motsvarande kostnad för då utförda anläggningar beräknades till ungefär en tredjedel härav. Av för året disponibla 2,000,000 kronor skulle alltså nu, om man räknar med det högsta medgivna bidraget eller $\frac{2}{3}$ av anläggningskostnaden, lån kunna beviljas till anläggningar för tillgodogörande av 2,500 hästkrafter eller 1,700 kilowatt. Detta kraftbelopp är ganska obetydligt för industriella ändamål, men av större värde om kraften, som väl i huvudsak torde bliva fallet, användes för täckande av landsbygdens behov av ljus och kraft. Man torde vid ifrågavarande klass av anläggningar kunna uppskatta, att omkring 50,000 hektar odlad areal därmed skulle kunna elektrifieras. Den hittills mer eller mindre fullständigt elektrifierade odlade arealen torde för närvarande uppgå till ungefär 1,200,000 hektar av landets hela till 3,700,000 hektar uppgående odlade areal. Det ovan nämnda tillskottet av 50,000 hektar utgör sålunda endast 2 % av den ännu ej alls elektrifierade arealen.

Storleken av de krav, som framtiden komma att ställas på vattenkraftslånefonden, kan svårligen nu förutses. Emellertid är tydligt, att fonden numera, på grund av anläggningskostnadernas och däribland särskilt arbetskostnadernas alltjämt fortgående stegring, i väsentligt mindre proportion, än som ursprungligen avsågs, kan anlitas för vattenkraftens vidare utbyggande. Härtill kommer, att företagarnas möjligheter att på andra vägar anskaffa kapital för närvarande äro mycket begränsade, och att sådant kapital ställer sig mycket dyrt. Då man knappast kan hoppas på någon nämnvärd lättnad i detta avseende för den närmaste framtiden, torde sannolikt för denna tid statens hjälp komma att påkallas i högre grad än hittills.

Med hänsyn härtill och till nu rådande och med all sannolikhet länge fortblivande kraft- och bränslebrist synes det ämbetsverken angeläget, att staten

i största möjliga omfattning vidtager åtgärder för att underlätta tillgodogörandet av landets utbyggnadsvärdiga vattenkraft. Visserligen lära tillskott av större allmän betydelse för landets kraftförsörjning ej kunna ernås, utan att staten ytterligare utbygger sina egna kraftverk och ledningsnät, men detta utesluter ej. att även mindre kraftanläggningar flerstädes kunna bliva till stort gagn för den närmaste orten och även själva utveckla sig till ekonomiskt bärkraftiga företag. Vägande skäl synes på grund härav föreligga att för år 1922 ej endast tillföra vattenkraftslånefonden samma kapitalbelopp, som föregående år, eller 2,000,000 kronor, utan att avsevärt öka detta tillskott.

Vid bestämmandet av den höjning av fondens kapitalbelopp, som bör företagas, måste beaktas såväl nödvändigheten av att kraven på den hårt anlidade statskassan ej sättas högre, än behovet oundgängligen kräver, som önskvärheten av att för närvarande, såvitt möjligt, inskränka kreditgivningen och begränsa densamma till ändamål, som äro av större betydelse för landets hushållning. I detta senare avseende torde företag för vattenkraftsutbyggande kunna räknas bland de viktigare och tillmätas företräde framför många industriella nyanläggningar av annan art.

Efter vägande mot varandra av dessa olika synpunkter hava ämbetsverken ansett sig böra föreslå, att vattenkraftslånefonden för år 1922 tillföres ett i jämförelse med för år 1921 med 25 % eller 500,000 kronor höjt kapitalbelopp, ehuru väl denna höjning ej kan kompensera de på senare tid stegrade utbyggnadskostnaderna ifråga om åstadkommande av vattenkraftsanläggningar.

Vidare anföra ämbetsverken:

Ovanberörda av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna villkor och bestämmelser för lån från vattenkraftslånefonden äro till sin byggnad i huvudsak likartade med de i kungörelsen den 13 september 1918 (nr 718) givna allmänna bestämmelserna för lån från kraftledningsslånefonden. Till sistnämnda kungörelse har Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för jordbruksdepartementet och i överensstämmelse med vad riksdagen i ämnet anfört (se riksdagens skrivelse nr 332/1919 p. 8) genom kungörelsen den 27 juni 1919 (nr 480) utfärdat bland annat det förklarande tillägget, att bestämmelserna i sagda kungörelse icke utgöra hinder för att lån från kraftledningsslånefonden må beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning. Liknande förklaring torde vara önskvärd även beträffande bestämmelserna för vattenkraftslånefonden. Det skulle nämligen eljes lätt uppstå svårigheter för en rationell fördelning av lånen från fonden. Ämbetsverken tillåta sig framhålla, att det nu ifrågasatta tillägget till ifrågavarande kungörelse ingalunda är avsett att rubba huvudsyftet med fonden, vilket givetvis alltjämt bör vara att främja företag, som avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor. Det föreslagna tillägget till ifrågavarande kungörelse synes därför böra erhålla sådan avfattning, att därav framgår att, ehuru lån i främsta rummet bör avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor, detta dock ej utgör hinder för att lån må beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning.

Vattenfallsstyrelsen har i den 29 oktober 1920 avgivet utlåtande *Vattenfalls-* tillstyrkt vad kommerskollegium samt väg och vattenbyggnadsstyrelsen *styrelsen.*

[61.] föreslagit. Vattenfallsstyrelsen har därjämte dels framhållit, att det borde övervägas, huruvida ej räntan å lån från fonden borde höjas med hänsyn till den jämväl för staten höjda upplåningsräntan, dels ock av anförda skäl framfört vissa önskemål i fråga om fördelningen av lån från fonden.

Fullmäktige i riksgäldskontoret.

Slutligen hava fullmäktige i riksgäldskontoret den 11 november 1920 yttrat sig i ärendet.

Vad anginge frågan om kapitalökning för ifrågavarande fond hava fullmäktige framhållit, att nu rådande knapphet å kapitalmarknaden och därav följande svårigheter vid statens upplåning om möjligt borde föranleda nedsättning under det för vartdera av åren 1920 och 1921 beviljade anslaget eller 2 miljoner kronor. I varje fall ville fullmäktige bestämt avstyrka någon ökning av anslaget för 1922.

Den av kommerskollegium samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnade uppgiften, att för året disponibla 2,000,000 kronor ej skulle kunna bidra till elektrifiering av mer än omkring 50,000 hektar odlad areal, motsvarande endast två procent av ännu ej elektrifierad odlad jord i landet, kunde fullmäktige för sin del ej tillmäta synnerlig betydelse. För landsbygdens fortsatta elektrifiering syntes det nämligen för närvarande vara vida viktigare, att erforderliga ledningar anlades för distribuering av elektrisk energi från redan befintliga kraftverksanläggningar än att nya sådana anläggningar komme till stånd; för underlättande av tillkomsten på landsbygden av elektriska distributionsnät hade riksdagen beslutat inrättande av en särskild fond, benämnd kraftledningslånefonden. Enligt vad fullmäktige hade sig bekant, utlämnades för övrigt i betydande utsträckning lån för anläggande av elektriska distributionsledningar särskilt från pensionsförsäkringsfonden och landets sparbanker.

Vidkommande frågan om räntefoten å lån från vattenkraftslånefonden, vilken av riksdagen bestämts till 5,5 procent ansåge fullmäktige, i likhet med vattenfallsstyrelsen, att en höjning därav bör ske; och syntes, med hänsyn till statens nuvarande lånekostnader, räntefoten ej böra fastställas lägre än till 6 procent.

Departementschefen.

Redan vid vattenkraftslånefondens tillkomst ifrågasattes från åtskilliga håll, att den årliga avsättningen till fonden skulle sättas högre än till det av vattenfallssakkunniga föreslagna beloppet 2,000,000 kronor. Dåvarande departementschefen uttalade emellertid, att man på grund av den rådande ekonomiska situationen och med hänsyn jämväl till angelägenheten av att vinna någon tids erfarenhet rörande bland annat de anspråk på bidrag, som komme att ställas på fonden, för det dåvarande syntes böra stanna vid det av de sakkunniga föreslagna beloppet. Med hänsyn till den nu vunna erfarenheten i förevarande hänseende och de väsentligt stegrade utbyggnadskostnaderna för vattenkraftsanläggningar hade det varit önskligt, om en ökning av fonden nu kunnat ske. På av riksgäldsfullmäktige anförda skäl finner jag emellertid en sådan åtgärd

under rådande finansiella förhållanden ej böra ifrågasättas, utan torde avsättningen till fonden för år 1922 upptagas till samma belopp som för åren 1920 och 1921 eller 2,000,000 kronor.

I fråga om räntefoten å lån från fonden anser jag, lika med fullmäktige, att densamma bör fastställas till 6 procent; och lär den högre räntan böra gälla i avseende å lån, som beviljas ur fonden efter den 1 juli 1921.

Mot det av ämbetsverken ifrågasatta tillägget till gällande lånebestämmelser i syfte att tydliggöra, att lån må beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning finner jag ej något att erinra; och torde, sedan riksdagen haft tillfälle att taga del av förslaget, kungörelse i angivna syfte böra utfärdas.

De av vattenfallsstyrelsen i övrigt framställda önskemålen om fondens användning böra beaktas vid utdelande av låneunderstöd från densamma.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels såsom kapitalökning för *vattenkraftslånefonden* för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor;

dels ock besluta sådan ändring i de för utlämnande av lån från fonden gällande huvudgrunder, att för lån, som efter den 1 juli 1921 beviljas ur fonden, skall gäldas ränta efter sex procent.

Vad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt och hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla samt förordnade, att avtryck av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet för att tjäna till ledning vid författande av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov under år 1922.

Ur protokollet:

Nils Ädelgren.

Sammandrag och register

till

Utgifter för kapitalökning år 1922

för

de till kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk
och utlåningsfonder.

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			länemedel		andra stats- inkomster		Kronor	ö.
			Kronor	ö.	Kronor	ö.		
Postverket.								
1	6	I. Inventarier, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000	—				
		II. Inköp och bebyggande av fastigheter:						
2	12	1. Ombyggnad av centralposthuset i Stock- holm, <i>reservationsanslag</i>	162,000	—				
3	14	2. Centralposthus i Göteborg	—	—				
4	15	3. Tillbyggnad av postverkets fastighet i Västervik, <i>reservationsanslag</i>	111,500	—				
5	17	4. Om- och tillbyggnad av postverkets fastighet i Vännäs, <i>reservationsanslag</i>	109,000	—				
5	18	5. Posthus i Hudiksvall och Hässleholm	—	—				
6	20	6. Tomt i Kristinehamn, <i>reservations- anslag</i>	32,900	—				
		7. Inköp av fastigheter, <i>reservations- anslag</i>	400,000	—				
		Säger för postverket	1,815,400	—			1,815,400	—
Telegrafverket.								
		I. Inköp och bebyggande av fastigheter:						
7	22	1. Stationsbyggnad i Sveg, <i>reservations- anslag</i>	374,000	—				
8	23	2. Stationsbyggnad i Motala, <i>reservations- anslag</i>	300,000	—				
9	23	3. Tillbyggnad av stationshuset i Söder- hamn, <i>reservationsanslag</i>	85,000	—				
		Transport	759,000	—			1,815,400	—

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			låne-medel		andra stats- inkomster		Kronor	ö.
			Kronor	ö.	Kronor	ö.		
		Transport	759,000	—	—	—	1,815,400	
	24	4. Telefonstationsbyggnader i Stockholm	—	—	—	—		
	24	5. Stationsbyggnader i Göteborg, Falun och Halmstad	—	—	—	—		
10	25	6. Inköp och bebyggande av fastigheter, <i>reservationsanslag</i>	500,000	—	—	—		
11	27	II. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, <i>reservationsanslag</i> . . .	20,000,000	—	—	—		
11	28	Radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater, <i>reservationsanslag</i> . . .	* 2,000,000	—	—	—		
		Säger för telegrafverket	23,259,000	—	—	—	23,259,000	
Statens järnvägar.								
A. Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.								
I. Bangårdar.								
		1. Bangårdsombyggnader:						
12	44	a. Huvdrangerbangård vid Hallsberg m. m., <i>reservationsanslag</i>	1,000,000	—	—	—		
13	45	b. Ombyggnad av Malmö statsbangård, <i>reservationsanslag</i>	550,000	—	—	—		
14	48	c. Ombyggnad av bangården vid Stortvik, <i>reservationsanslag</i>	200,000	—	—	—		
	49	d. Ombyggnad av bangården vid Sala	—	—	—	—		
15	49	e. Ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs, <i>reservationsanslag</i>	500,000	—	—	—		
	51	2. Nya stationer och mötesplatser	—	—	—	—		
16	52	3. Spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem, <i>reservationsanslag</i>	213,300	—	—	—		
		4. Bangårdsanordningar i övrigt:						
17	56	a. Anläggningar vid kol- och vattenstationer, <i>reservationsanslag</i>	300,000	—	—	—		
	58	b. Vatten- och avloppsledningar å ett flertal platser	—	—	—	—		
	58	c. Gångbroar och gångtunnlar	—	—	—	—		
18	59	d. Speciella anläggningar å bangårdar, <i>reservationsanslag</i>	29,000	—	—	—		
		Transport	2,792,300	—	—	—	25,074,400	

* Beräknat anslag.

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			låne-medel		andra stats- inkomster		Kronor	ö.
			Kronor	ö.	Kronor	ö.		
		Transport	2,792,300	—	—	—	25,074,400	—
		II. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.						
19	61	1. Dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå, <i>reservationsanslag</i>	1,500,000	—				
20	62	2. Dubbelspårsbyggnad Aneby—Sandsjö, <i>reservationsanslag</i>	1,700,000	—				
21	64	3. Dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö, <i>reservationsanslag</i>	500,000	—				
	65	4. Dubbelspår Ballingslöv—Hässleholm	—	—				
22	66	5. Omläggning av statsbanelinjen Källered—Lindome, <i>reservationsanslag</i>	500,000	—				
	67	6. Väst kustbanans provisoriska inledande till Göteborgs statsbanestation	—	—				
23	69	7. Särskilt godstågsspår mellan Malmö rangerbangård och Arlöv, <i>reservationsanslag</i>	240,000	—				
		III. Anläggningar vid huvudverkstäder.						
24	70	1. Malmvagnsverkstad vid Notviken, <i>reservationsanslag</i>	600,000	—				
		IV. Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar.						
25	71	1. Ny lokomotivstation vid Charlottenberg, <i>reservationsanslag</i>	270,000	—				
26	72	2. Anordningar för förbättrad driftsekonomi, <i>reservationsanslag</i>	100,000	—				
27	74	V. Husbyggnader, <i>reservationsanslag</i>	997,000	—				
28	83	VI. Skenfria vägkorsningar, <i>reservationsanslag</i>	250,000	—				
	85	VII. Anordningar för beredande av ökad kolupplagsplats för stenkol i importhamnar och å bränslestationer samt förbättrad kolemtagnings i importhamnar	—	—				
	85	VIII. Telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabelarbeten	—	—				
29	86	IX. Elektriska belysningsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	350,000	—				
30	87	X. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000	—				
	88	XI. Förhindrande av störningar i svagströmsledningarna vid bandelen Kiruna—Riksgränsen	—	—				
88		XII. Elektrifiering av linjen Kiruna—Svartön	—	—				
88		XIII. Elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg	—	—				
		Transport	10,799,300	—	—	—	25,074,400	—

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			låne-medel		andra stats- inkomster		Kronor	ö.
			Kronor	ö.	Kronor	ö.		
		Transport	10,799,300	—	—	—	25,074,400	—
31	92	XIV. Ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar, <i>reservationsanslag</i>	60,000	—	—	—	—	—
32	93	XV. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten, <i>reservationsanslag</i>	2,000,000	—	—	—	—	—
		B. Nya statsbanebyggnader.						
33	94	I. Statsbanan Sveg—Brunflo, <i>reservationsanslag</i>	1,627,000	—	—	—	—	—
34	96	II. Statsbanan Sveg—Hede, <i>reservationsanslag</i>	—	—	1,000,000	—	—	—
35	97	III. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare, <i>reservationsanslag</i>	4,000,000	—	—	—	—	—
36	105	IV. Statsbanan Forsmo—Hoting, <i>reservationsanslag</i>	3,000,000	—	—	—	—	—
37	106	V. Statsbanan Hällnäs—Stensele, <i>reservationsanslag</i>	2,000,000	—	—	—	—	—
	106	VI. Statsbanan Umeå—Holmsund	—	—	—	—	—	—
38	107	VII. Järnvägsförbindelse mellan de svenska och finska järnvägsnäten	—	—	—	—	—	—
	108	VIII. Statsbanan Jörn—Gubbligaure	—	—	—	—	—	—
39	108	IX. Statsbanan Ulriksfors—Volgsjön	—	—	—	—	—	—
40	109	C. Markförvärv, <i>reservationsanslag</i>	800,000	—	—	—	—	—
41	110	D. Rullande materiel, <i>reservationsanslag</i>	4,550,000	—	—	—	—	—
42	112	E. Genomgående tryckluftsbroms, <i>reservationsanslag</i>	5,550,000	—	—	—	—	—
43	114	F. Inventarier, <i>reservationsanslag</i>	2,000,000	—	—	—	—	—
		Säger för statens järnvägar	36,386,300	—	1,000,000	—	37,386,300	—
		Statens vattenfallsverk.						
		A. Kanalverk.						
44	122	I. Södertälje kanals ombyggnad, <i>reservationsanslag</i>	1,700,000	—	—	—	—	—
		Transport	1,700,000	—	—	—	62,460,700	—

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			låne-medel		andra stats- inkomster		Kronor	ö.
			Kronor	ö.	Kronor	ö.		
		Transport	1,700,000	—	—	—	62,460,700	
		B. Kraftverk.						
		Trollhätte kraftverk.						
45	125	1. Profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön, <i>reservationsanslag</i>	700,000	—				
46	126	2. Första utbyggnaden av kraftstationen vid Lilla Edet, <i>reservationsanslag</i>	4,000,000	—				
47	128	3. Förberedande åtgärder för Vänerens reglering, <i>reservationsanslag</i>	250,000	—				
		Lule älvs kraftverk.						
48	130	4. Första utbyggnaden av Harsprångets kraftstation	—	—				
49	134	5. Reglering av Suorvasjöarna, <i>reservationsanslag</i>	1,600,000	—				
		Älvkarleby kraftverk.						
50	137	6. Ändringsarbeten å tre turbinaggregat vid Älvkarleby kraftstation m. m., <i>reservationsanslag</i>	300,000	—				
		Motala kraftverk.						
51	139	7. Första utbyggnaden av kraftstationen vid Motala, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000	—				
52	141	8. Veckoreglering av Motalaströms vattenföring mellan Vättern och Boren, <i>reservationsanslag</i>	600,000	—				
		Distributionsanläggningar för statens kraftverk.						
53	142	<i>Reservationsanslag</i>	6,000,000	—				
		C. Statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning.						
54	147	Förstärkning av rörelsekapitalet, <i>reservationsanslag</i> , att utgå av tillfälliga låne-medel	400,000	—				
		Transport	16,550,000	—	—	—	62,460,700	

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			låne-medel		andra stats- inkomster			
			Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
		Transport	16,550,000	—	—	—	62,460,700	—
		D. Gemensamma anslag.						
55	152	1. Inköp av vattenfall och fastigheter samt ut- förande av nyanläggningar, <i>reservations- anslag</i>	1,500,000	—				
56	154	2. Rörelsekapital, <i>reservationsanslag</i>	2,000,000	—				
57	158	3. Inventarier, <i>reservationsanslag</i>	800,000	—				
58	159	4. Tillgodoseende av vattenfallsstyrelsens lokal- behov, <i>reservationsanslag</i>	* 2,100,000	—				
		Säger för statens vattenfallsverk	22,950,000	—	—	—	22,950,000	—
		Statens utlåningsfonder.						
59	161	1. Allmänna järnvägs-lånefonden	—	—				
60	162	2. Bibanefonden	—	—				
61	165	3. Vattenkraftslånefonden, <i>reservationsanslag</i>	2,000,000	—				
		Säger för statens utlåningsfonder	2,000,000	—	—	—	2,000,000	—
		Summa av utgifter för kapitalökning	—	—	—	—	87,410,700	—

* Beräknat anslag.

*Bil. 2.***Utgifter för kapitalökning.**

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:st
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1921.*

Närvarande:

Statsministern friherre DE GEER, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, TAMM, HANSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Hansson anmälde de ärenden rörande utgifterna för kapitalökning för år 1922, som angå jordbruksdepartementet, och yttrade därvid följande:

Statens affärsverksamhet.**Statens domäners fond.***a. Jägmästarbostäder.*

Upprepade gånger under senare år har riksdagen såsom kapitalökning åt statens domäners fond anvisat medel för uppförande av bostäder åt jägmästare. Sålunda hava anvisats dels för år 1920 ett reservationsanslag av 423,384 kronor, dels för år 1921 ett reservationsanslag av 564,000 kronor. Det för år 1920 beviljade anslaget avsåg att bestrida kostnaderna för uppförande av jägmästarbostäder i Pärälvens, Görjeå, Västra Arvidsjaur, Södra Malå, Östra Stensele och Tåsjo revir, medan 1921 års anslag avsetts för liknande bostäder i Porjus, Malmesjaur, Bjurholms, Bjurbäckens, Älvdalens västra, Älvdalens östra, Idre västra och Gullbergs revir.

I skrivelse den 7 september 1920 har domänstyrelsen hemställt, att anslag för dylikt ändamål måtte äskas även av 1921 års riksdag. Styrelsen har därvid anfört huvudsakligen följande.

1927. *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml.*

[1.]
*Jägmästar-
bostäder.*

[1.]

Utöver de för åren 1920 och 1921 anvisade beloppen erfordrades ytterligare medel dels till inköp av tomter för redan beslutade bostäder dels till täckande av de merkostnader, som uppstått på grund därav, att en del kostnadsberäkningar verkstälts på grundval av priser, som sedermera icke kunnat upprätthållas. Så vitt domänstyrelsen numera kunde beräkna, skulle för år 1921 erfordras ytterligare 125,000 kronor för nu nämnda ändamål, varav 25,000 kronor till inköp av tomter för de beslutade bostäderna i Södra Malå, Östra Stensele, Bjurholms, Bjurbäckens, Älvdalens västra, Älvdalens östra och Idre västra revir samt 100,000 kronor till ytterligare byggnadskostnader, vilket senare belopp motsvarade en kostnadsökning av ungefär 10 procent å de anvisade byggnadsanslagen. På grund härav hemställdes, att av 1921 års riksdag måtte på tilläggsstat äskas ett reservationsanslag av 125,000 kronor.

Beträffande byggnadsverksamheten under år 1922 vore domänstyrelsen ännu icke i tillfälle att framlägga någon detaljerad plan. Styrelsen hade ej heller över huvud kunnat bilda sig någon bestämd uppfattning om, inom vilka revir bostadsbehovet vore att anse såsom mest trängande. Men det syntes styrelsen ändamålsenligt att till Kungl. Maj:ts disposition ställdes ett belopp, avsett att i förekommande fall användas till inköp av byggnad eller tomt, vars förvärvande vid ett givet tillfälle skulle vara till gagn för skogsväsendet. Styrelsen anhölle därför, att framställning måtte göras hos 1921 års riksdag om ett anslag av 250,000 kronor att vid behov användas till inköp eller uppförande av bostäder åt den förvaltande skogspersonalen.

Departements-
chefen.

Jag kan icke underlåta att framhålla såsom mindre lämpligt, att domänstyrelsen, då anslag förut begärts till byggande av vissa jägmästarbostäder, icke samtidigt utrett frågan om anskaffande av erforderlig tomt, utan att denna fråga nu måste efteråt upptagas till prövning och nya medel anvisas därtill. Av styrelsens föregående framställningar i ämnet torde man bibragts den uppfattningen, att ifrågakomma bostäder varit avsedda att uppföras å kronomark eller att i varje fall några särskilda tomtkostnader ej tarvades utan att det begärda anslaget varit beräknat såsom ett totalbelopp. Under nu upplysta förhållanden lär emellertid ej annat återstå än att av riksdagen begära det härtill ifrågasatta beloppet av 25,000 kronor å tilläggsstat.

Att till själva byggnadskostnadernas bestridande ytterligare medel komma att visa sig behövliga, finner jag med hänsyn till erfarenheten från senaste tiden påtagligt. Jag kan sålunda erinra, att Kungl. Maj:t den 21 maj 1920 funnit sig böra godkänna ett entreprenadanbud å bostad i Över Kalix för jägmästaren i Västra Korpilombolo revir å 75,000 kronor, vartill kommer kostnad för aptering av virke m. m. Det är att märka, att flera av nu ifrågavarande jägmästarbostäder skola uppföras å orter med särskilt höga arbetskostnader och belägna på långt avstånd från järnväg, varav särdeles dyrbara transporter föran-

ledas. Då de för 1920 och 1921 anvisade anslagen icke beräknats för större kostnad än 70,500 kronor i medeltal för varje bostad, synes det mig försiktigast, för att ej arbetena skola behöva hindras, att den av domänstyrelsen nu föreslagna ökningen med ungefär 10 procent beviljas. Jag anser mig därför böra tillstyrka förslaget om anslag å 100,000 kronor härtill å tilläggsstat.

[1.]

Det har icke sällan förekommit att fördelaktigt anbud å tomt eller byggnad för jägmästarbostad inkommit till Kungl. Maj:t, men att dylikt anbud icke kunnat omedelbart antagas, enär Kungl. Maj:t icke för ändamålet disponerat tillgängliga medel. Följden har blivit, att anbudsgivaren dragit sig tillbaka, enär han icke velat avvakta det dröjsmål, som föranleddes av att riksdagens beslut i ämnet måste inhämtas. Det synes därför synnerligen lämpligt att såsom domänstyrelsen nu ifrågasatt ett visst belopp ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för att vara att tillgå för dylikt ändamål. Om även för själva byggnadskostnaderna något belopp vore ställt till Kungl. Maj:ts förfogande, skulle gynnsamma byggnadstillfällen kunna fördelaktigt utnyttjas. Det torde icke vara för riksdagen angeläget att bestämma, i vilka särskilda revir dylika jägmästarbostäder skola uppföras, utan snarare att tillse, att totalbeloppet håller sig inom vad budgeten befinnes medgiva. Då Kungl. Maj:t äger befogenhet att för därtill avsedda medel efter egen prövning inköpa skogsmark till betydande värden, torde någon principiell invändning icke kunna göras mot att Kungl. Maj:t även må äga att inom beloppet av utav riksdagen anvisade medel bestämma angående inköp eller uppförande av bostäder åt jägmästare i de revir, där Kungl. Maj:t finner sådant böra ske. Jag instämmer därför med domänstyrelsen i dess förslag i denna del och har ej något att erinra mot det ifrågasatta beloppet av 250,000 kronor för år 1922.

Angående anslag å tilläggsstat skall jag göra särskild hemställan. Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp eller uppförande av bostäder åt
revirförvaltare såsom kapitalökning för statens domä-
ners fond för år 1922 anvisa, att av Kungl. Maj:t
för ändamålet användas, ett reserva-
tionsanslag av..... kronor 250,000.

I samma skrivelse har domänstyrelsen även hemställt om avsättande av medel, förslagsvis 2,000,000 kronor för år 1922, för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark m. m. I betraktande av stats-

- [1.] verkets finansiella ställning anser jag mig icke kunna understödja detta förslag, helst som för ändamålet redan finnes disponibelt ett kapital av ungefär 8,000,000 kronor.

Statens utlåningsfonder.

[2.]
Odlings-
lånefonden.

Vid 1883 års riksdag beslutades bildandet av en fond med ändamål att genom lån understödja odling av sankta trakter, och har denna fond, benämnd odlingslånefonden, varit tillgänglig sedan år 1884. Enligt av riksdagen lämnade medgivanden har till och med år 1918 ett belopp av 1,000,000 kronor årligen fått såsom lån disponeras från fonden. Vid lagtima riksdagen år 1919 medgavs, att från och med samma år tillsvidare lån från fonden finge av Kungl. Maj:t beviljas till ett belopp av högst 1,500,000 kronor årligen. Vid 1920 års riksdag höjdes detta belopp från och med år 1921 till 2,000,000 kronor.

Under de senaste åren har riksdagen årligen såsom anslag till kapitalökning anvisat vad som utöver till fonden inflytande kapitalinbetalningar ansetts vara erforderligt för mötande av det beräknade utlåningsbehovet för året. För innevarande år har sålunda anvisats ett anslag av 1,200,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1920 har lantbruksstyrelsen gjort framställning om ytterligare ökning av det belopp, som borde årligen kunna få utlånas från denna fond, och har styrelsen därvid anfört i huvudsak följande:

»Av fondens för år 1920 tillgängliga lånebelopp, 1,500,000 kronor, har enligt till lantbruksstyrelsen lämnade meddelanden odlingslån under året hittills beviljats till 68 företag med ett sammanlagt belopp av 1,011,750 kronor. Dessutom finnas för närvarande hos lantbruksstyrelsen inneliggande 96 ansökningar om odlingslån, vilka i olika avseenden äro beroende av utredning och komplettering. De lånebelopp, som till dessa 96 företag komma att tillstyrkas, kunna därför icke nu bestämt angivas. Approximativt kunna dock lånebeloppen till ifrågavarande företag uppskattas till 1,500,000 kronor. Under återstående delen av år 1920 kunna med ledning av erfarenheten från de närmast föregående två åren ytterligare ansökningar förväntas inkomma, representerande ett sammanlagt lånebelopp av omkring 450,000 kronor. För år 1920 synas alltså ansökningarna om odlingslån komma att omfatta ett belopp av $1,011,750 + 1,500,000 + 450,000 = 2,961,750$ kronor eller i runt tal 3,000,000 kronor. Behovet av lånemedel skulle sålunda för år 1920 komma att med omkring 1,500,000 kronor överstiga det för året tillgängliga lånebeloppet.

Då efterfrågan på odlingslån under de senare åren varit i starkt stigande och detta förhållande, såvitt nu kan bedömas, torde komma att fortfara, synes för

de närmaste åren jämväl med hänsyn till de stigande arbetspriserna behovet av odlingslån komma att uppgå till minst 3,000,000 kronor årligen.

Såsom ovan beräknats skulle en lånemedelsbrist av omkring 1,500,000 kronor komma att uppstå under år 1920. För utjämning efter hand av denna brist torde emellertid det tillgängliga lånebeloppet ej böra bestämmas lägre än till 3,500,000 kronor. Detta belopp torde på grund av den alltjämt fortgående prisstegringen komma att bli erforderligt, även sedan berörda brist blivit utjämnad och synes behovet kräva, att sagda belopp må kunna disponeras redan från och med år 1921.»

Statskontoret har i utlåtande den 28 september 1920 meddelat att till fyllande av lånebehovet för år 1921 finnes att tillgå dels de annuiteter, som till ett belopp av ungefär 500,000 kronor borde under samma år inflyta till statsverket, och dels årets anslag av 1,200,000 kronor eller tillhoppa 1,700,000 kronor. Skulle det årliga utlåningsbeloppet höjas enligt lantbruksstyrelsens förslag till 3,500,000 kronor redan från och med år 1921 och medel härtill i full utsträckning genast anvisas, bleve alltså ett tilläggsanslag å 1,800,000 kronor erforderligt. För år 1922 skulle under samma förutsättningar tarvas ett anslag av 3,000,000 kronor, enär enda inkomsten sistnämnda år vore de inflytande annuiteterna, vilka ej kunde anslås till nämnvärt mer än 500,000 kronor. Full motsvarighet mellan de under ett visst år disponibla lånemedlen och det för året medgivna totala lånebeloppet vore dock icke nödvändig, enär de av Kungl. Maj:t beviljade lånen lyftes endast småningom i mån av arbetets fortgång. Med hänsyn såväl härtill som ock till nödvändigheten att i möjligaste mån begränsa statens upplåning ville statskontoret ifrågasätta, om icke de belopp, som kunde komma att äskas på 1921 års tilläggsstat och å 1922 års riksstat, lämpligen kunde ned sättas åtminstone till resp. 1,000,000 och 2,000,000 kronor.

Då högsta årliga utlåningsbeloppet från odlingslånefonden under senare år undergått upprepade ökningar och sålunda från och med innevarande år utgör 2,000,000 kronor, finner jag mig icke kunna tillstyrka någon ytterligare höjning av sagda belopp redan för år 1921. Till följd härav anser jag ej heller något kapitalökningsbelopp å tilläggsstat erforderligt.

Med hänsyn till den av lantbruksstyrelsen framhållna ökade efterfrågan å lån samt arbetsprisens stegring, vilken avsevärt fördyrar varje enskilt företag, finner jag mig böra tillstyrka, att högsta utlåningsbeloppet höjes från och med år 1922. Mot lantbruksstyrelsens beräkning av medelsbehovet kan emellertid anmärkas, att denna grundar sig icke blott på de av Kungl. Maj:t till slutet av augusti månad år 1920 anvisade odlingslånen än även, approximativt beräknat, på hos lantbruksstyrelsen

[2.]

Departementets
chefen.

[2.] då ineliggande och under hösten dit inföväntade ansökningar, ehuru uppenbarligen icke alla dessa av styrelsen då ännu ej behandlade ansökningar kunde hinna före årets slut erhålla erforderlig utredning och föranleda beviljande av lån. En stor del av sistnämnda ansökningar måste därför balanseras över till år 1921 och förhållandet blir påtagligen enahanda varje år allt framgent. Beaktar man ej detta, kommer man lätt att upptaga det årliga medelsbehovet för högt. Med hänsyn härtill ävensom till nödtvänet att så vitt möjligt begränsa statens upplåning finner jag mig icke kunna tillstyrka för år 1922 större ökning av det högsta totala utlåningsbeloppet än till 2,500,000 kronor, vilket i allt fall är 150 procent mer än det belopp, som ända till och med år 1918 gällde som maximum.

Jag har inhämtat, att odlingslånefonden hade vid utgången av år 1920 en kontant tillgång av ungefär 600,000 kronor. Denna tillgång torde visserligen vara i sin helhet disponerad till beviljade lån, men tidpunkten, då medel därifrån komma att tagas i anspråk, är beroende av arbetenas fortgång. Då enligt statskontorets beräkning annuiteter och kapitalökningsanslag för år 1921 utgöra tillhoppa 1,700,000 kronor, blir totala medelstillgången för samma år 2,300,000 kronor. Om härav tagas i anspråk 1,800,000 kronor, kommer att till år 1922 återstå ett belopp av 500,000 kronor. Enär annuiteterna år 1922 kunna beräknas till något mer än 500,000 kronor, skulle ett kapitalökningsanslag för samma år å 1,000,000 kronor uppbringa tillgången till minst 2,000,000 kronor, vilket synes vara tillräckligt, enär verkningarna av den årliga lånesummans höjning icke genast visa sig i form av ökade utbetalningar.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att från och med år 1922 tillsvidare ett belopp av 2,500,000 kronor årligen må av Kungl. Maj:t disponeras såsom lån från odlingslånefonden;
dels ock såsom kapitalökning för samma fond för år 1922 anvisa ett reservationsanslag
 av..... kronor 1,000,000.

[3.]
 Egnahems-
 lånefonden.

Vid 1920 års riksdag medgavs, att årliga maximiutlåningen från egnahemslånefonden finge från och med samma år höjas till 12,000,000 kronor. Såsom kapitalökning anvisades för år 1921 ett anslag av 9,500,000 kronor.

Enligt uppgift från statskontoret hade fonden vid 1921 års ingång en odisponerad kapitaltillgång av i runt tal 3,300,000 kronor. Om härtill läggas dels årets kapitalökningsanslag å 9,500,000 kronor, dels ock inflytande amorteringar, av statskontoret beräknade till 2,000,000 kronor, blir för år 1921 tillgången 14,800,000 kronor. Om härav till statslån beviljas 12,000,000 kronor samt för förvaltningsbidrag åtgå omkring 350,000 kronor, uppstår till år 1922 en behållning av ungefär 2,450,000 kronor.

[3.]

Till detta belopp komma påräkneliga amorteringar under år 1921, nu av statskontoret uppskattade till 3,000,000 kronor. Totaltillgången blir då 5,450,000 kronor, varifrån emellerid böra dragas förvaltningsbidrag å inemot 400,000 kronor, så att 5,050,000 kronor återstå. För en utlåning av 12,000,000 kronor skulle alltså krävas ett kapitalökningsanslag av 6,950,000 kronor, vilket belopp torde kunna sänkas till 6,000,000 kronor, enär alltid extra inbetalningar ske i avsevärd omfattning.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för egnahemslånefonden för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av kronor 6,000,000.

Fonden för fiskerinäringens befrämjande inrättades enligt beslut av 1891 års riksdag. Genom beslut av 1918 års lagtima riksdag har högsta medgivna årsutlåningen från fonden ökats från 750,000 kronor till 1,100,000 kronor samtidigt med att högsta beloppet av låneunderstöd, som av hushållningssällskap eller landsting från fondens medel utlämnas till enskilda låntagare, ökats från 10,000 kronor till 15,000 kronor.

[4.]
Fiskerilåne-
fonden.

För utlåningen från denna fond gäller nu kungörelsen den 7 augusti 1907 (nr 61 s. 1) med ändringar den 19 maj 1916 (nr 151) och den 11 juli 1918 (nr 577). Lånerörelsen sker genom förmedling av hushållningssällskap eller landsting. Kungl. Maj:t bestämmer årligen det belopp av fondens medel, som må användas för Göteborgs och Bohus län och för riket i övrigt. Den förra delen disponeras av länsstyrelsen i nämnda län och den senare delen av lantbruksstyrelsen. Låneunderstöd må utgå för anskaffande av fiskebåtar, motorer för sådana båtar, fiskredskap eller för fisktransport avsedda fordon, smärre båtar eller andra smärre inrättningar eller för anläggande av fiskdammar eller smärre inrättningar för tillgodogörande eller förädling av fiskets produkter. Beviljat lån från fonden skall återbetalas inom högst 10 år.

[4.] Under första året åtnjutes räntefrihet, men sedermera skall gäldas 3.6 procent ränta.

Nu hava vissa ändringar ifrågasatts angående de för denna lånerörelse gällande bestämmelserna.

De för utredning av frågorna om inrättande i vårt land av spannmåslagerhus och kylhus m. m. tillkallade sakkunniga — den s. k. lagerhus- och kylhuskommittén — hava i betänkande den 15 mars 1918 hemställt bland annat, att ur bestämmelsen, att låneunderstöd från fonden finge utgå för anläggande av smärre inrättningar för tillgodogörande och förädling av fiskets produkter, ordet »smärre» måtte utgå. Kommittén har grundat detta förslag på att det vore önskvärt, att kyltekniken komme till ökad användning vid den fångade fiskens behandling och förvaring och att detta krävde större anläggningskostnader. Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 12 april 1918 avstyrkt den förelagna ändringen, huvudsakligen enär fiskerifonden vore fullt behöflig för sina övriga huvudsakliga ändamål, som avsåge själva fiskets befrämjande. Statskontoret har i utlåtande den 9 januari 1919 erinrat, att i statsrådsprotokollet den 12 januari 1891, då förslaget om fondens inrättande motiverades, vederbörande departementschef yttrat, att för understödjande av större anläggningar för förädling av fiskets produkter, vilka anläggningar dreves fabriksmässigt, några särskilda medel icke syntes behöva anvisas, enär för detta ändamål manufakturförslagslånefonden borde kunna anlitas, och att de avsedda smärre anläggningarna företrädesvis borde vara sådana, vilka bringades till stånd genom sammanlutning av fiskarena själva eller åstadkommes av hushållningssällskapen. Detta uttalande hade av riksdagen lämnats utan erinran. Statskontoret har vidare anfört:

»Frågan huruvida den av Kungl. Maj:t och riksdagen sålunda intagna ståndpunkten bör frångås och fiskerilånefonden användas jämväl för större, fabriksmässiga anläggningar för fiskeriprodukternas tillvaratagande, beror givetvis på dels den efterfrågan understöd för kylhusanläggningar kommer att röna, dels ock storleken av de belopp riksdagen kan finnas villig att för ändamålet ställa till förfogande. Möjligt är ju, att för den händelse intresset för statsunderstödda dylika anläggningar kommer att visa sig starkt, det för minskande av de erforderliga anslagsbeloppen kan vara lämpligt att utsträcka användningen av fiskerilånefonden till även större anläggningar. Att emellertid redan nu, innan någon erfarenhet på området vunnits och utan att man således har sig något bekant om huruvida ett praktiskt behov av en sådan åtgärd föreligger, vidtaga den av kommitterade förelagna ändringen i ifrågavarande bestämmelser, synes vara varken behöfligt eller lämpligt. Statskontoret anser sig sålunda icke för närvarande böra tillstyrka förslaget.»

Ett annat förslag har framställts av Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott i skrivelse den 15 december 1919. Utskottet har hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för dels inrättande av en lånefond, ur vilken räntefria lån kunde utlämnas till fiskare för anskaffning av fiskeredskap, och dels att fonden för fiskerinäringens befrämjande måtte ökas, så att lån ur densamma kunde beviljas snabbare, än vad nu sker.

Såsom skäl för denna framställning har förvaltningsutskottet anfört följande:

Under de senast förflutna åren hade fiskeredskap liksom även materialier för deras underhåll icke allenast stigit oerhört i pris, utan de hade vissa tider totalt saknats i den allmänna marknaden. Fiskarbefolkningen hade på grund härav nödgats fullständigt förbruka sina redskap och materialier för deras underhåll. För ett flertal fiskare fordrades därför nu en omfattande nyanskaffning av redskap, var till krävdes ett för deras förhållanden avsevärt kapital. Priset på fisk hade under kristiden i stort sett följt den allmänna prisstegringen, men av de ökade inkomster, som härigenom uppstått, hade fiskarena ej kunnat göra besparingar, som nu räckte till för bestridande av kostnaderna för ifrågavarande nyanskaffning. För att yrkesfiskarena under sådana förhållanden skulle kunna vidbliva sitt yrke, vore det högst önskvärt, att billiga, om möjligt räntefria, lån kunde lämnas dem för detta ändamål. Ur fonden för fiskerinäringens befrämjande kunde icke för det dåvarande och sannolikt ännu mindre under ett kommande år tillgodoses alla de framställningar om lån, som inkomme till hushållningssällskapen. Ansökningar om lån ur nämnda fond, vilka inkommit till hushållningssällskapet i mars månad 1919, kunde ej bifallas förrän 1920, enär lånefonden redan under årets första månader förbrukats.

I utlåtande häröver den 7 januari 1920 har lantbruksstyrelsen, med erinran att för år 1919 Kungl. Maj:t av fonden ställt till förfogande åt länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län 750,000 kronor och åt lantbruksstyrelsen 350,000 kronor, anfört följande:

»Uti en denna dag gjord framställning angående användningen av det för år 1920 tillgängliga beloppet av fonden för fiskerinäringens befrämjande har lantbruksstyrelsen framhållit, att från Göteborgs och Bohus län till 1919 års utdelning inkommit ansökningar om fiskerilån till sammanlagt belopp av 1,329,400 kronor och till innevarande års utdelning till belopp av 1,566,200 kronor samt att till lantbruksstyrelsen under år 1919 inkommit dylika ansökningar från övriga län på sammanlagt 482,425 kronor. Då någon anledning icke finnes att antaga, att lånebehovet i dessa län under innevarande år skulle bliva mindre än under år 1919, utan sannolikt snarare tvärtom större, skulle hela behovet av fiskerilån under innevarande år i hela riket uppgå till cirka 2,050,000 kronor, medan fiskerilånefonden utgör endast 1,100,000 kronor. Fonden räcker således endast till beviljande av ungefär 50 procent av inkommande låneansökningar.

Om man undantager de två senaste åren, hava de 200,000 kronor, som lantbruksstyrelsen till år 1919 årligen disponerat för ändamålet, alltid räckt. så att

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml.

[4.]

alla ansökningar om fiskerilån, som inkommit från hushållningssällskap eller lands- ting och icke varit stridande mot föreskrivna bestämmelser, kunnat beviljas. Lant- bruksstyrelsen har därför hittills alltid beviljat dylika ansökningar i den ordning, som de inkommit från de olika hushållningssällskapen eller landsingen, utan några nedprutningar. Någon möjlighet att pröva vederbörande fiskares lånebehov har lantbruksstyrelsen icke, utan måste denna granskning anses hava blivit verkställd av respektive hushållningssällskap eller landsting, som åtagit sig ansvaret för lånens återbetalning.

Sedan under de tvenne senaste åren låneansökningarnas sammanlagda belopp betydligt överstigit de anvisade medlen, har följden av detta förfaringssätt emellertid blivit, att fiskarena ofta fått vänta mycket länge på lånens beviljande, och ju mer antalet icke beviljade lån hopar sig, desto längre blir den tid, som vederbörande måste vänta. I Göteborgs och Bohus län, där man tidigare lärer hava tillämpat samma förfaringssätt, har man därför senare frångått det och föreskrivit, att alla ansökningar om fiskerilån måste vara inlämnade till landstinget före en bestämd dag, varefter de på en gång prövas. En sådan prövning är här möjlig, emedan området är jämförelsevis litet och den av landstinget för ändamålet tillsatta nämnden i regel känner till alla sökande.

Oaktat lantbruksstyrelsen, som har att bevilja fiskerilån till alla övriga län, icke har någon möjlighet att sålunda pröva de särskilda låneansökningarna, anser styrelsen det likväl bliva nödvändigt att, i händelse fiskerilånefonden icke skulle kunna ökas till ett lånebehovet motsvarande belopp, införa ett delvis liknande för- faringssätt som i Göteborgs och Bohus län, det vill säga, att alla låneansökningar från hushållningssällskap och landsting måste vara inlämnade inom en bestämd tid. Därefter kunna tvenne olika förfaringssätt väljas, nämligen antingen att styrelsen delar det tillgängliga beloppet pro rata parte direkt mellan vederbörande sökande i första hand, det vill säga fiskare med flera, eller också mellan hushållningssällskapen och landstingen med överlämnande åt dessa senare att själva bestämma om den beviljade summans fördelning mellan de sökande fiskarena. I vartdera fallet kommer emellertid, liksom nu är förhållandet i Göteborgs och Bohus län, så länge propor- tionen mellan det sammanlagda begärda lånebeloppet och de för ändamålet anvisade medlen är den nuvarande, endast omkring 50 procent av de begärda lånebeloppen att kunna beviljas. En dylik reduktion av lånebeloppen skulle dock säkerligen verka hämmande på fiskerinäringens utveckling, i synnerhet som en omfattande nyanskaffning av fiskeriredskap efter den genomgångna långa kristiden, varunder det var så gott som omöjligt att erhålla nya redskap eller tillräckliga och tjänliga materialier för deras underhåll, är för flertalet fiskare alldeles nödvändig, såsom även framgår av Kalmar läns södra hushållningssällskaps föreliggande framställning.

Enligt lantbruksstyrelsens åsikt är det emellertid icke behöfligt att för låne- behovets tillgodoseende inrätta någon ny fond, från vilken räntefria lån kunde erhållas, utan vore det tillräckligt att öka den nuvarande fiskerilånefonden med så stort belopp, att alla låneansökningar, som uppfylla de föreskrivna bestämmelserna, kunna beviljas. Såsom av det föregående framgår, kunde detta ske, om det årliga utlåningsbeloppet ökades från 1,100,000 till 2,100,000 kronor.

Samma låneränta, som hittills tillämpats, synes enligt lantbruksstyrelsens åsikt kunna bibehållas.»

Lantbruksstyrelsen har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att öka fiskerilånefonden med så stort belopp, att från och med år 1921 tillsvidare ett belopp av 2,100,000 kronor måtte bliva tillgängligt att årligen disponeras.

Statskontoret har i utlåtande den 28 september 1920 instämt med lantbruksstyrelsen däruti, att någon ny fond icke vore behöflig på grund av de utav Kalmar läns södra hushållningssällskap framhållna omständigheterna. Vidare har statskontoret meddelat, att fiskerilånefondens disponibla tillgångar syntes skola fullt åtgå för de till och med år 1920 beviljade lånen. För år 1921 hade icke av riksdagen anvisats något kapitalökningsanslag och skulle alltså för detta år å fonden ej finnas andra medel tillgängliga än årets annuiteter, approximativt beräknade till 820,000 kronor, vadan för fyllande av maximilånebeloppet, 1,100,000 kronor, skulle tarvas kapitalökningsanslag å tilläggsstat till belopp av 280,000 kronor. I den händelse lantbruksstyrelsens förslag om årliga utlåningsbeloppets ökande redan för år 1921 till 2,100,000 kronor bifölles, erfordrades ytterligare 1,000,000 kronor. Då för år 1922 annuiteterna kunde beräknas till 900,000 kronor, skulle under samma förutsättning krävas för sistnämnda år ett kapitalökningsanslag av 1,200,000 kronor. Emellertid ville statskontoret beträffande denna fond i likhet med i fråga om odlingslånefonden ifrågasätta, om icke kapitalökningsbeloppen lämpligen borde något nedsättas.

I en vid 1920 års riksdag väckt motion (nr 260 i andra kammaren) föreslogs, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, dels huru mycket den årligen uppgående lånesumman ur fiskerilånefonden borde höjas och dels vilken maximistorlek, som borde sättas för varje lån för att fonden skulle motsvara fiskerinäringens nuvarande behov. Sistnämnda maximigräns syntes böra med hänsyn till penningvärdets fall sättas till omkring 25,000 kronor. I anledning härav erinrade jordbruksutskottet i utlåtande nr 37 om lantbruksstyrelsens ovanberörda framställning, vilken emellertid inkommit till Kungl. Maj:t så sent, att den icke kunnat beaktas vid avfattandet av årets proposition angående reglering av utgifterna för kapitalökning. Utskottet förklarade sig förvissad om att sagda framställning komme att upptagas till prövning i samband med utarbetande av kapitalökningspropositionen till 1921 års riksdag, varvid Kungl. Maj:t icke torde underlåta att jämväl taga i övervägande, huruvida, såsom i motionen antytts, någon ändring borde ske beträffande låneunderstödens maximibelopp. Då något skäl att begära särskild utredning icke syntes under dessa förhållanden föreligga, hemställde ut-

[4.] skottet, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Detta blev också riksdagens beslut.

Med anledning av vad sålunda förekommit anmodades lantbruksstyrelsen att inkomma med yttrande, huruvida styrelsen hade något att ändra eller tillägga till framställningen i utlåtandet den 7 januari 1920. Styrelsen har därefter i skrivelse den 27 augusti 1920 anmält, att den föreslagna höjningen till 2,100,000 kronor i årliga utlåningsbeloppet syntes, av inkomna låneansökningar att döma, skola bli tillräcklig, men att maximibeloppet av de enskilda lånen borde ökas till 25,000 kronor. En modern fiskebåt av det slag, som användes i Bohuslän, kostade nämligen 40,000 à 50,000 kronor och en snörpvad betingade 25,000 à 30,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

I likhet med myndigheterna finner jag mig icke kunna tillstyrka den av lagerhus- och kylhuskommittén föreslagna förändringen i villkoren för lån till inrättningar för tillgodogörande och förädling av fiskets produkter.

Likaledes instämmer jag med myndigheterna i deras avstyrkan av Kalmar läns södra hushållningssällskaps ifrågavarande framställning, såvitt den avser inrättande av en ny lånefond.

Med hänsyn till de anförda omständigheterna och särskilt den inträdda fördyringen av båtar och redskap anser jag det oundgängligt, att såväl årliga maximiutlåningen från den nuvarande fiskerilånefonden som högsta beloppet av de enskilda lånen ökas. Mot det föreslagna maximibeloppet av 25,000 kronor för de enskilda lånen har jag ej något att erinra. Den totala årsutlåningen synes mig däremot kunna begränsas till 1,800,000 kronor. Dessa ändringar torde emellertid, för att undvika allt för stort kapitalökningsanslag å tilläggsstat, icke böra träda i kraft förrän år 1922.

Vad därefter beträffar behovet av kapitalökningsanslag vill jag, i enlighet med statskontorets beräkning av anslagsbehovet för år 1921 vid oförändrad maximiutlåning, tillstyrka ett kapitalökningsanslag av 280,000 kronor för innevarande år å tilläggsstat.

För år 1922, då amorteringarna beräknas till 900,000 kronor, bliver ett kapitalökningsanslag å 900,000 kronor erforderligt.

Jag vill framhålla, att beträffande denna fond förefinnes icke samma möjlighet som beträffande odlingslånefonden att låta höjningar i maximiutlåningen icke omedelbart utöva full inverkan på det tillgängliga beloppet av lånemedel, utan här torde, enär lånen i regel

omedelbart lyftas, det vara nödvändigt, att medel städse finnas disponibla i full utsträckning. [4.]

Med förmälan att jag ämnar göra särskild framställning om kapitalökningsanslag å tilläggsstat hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna sådan ändring i gällande bestämmelser rörande fonden för fiskerinäringens befrämjande, att tillämpas från och med år 1921, att låneunderstöd, som utlämnas av hushållningssällskap eller lands-ting, må utgöra högst 25,000 kronor;

dels medgiva, att från och med år 1921 tillsvidare ett belopp av 1,800,000 kronor må av Kungl. Maj:t årligen disponeras såsom lån från ifrågavarande fond;

dels ock till kapitalökning för samma fond för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av kronor 900,000.

Riksdagen anhöll i skrivelse nr 342 år 1918 om utredning, huru kolonisationen å bondejord i Norrland måtte kunna främjas, bland annat genom ändring i villkoren för lån från norrländska nyodlingsfonden. I skrivelse nr 474 samma år anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte i samband med den sålunda begärda utredningen taga i övervägande, huruvida icke en förändring borde vidtagas jämväl av villkoren för lån från allmänna nyodlingsfonden.

I skrivelse den 30 september 1920 har nu statens odlingskommitté framlagt förslag beträffande kapitalökning för norrländska och allmänna nyodlingsfonderna i samband med ändringar i villkoren för lån från dessa fonder. Kommitténs skrivelse är av följande huvudsakliga lydelse.

»Den 22 juni 1920 har Kungl. Maj:t anbefallt statens odlingskommitté att inkomma med, bland annat, de förslag, som kunde föranledas av att odlingsorganisationens verksamhet borde upphöra under år 1921.

Till åtlydnad härav får statens odlingskommitté anföra följande:

I instruktionen den 16 april 1918 angives odlingsorganisationens huvudsakliga uppgift vara att bland den jordbruksidkande befolkningen verka för den svenska jordens utnyttjande på med hänsyn till tidsläget bästa sätt: att, i den mån omständigheterna därtill föranleda, avgiva förslag eller framställningar till odlingsarbetets fromma eller lämna biträde vid sådana framställningars upprättande; samt att, i den mån därom förordnas, tillhandagå det allmänna med hjälp vid dess av nämnda förhållanden föranledda verksamhet för främjande av jordbrukets produktion genom stödjande av odlingsarbeten eller annorledes.

[5.]
Norrländska
nyodlings-
fonden.

[5.]

Samtliga de medel, som för ovannämnda ändamål ställts till odlingsorganisationens förfogande, äro avsedda att utgå allenast under kristiden. Med hänsyn till de ändrade tidsförhållandena har statens odlingskommitté därför ansett odlingsorganisationens verksamhet böra avvecklas så snart ske kan. Annu återstå dock betydande uppgifter, vilka förutsätta denna organisations fortsatta verksamhet under större delen av år 1921 ävensom ytterligare disposition av härför anvisade medel. Av de till odlingsorganisationens förfogande för understödjande av nyodlingar och betesförbättringar ställda medel torde dock vid nämnda års slut återstå avsevärda, besparade medel. — — — För hithörande ändamål hava nämligen å tilläggsstat för år 1918 och å extra stat för åren 1919 och 1920 anvisats reservationsanslag å tillhopa 19,750,000 kronor. Vid utgången av år 1919 återstodo härav odisponerade sammanlagt 10,097,230 kronor. Beräknas under år 1920 samt förra hälften av år 1921 komma att för ändamålet tagas i anspråk omkring 4,000,000 kronor samt någon del av de beviljade medlen, till följd av otillfredsställande utförande av arbetena, komma att återbäras, torde vid utgången av år 1921 återstå odisponerade omkring 6 å 7 miljoner kronor.

Emellertid har inom kommittén upptagits till behandling frågan, huruvida icke dessa medel åtminstone till någon del även framdeles borde användas för med dem avsett ändamål. I framställning av den 30 januari 1920 har nämligen odlingsrådet i Norrbottens län — sedan statens odlingskommitté i cirkulärskrivelse till rikets samtliga odlingsnämnder den 5 december 1919, under framhållande av att grundtanken i det år 1918 framförda förslaget till inrättande av en odlingsorganisation vore att söka åvägabringa nyodlingar och betesförbättringar under en tid, då de kunde erhålla största möjliga betydelse för kristidens näringsproduktion, förmått sig med tanke på de ändrade tidsförhållandena icke ämna under år 1920 i samma utsträckning, som tidigare varit fallet, söka påverka jordbrukarnas intresse för nyodlingsföretag — på anförda skäl hemställt, att statens odlingskommitté ville taga i övervägande frågan om lämpligheten av att verksamheten för åstadkommande av nyodling och förbättring av betesmark inom Norrbottens län även efter utgången av den i nu gällande bestämmelser föreskrivna tid komme i åtnjutande av statsmakternas stöd i form av direkta bidrag utan återbetalningsskyldighet, och har odlingsrådet anhållit att, därest kommittén skulle anse ett dylikt fortsatt stöd önskvärt, kommittén måtte hos vederbörande myndighet göra den framställning i ämnet, vartill kommittén kunde finna anledning.

Statens odlingskommitté, som redan tidigare tagit i övervägande frågan om lämpliga åtgärder från statens sida för fortsatt uppodling av landets därtill tjänliga jordområden, har funnit den av odlingsrådet i Norrbottens län gjorda framställningen värd beaktande. Därest emellertid statsunderstöd för ifrågavarande ändamål även framdeles skola utgå, synes kommittén understöden uteslutande böra gälla nyodlingsverksamheten. Att allt framgent fortgå på den inslagna vägen att med statsbidrag understödja arbeten, som avse utökande och förbättrande av landets betesarealer, finner kommittén icke numera lämpligt. Visserligen har under de sistförflutna åren ett ökat intresse för förbättrad beteskultur kunnat förspörjas här och var i landet och resultat av värde tvivelsutan mångenstädes vunnits, men har kommittén dock ofta varit i tillfälle konstatera, att insikten om betesförbättringarnas betydelse för en ökad foderproduktion ännu icke är så allmän, som önskligt vore. Sålunda hava verkställda avsyningar och inspektioner givit vid handen, att betes-

förbättringsarbetena ofta visat sig vara mindre tillfredsställande utförda, vilket förhållande torde bero därpå, att lantmännen flerstädes, trots de av odlingsorganisationen gjorda ansträngningar, icke kunnat bibringas en fullt klar föreställning om vad med dessa förbättringsarbeten kunnat vinnas. Lämpligheten av att under kristiden, då alla till buds stående medel för den inhemska produktionens ökande syntes bära tillgripas, med statsbidrag understödja jämväl betesförbättringsarbeten, torde icke kunna ifrågasättas. Då emellertid erfarenheten från kristiden till fullo klarlagt de ännu förefintliga svårigheterna av att åvägabringa rationella beteskulturer, finner kommittén, såsom ovan berörts, att direkta statsbidrag utan återbetalningsskyldighet för denna verksamhet icke vidare bära utgå ävensom att frågan om statsunderstöd i annan form åt dylika företag bör anstå, till dess mera erfarenhet vunnits av den försöks- och upplysningsverksamhet, som bedrivits på hithörande område.

Vad däremot angår frågan om statsbidrag för fortsatta nyodlingsarbeten biträder kommittén den utav odlingsrådet i Norrbottens län uttalade uppfattningen om lämpligheten härav. För att odlingsarbetena skola komma till stånd i önskvärd omfattning synes det, såsom odlingsrådet framhållit, nödvändigt, att staten träder emellan för stödjande och uppmuntrande av det enskilda initiativet. Det är emellertid icke blott inom Norrbottens län en fortsatt nyodlingsverksamhet torde kunna ifrågakomma. Jämväl inom andra delar av Norrland samt inom landet i övrigt finnas allt fortfarande betydande arealer för odling lämplig mark. Kommittén får i hithörande hänseende i första hand hänvisa till de utav professorn, doktor Paul Hellström i publikationen »Norrlands jordbruk» meddelade uppgifter beträffande arealen användbar odlingsmark inom de norra delarna av landet. — — —

Beträffande de inom landet förefintliga möjligheterna för nyodling får statens odlingskommitté för egen del erinra om de utav kommitténs ledamöter vid resor inom skilda delar av landet gjorda iakttagelser. Kommitténs ledamöter hava därvid varit i tillfälle konstatera, hurusom inom mellersta och södra delarna av landet stora möjligheter erbjuda sig för en fortsatt nyodlingsverksamhet genom ett på lämpligt sätt lämnat understöd till mindre odlingar i stort antal. Vad angår de norrländska förhållandena instämmer kommittén tillfullo i de utav professor Hellström — — — gjorda uttalanden. I övrigt vill kommittén i detta sammanhang fästa uppmärksamheten synnerligast å de stora jordområden, till vilkas utdikning eller vattenavtappning lån från odlingslånefonden eller statsbidrag utan återbetalningsskyldighet från allmänna och norrländska avdikningsanslagen beviljats. Visserligen skall med den, som mot åtnjutande av lån från odlingslånefonden åtagit sig ett arbetsföretag, skriftligt kontrakt i vederbörlig ordning avslutas, innefattande förbindelse, bland annat, att påbörja och fullborda såväl vattenavledningen och avdikningen som ock odlingsarbetet inom viss bestämd tid, men har likvisst vad angår odlingsarbetena stora svårigheter att inom den bestämda tiden få dessa arbeten slutförda ständigt visat sig förhållanden. Vad angår de med statsbidrag från allmänna och norrländska avdikningsanslagen utdikade arealer förefinnes icke någon odlingskyldighet stadgad. En vidsträcktare för framtiden bestående uppodling av dessa jordområden har i allmänhet icke heller kommit till stånd. Det torde emellertid få anses vara i hög grad oriktigt, att sådana jordområden, till vilkas förbättrande kostnaderna delvis bestritts av statsmedel, icke bliva så iordningställda, att de för framtiden lämna full avkastning. I åtskilliga fall torde väl anledningen till att odlingsföretag efter de verkställda avdikningarna icke kommit till utförande vara att söka i otillräcklig

[5.] kapitaltillgång. För att i någon mån råda bot härutinnan inrättades också på sin tid de s. k. norrländska och allmänna nyodlingsfonderna, men synas de för lån från dessa fonder stadgade bestämmelser i praktiken icke hava varit fullt lämpliga, enär utlåningen från fonderna kommit att taga endast obetydlig omfattning. Därest ett kraftigt understödjande från statens sida för nyodlingsverksamhetens befrämjande skall kunna beredas jordbrukarna, tarvas därför uppenbarligen antingen att de för de redan företintliga fonderna på hithörande område stadgade bestämmelser göras väsentligen förmånligare för de enskilda låntagarna, därvid fonderna ifråga torde tillföras erforderligt ytterligare kapital för tillgodoseende av de ökade lånekraven, eller ock att medel anvisas för inrättande av nya fonder på området.

Vid behandling inom statens odlingskommitté av frågan om eventuellt statsbidrag för understödjande av fortsatta nyodlingsarbeten har kommittén, till förebyggande av en onödigt invecklad anordning, som i flera hänseenden kunde medföra förvirring, enhälligt uttalat sig för lämpligheten av förstnämnda alternativ. De för lån från norrländska och allmänna nyodlingsfonderna stadgade bestämmelser återfinnas i kungörelserna den 19 juni 1917 nr 392 och 393, och äro dessa fonder avsedda för befrämjande av uppodling av jord, den förra i Norrland och Dalarna, den senare i övriga delar av landet, genom tilldelande av lån åt landsting eller hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att utlämna låneunderstöd till mindre jordbrukare för uppodling av till åker lämplig mark.

Vid utarbetande av förslag till nya bestämmelser för sagda fonder har kommittén utgått ifrån att hittillsvarande villkor för lån från desamma böra, i vad de visat sig i praktiken ändamålsenliga, såvitt möjligt bibehållas. — — —

Emellertid torde någon förlängning i den för enskild låntagare för ett visst företags utförande fastställda tid böra kunna medgivas. Det torde nämligen icke vara möjligt ens för låntagare, som med verkligt nit och intresse söka fullgöra sina åligganden, att städe fullborda nyodlingsarbetena inom den bestämda tiden. Sålunda torde tagas i beaktande sjukdomstillfällena och jordbruksarbetarnas kända benägenhet att söka annan mera lönande arbetsförtjänst vid industriellt eller annat arbete. Det bör därför ankomma på lantbruksstyrelsen att på framställning av låneförmedlaren bevilja högst ett års förlängning i den för ett visst företags fullbordande bestämda tid ävensom medgiva ändring i den fastställda arbetsplanen.

Rörande frågan om storleken av de företag, till vilka lån böra ifrågakomma, har kommittén ansett olämpligt göra någon skillnad mellan sådana av större och mindre areal. Behovet av hjälp till anskaffande av det för nyodling erforderliga kapitalet torde i allmänhet vara kännbart såväl för den större som för den mindre jordbrukaren. Nyodningslån från ifrågavarande fonder böra därför lämnas till ägare eller brukare av jord, oberoende av storleken av den fastighet, där arbetet är avsett att utföras, och beträffande brukare, av brukningstidens längd. Såvitt möjligt bör härvid tillses, att lån främst tillgodokomma dem, som äro mest i behov därav.

Enligt kommitténs åsikt bör lån i regel beviljas endast till sådant företag, som beräknas fullbordas under ett år. Är ett nyodningsföretag av större omfattning, böra särskilda lån för de olika delarna av företaget beviljas för de år, då de respektive delarna av företaget äro avsedda att påbörjas. Skulle fonden för året icke lämna tillgång till nödigt kapital, må företag, varom här är fråga, erhålla förmånsrätt till lån ett kommande år. Om ett företag icke skulle hinna slutföras inom den vid lånets beviljande fastställda tid, synes detta icke böra inverka på ränte- och

anorteringsskyldigheten, ett förhållande, som torde i icke oväsentlig grad påskynda arbetena.

En begränsning av lånebeloppets storlek till den enskilde låntagaren finner kommittén nödvändig, och synes denna begränsning böra gälla såväl lånesumman per hektar jord, avsedd att uppodlas, som ock storleken av det lånebelopp, som till en och samma låntagare under ett och samma år må utlämnas, samt slutligen det belopp, som överhuvud må få innehavas av en och samma låntagare.

Vad angår begränsningen av lånesumman per hektar jord vill kommittén föreslå, att denna sker till en viss summa och icke endast till en viss procent av samtliga kostnader; detta emedan i sistnämnda fall kostnaderna lätt kunna beräknas högre än de i verkligheten äro och statsbidragen sålunda komma att utgå efter en ännu högre procent än den fastställda. Erfarenheten har tillfullo bestyrkt den stora fördelen av att lånebeloppet fastställas till viss maximistorlek per hektar. Lånesumman per hektar jord torde alltså böra bestämmas sålunda, att låneunderstöd må kunna uppgå till högst tre fjärdedelar av den beräknade kostnaden, dock icke till mera än 500 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att uppodlas. Låneunderstödet synes böra beräknas i jämna 10-tal kronor. Enligt av statens odlingskommitté gjorda beräkningar hava medelkostnaderna för hektar jord för under åren 1918, 1919 och 1920 inom nedannämnda län utförda nyodlingsarbeten uppgått till följande belopp, nämligen: inom Östergötlands län 671 kronor, inom Jönköpings län 870 kronor, inom Kristianstads län 732 kronor, inom Örebro län 802 kronor, inom Västmanlands län 674 kronor och inom Norrbottens län till 698 kronor. Av de anförda exemplen torde framgå, att ovanberörda belopp, 500 kronor, ungefärligen motsvarar tre fjärdedelar av kostnaderna för de under de senaste åren utförda nyodlingsföretagen.

Vid beräkning av kostnaderna för ett företag bör upptagas såväl själva odlingsarbetet som ock den erforderliga dikningen. Dock hava arbetena för vattnets avledande förutsatts inskränka sig till mindre omfattande upprensningar eller fördjupningar av avloppsdiken eller avloppsgravar. Däremot bör ersättning för upprensningar och vattenavledningar, som föranleda större kostnader och svarigheter, ävensom för egentlig täckdikning beredas på annan väg. Stadgas bör emellertid jämväl, att lån icke må utgå till dikning eller vattenavledning, försävt statsbidrag under form av anslag eller lån förut utgått därtill.

Emellertid synes för beredande av möjlighet för ett större antal jordbrukare att erhålla nyodlingslån lämpligen böra bestämmas, att till en och samma person må under samma år få utlämnas lån endast till ett visst maximibelopp. Enligt hittills gällande bestämmelser må låneunderstöd, som av hushållningssällskap eller landsting meddelas, utgöra högst 500 kronor. Med hänsyn till penningvärdets fall och de stegrade arbetskostnaderna torde emellertid för framtiden böra bestämmas, att låneunderstödet må uppgå till högst 1,500 kronor för år.

Av ovan anförda skäl torde också böra meddelas bestämmelse om viss begränsning av den totala lånesumman, som på en gång må innehavas av enskild låntagare. I detta sammanhang vill kommittén framhålla betydelsen av att staten framför allt lämnar understöd för nybildning av självständiga småbruk och mindre bondgårdar. Det framgår av den utav statistiska centralbyrån utarbetade redogörelsen för den allmänna arealinventeringen den 1 juni 1919, att särskilt inom Norrland största antalet brukningsdelar omfatta en areal av allenast 2—10 hektar. Gårdar med över 50 hektar åker förekomma endast sällan, och brukningsdelar med

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. ;

[5.] 10—50 hektar få, enligt samma uppgift, allt mindre betydelse, ju längre man kommer mot norr och inåt landet. Inom stora områden av Norrland fortgår nyodlingsverksamheten vanligtvis på så sätt, att ett hemman, där så ske kan, styckas i två eller flera mindre sådana, vilka genom nyodling utöka sin åkerareal till att omfatta omkring 10 à 12 hektar, då de vid övergång till ny generation ofta åter styckas i nya brukningsdelar med ty ätföljande nyodling. Huvudsakligen på detta sätt har den i övre Norrland nu förefintliga åkerarealen sedan år 1870 tredubblats.

Då även inom övriga landsdelar det huvudsakligaste intresset för nyodling förefinnes hos de mindre jordbrukarna, synes det kommittén, som om i fråga om statsunderstöd åt nyodlingsverksamheten hänsyn borde i första hand tagas till dessa förhållanden och bestämmelse sålunda böra meddelas, att nyodlingslån må kunna erhållas till sådant belopp, att nybildning av småhemman med omkring 10 hektars åkerareal möjliggöres. Det härför erforderliga lånebeloppet torde utgöra högst 5,000 kronor. Ehuru kommittén härmed velat föreslå en viss absolut begränsning av lånebeloppet åt den enskilda låntagaren, har emellertid icke avsetts, att den låntagare, som en gång erhållit lån å sagda belopp, 5,000 kronor, skulle vara berövad möjligheten att erhålla nytt lån, förrän beloppet vore tillfullo guldet, utan endast att han icke på en gång må få häfta i skuld för erhållna nyodlingslån för mer än sistnämnda belopp. Stadgas bör emellertid att lånesökande, som under föregående år erhållit lån för utförande av nyodlingsarbeten, skall innan nytt lån beviljas, därest så påfordras, styrka, att den i samband med förut beviljat lån stadgade odlingsskyldigheten i det väsentliga blivit fullgjord.

Närmare bestämmelser beträffande företagets planläggning och utförande ävensom vad avser utbetalande av nyodningslånen, säkerheten för lånens återbetalande m. m., torde böra ankomma på låneförmedlaren att fastställa. Dock torde böra föreskrivas, att minst en fjärdedel av lånebeloppet skall innestå, till dess arbetet blivit avsynat och godkänt, ävensom att karta över nyodningsföretaget samt till densamma hörande betänkande, upptagande plan och kostnadsförslag för företaget m. m. skola vara uppgjorda av lantbruksingenjör, länssagronom, jordbrukskonsulent eller annan person, som hushållningssällskap eller landsting därtill prövar kompetent, och bör denne även avgiva yttrande om markens lämplighet till åker med avseende på dess såväl beskaffenhet som läge. Lånesökande bör åläggas att vid ansökningshandlingarnas ingivande eller senast innan medel å lånet lyftas överlämna till låneförmedlare, för att i dess arkiv förvaras, bestyrkt kopia av den över nyodningsföretaget uppgjorda karta ävensom bestyrkta avskrifter av därtill hörande godkänt betänkande med plan och kostnadsförslag m. m.

Om man utgår från synpunkten av statligt ekonomiskt understöd såsom den nödvändiga förutsättningen för ett verksamt befrämjande av nyodningsverksamheten, torde från början böra fastslås, att detta ekonomiska understöd måste givas en sådan form, att det verkar sporrande på jordbrukarnas företagsamhet. Jämlikt nuvarande bestämmelser för lån från norrländska och allmänna nyodningsfonderna åtnjuter låneförmedlare räntefrihet första året, under vilket lånet innehaves, men erlägges därefter vid lån från norrländska nyodningsfonden 3 procent och vid lån från allmänna nyodningsfonden 4 procent årlig ränta å oguldet kapitalbelopp, dock med skyldighet för låneförmedlaren att, därest förfallet kapitalbelopp icke inom föreskriven tid inbetalas, å det förfallna beloppet erlägga 6 procent årlig ränta från förfalldagen, till dess betalning sker. Den, som av låneförmedlare erhållit låneunderstöd, skall

åtnjuta enahanda räntefrihet och må av honom icke fordras högre ränta än ovan nämnts. Från fonderna beviljade lån skola återbetalas inom högst tio år från lånens lyftande med lika kapitalbelopp varje år jämte upplupen ränta.

Beträffande den räntefot, som framdeles bör gälla för lånen från ifrågavarande fonder, har kommittén icke funnit anledning föreslå någon ändring. Därest emellertid utsikter skola förefinnas att fonderna må bliva tagna i anspråk, torde, enligt kommitténs uppfattning, ovannämnda bestämmelser i övrigt beträffande ränte- och amorteringsvillkor för lånen böra ändras därhän, att de bliva väsentligen förmånligare. Sålunda torde åtminstone två års ränte- och amorteringsfrihet böra medgivas beträffande såväl låneförmedlarnas som de enskilda låntagarnas lån från fonderna. Genom sagda ränte- och amorteringsfrihet vinnes, att de på nyodlingen nedlagda kostnaderna delvis hinna bliva ersatta innan lånen skola börja återbetalas samt att inbetalningen av räntor kan anstå, till dess amorteringarna skola påbörjas, vilket särskilt beträffande de många mindre lånen är av icke ringa betydelse. Beträffande återbetalningarna av lånen får kommittén med hänsyn till den ovan uttalade önskvärdheten av att låntagarna måtte beredas så förmånliga villkor för lån som möjligt, föreslå, att amorteringstiden, i likhet med vad de i hithörande avseende beträffande lån från täckdikningslånefonden numera stadgade bestämmelser angiva, fastställas att omfatta sju år.

Beträffande den enskilde låntagarens ränte- och kapitalinbetalningar bör sålunda vid det förhållande, att sagda inbetalningar böra erläggas samtidigt och i efterskott, stadgas, att sedan lånet innehafts under två år skall vid utgången av vart och ett av de därpå följande sju åren årligen återbetalas en sjundedel av det ursprungliga beloppet jämte vad angår norrländska nyodlingsfonden 3 procent samt vad angår allmänna nyodlingsfonden 4 procent ränta för år räknat å lyftat oguldet lånebelopp. Amorteringsskyldighetens inträde synes böra räknas från den dag, då medel å lånet första gången lyftats. Inbetalas icke förfallet lånebelopp inom bestämd tid, bör därå erläggas 6 procent ränta från förfallodagen, tills betalning sker. Hushållningssällskap eller landsting bör icke anses förpliktat att medgiva anstånd med fullgörandet av förfallna ränte- och kapitalinbetalningar.

Vad angår de lån, som av lantbruksstyrelsen beviljas låneförmedlarna, bör i tillämpliga delar beträffande ränte- och amorteringsvillkor stadgas enahanda bestämmelser. Emellertid bör åt hushållningssällskapen såsom låneförmedlare inrymmas någon rätt till respittid i avseende å ränte- och kapitalinbetalningar till stadskontoret, så att låneförmedlaren åtminstone i regel bör kunna undgå att behöva förskottera medel för fullgörande av åliggande likvider. Låneförmedlarna synas sålunda böra åtnjuta anstånd med stadgade ränte- och kapitalinbetalningar varje gång under tre månader från förfallodagen. Därest låneförmedlare icke inom denna tid inbetalt förfallet ränte- eller kapitalbelopp, bör därå, tills betalning sker, erläggas 6 procent årlig ränta från förfallodagen. Såsom förut i annat sammanhang nämnts bör statskontoret äga att om sålunda icke i rätt tid fullgjord ränte- och kapitalinbetalning göra anmälan hos Kungl. Maj:t.

Skulle lånebelopp befinnas vara av låneförmedlare eller enskild låntagare disponerat på annat sätt än meddelade bestämmelser tillåta eller det därmed avsedda arbetet icke vara inom den av lantbruksstyrelsen fastställda tid påbörjat eller avslutat, bör sådant lånebelopp vad angår den enskildes lån, på yrkande av låneförmedlaren, samt vad angår dennes lån, på yrkande av lantbruksstyrelsen, omedelbart

[5.] återbetalas. därvid, till förhindrande av låneförmedlares, respektive statens ränteförlust, bör erläggas ränta efter 6 procent för år, räknat från lånets lyftningsdag.

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke förlust å lånerörelsen i ett eller annat fall kan komma att drabba låneförmedlare. Vid sådant förhållande och då det synes vara med rättvisa och billighet förenat, att låneförmedlarna hållas skadelösa för den risk de löpa genom låneförmedlingen, torde böra bestämmas, att, där å hithörande lånerörelse för låneförmedlare uppkommit förlust, anmälan härom må ingivas till Kungl. Maj:t., som torde äga att efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter av fondernas medel anvisa låneförmedlare gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp.

Under förutsättning av bifall till statens odlingskommittés ovan angivna förslag till ändrade bestämmelser för lån från norrländska och allmänna nyodlingsfonderna torde enligt kommitténs åsikt en avsevärd ökning av lånefrekvensen vara att emotse. Vid sådant förhållande torde ytterligare medel böra anvisas såsom kapitalökning till fonderna. I betraktande av den föreslagna begränsningen av lånebeloppens storlek till den enskilde läntagaren ävensom övriga på frågan inverkan omständigheter, såsom ränte- och amorteringsvillkor m. m. har kommittén, med hänsyn jämväl därtill att rätten att komma i åtnjutande av nyodlingslån föreslagits att gälla alla, som äro i behov av låneunderstöd, funnit erforderligt, att de lånebelopp, som framdeles årligen må utlämnas, höjas vad angår norrländska nyodlingsfonden från nuvarande 300,000 kronor med 700,000 kronor till 1,000,000 kronor och vad angår allmänna nyodlingsfonden från nuvarande 200,000 kronor med 300,000 kronor till 500,000 kronor. Vad angår förefintliga möjligheter för anskaffande av de såsom kapitalökning till fonderna enligt ovan erforderliga belopp vill kommittén erinra om de här förut i annat sammanhang gjorda beräkningar av storleken av de belopp, som vid utgången av år 1921 torde återstå odisponerade av de till odlingsorganisationens förfogande ställda medel för understödjande av nyodlings- och betesförbättringsföretag. Kommittén har beräknat nämnda odisponerade medel till sammanlagt omkring 6 à 7,000,000 kronor, och anser kommittén dessa besparingar delvis kunna tagas i anspråk för nu ifrågavarande ändamål.

Därest statens odlingskommittés ovan angivna förslag i sina grunddrag vinna Kungl. Maj:ts godkännande, får statens odlingskommitté, under erinran att den tid, inom vilken låneförmedlare skall hava till lantbruksstyrelsen ingivit skriftlig framställning om lån från ifrågavarande fonder, lämpligen torde böra fastställas till den 1 mars det år, då lånet är avsett att erhållas, hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes i proposition föreslå 1921 års riksdag att

dels godkänna de föreslagna villkoren för lån från norrländska och allmänna nyodlingsfonderna, att från och med år 1922 tillämpas å lån, som därefter utlämnas;

dels medgiva, att från och med år 1922 tillsvidare lån ur sagda fonder må eviljas intill belopp av respektive 1,000,000 och 500,000 kronor årligen;

dels för tiden från och med år 1922 medgiva, att, där å lån, som från ifrågavarande fonder utlämnats av hushållningssällskap eller landsting, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må äga att på framställning av hushållningssällskapet eller landstinget och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondernas medel anvisa hushållningssällskapet eller landstinget gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp;

dels besluta, att såsom kapitalökning för ifrågavarande fonder skola efter

ingången av år 1922 utav de till statsbidrag till vissa odlingsföretag m. m. av 1918 och 1919 års riksdagar anvisade medel överförs erforderliga belopp för tillgodose-
ende av ovan angivna utlåning.»

[5.]

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 16 oktober 1920 över ifrågavarande framställning ifrågasatt, att ersättning till låneförmedlare för lidna förluster borde utgå i huvudsak enligt de grunder, som gälla i fråga om egnahemslån, nämligen med visst procentiskt belopp av låneförmedlarens kapitalskuld. I övrigt har lantbruksstyrelsen tillstyrkt bifall till statens odlingskommittés förslag.

Statskontoret, som gjort vissa huvudsakligen formella erinringar mot odlingskommitténs förslag till lånevillkor, har i avseende å sätet för beredande åt låneförmedlare av gottgörelse för förluster å lånerörelsen ansett odlingskommitténs förslag lämpligare än lantbruksstyrelsens. Statskontoret har frambållit, att på detta sätt ersättningen komme att utgå efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheterna i likhet med vad som vore stadgat beträffande fiskerilånefonden.

Därjämte har statskontoret anmält, att å norrländska nyodlingsfonden, varifrån Kungl. Maj:t ägde att från och med år 1915 tillsvidare till lån årligen disponera ett belopp av 300,000 kronor, syntes kunna vid 1921 års slut, därest under nämnda år utlämnades lån till berörda belopp, beräknas uppstå en disponibel behållning av omkring 580,000 kronor, och att å allmänna nyodlingsfonden, från vilken fond Kungl. Maj:t tillsvidare från och med år 1919 för lån årligen disponerade ett belopp av 200,000 kronor, vid 1921 års slut, därest under nämnda år, i likhet med vad fallet varit allt sedan början av år 1919, icke utlämnades något lån, en disponibel behållning av i det närmaste 500,000 kronor kunde beräknas uppkomma.

Norrländska kolonisationskommittén har i ingiven skrift livligt tillstyrkt odlingskommitténs förslag, vilket vore i hög grad ägnat att främja Norrlands uppodling och bebyggande. I ett par detaljer har kolonisationskommittén ifrågasatt avvikelser från odlingskommitténs förslag till lånevillkor, men lantbruksstyrelsen och statskontoret hava i angivna utlåtanden anslutit sig till odlingskommitténs förslag härutinnan.

I likhet med kommittéerna och de hörda ämbetsverken anser jag det angeläget, att då den på grund av kristidsförhållandena tillskapade särskilda organisationen för odlingsverksamhetens främjande under innevarande år upphör, åtgärder må vidtagas för att på ett bestående sätt kraftigare än förut skett understödja nyodlingsverksamheten. Att för detta ändamål ändra villkoren för norrländska och allmänna nyodlings-

*Departements-
chefen.*

[5.] fonderna samt medgiva ökad utlåning från dessa fonder och fördenskull tillföra dem större kapitaltillgång finner jag vara en synnerligen lämplig utväg. Detta förfaringssätt utgör en motsvarighet till vad som skedde i fjol, då täckdikningslånefonden omreglerades till att övertaga dräneringsfondens verksamhet.

Mot vad statens odlingskommitté i förevarande ärende i olika hänseenden hemställt har jag icke något annat att erinra, än att förslaget till lånevillkor bör i anslutning till statskontorets utlåtande undergå vissa huvudsakligen formella jämkningar. Beträffande gottgörelse till låneförmedlare för förluster ansluter jag mig alltså till kommitténs av statskontoret biträdda förslag.

För beredande av nödiga medel till den ökade årsutlåningen böra erforderliga belopp överföras från överskotten å de av 1918 och 1919 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till vissa odlingsföretag m. m. Statens odlingskommitté har beräknat detta överskott till 6 å 7 miljoner kronor. Då enligt statskontorets uppgift kan beräknas, att vid 1921 års utgång kommer att på grund av förut beviljade kapitalökningsanslag förefinnas disponibla behållningar, uppgående till för norrländska nyodlingsfonden 580,000 kronor och för allmänna nyodlingsfonden 500,000 kronor, skulle, när årsutlåningen begränsas till högst resp. 1,000,000 och 500,000 kronor, endast 420,000 kronor behöva såsom kapitalökning tillföras den förra fonden och för den senare fonden dylikt anslag vara obehövt, förutsatt att man, liksom eljest vid kapitalökningsberäkningar är brukligt, ansåge sig böra tillgodose endast budgetårets lånebehov. Detta skulle också tvivelsutan vara riktigt, därest de erforderliga medlen eljest behövde nyanskaffas. Då emellertid förberörda behållning nu finnes att tillgå, synes det mig i alla avseenden fördelaktigast att på en gång tillföra fonderna större anslag, varigenom behovet av ytterligare kapitalökningsanslag därtill å senare års budgetar minskas. Jag vill därför tillstyrka, att såsom kapitalökning anvisas till norrländska nyodlingsfonden 3,000,000 kronor och till allmänna nyodlingsfonden 1,500,000 kronor mot att samma belopp upptagas å riksstatens inkomstsida såsom i anspråk tagna kapitaltillgångar.

Chefen för finansdepartementet, med vilken jag samrått i denna fråga, har meddelat, att han kommer att vidtaga med anledning härav påkallad åtgärd i fråga om inkomstberäkningen.

Jag tillåter mig nu framlägga följande förslag till allmänna villkor för lån för norrländska nyodlingsfonden.

1) Hushållningssällskap eller landsting, som önskar från ifrågavarande fond erhålla statslån för att därav utlämna nyodlingslån, må därom inom tid, som Kungl.

Maj:t bestämmer, till lantbruksstyrelsen ingiva skriftlig framställning, innehållande uppgift å de odlingsföretag, för vilka nyodlingslån blivit hos hushållningssällskapet eller landstinget sökta. förslag till belopp och lånetid för varje särskilt nyodlingslån ävensom övriga för ärendets bedömande erforderliga uppgifter; ägande lantbruksstyrelsen fastställa formulär för sådan framställning.

2) Lantbruksstyrelsen må efter prövning av sålunda gjorda framställningar bevilja hushållningssällskap eller landsting statslån från fonden och därvid fast-tälla den tid, inom vilken varje särskilt odlingsföretag skall vara påbörjat och avslutat: ägande lantbruksstyrelsen att på framställning av hushållningssällskap eller landsting bevilja högst ett års förlängning i den för ett visst företags påbörjande eller fullbordande bestämda tid ävensom medgiva ändring i den fastställda arbetsplanen. Lantbruksstyrelsen åligger att om beviljat lån meddela uppgift till statskontoret.

3) Statslån från fonden må av hushållningssällskap eller landsting under två år från lyftningsdagen innehavas räntefritt utan amortering.

Sedan lånet innehafts under sagda två år, skall vid utgången av vart och ett av de därpå följande sju åren dels återbetalas en sjundedel av det ursprungliga lånebeloppet dels ock gäldas ränta efter tre procent å oguldet kapitalbelopp. Med fullgörande av betalningen må dock hushållningssällskap eller landsting åtnjuta anstånd varje gång under tre månader.

Därest förfallet kapitalbelopp icke inom föreskriven tid inbetalas, är hushållningssällskap eller landsting skyldigt att å det förfallna beloppet erlægga sex procent årlig ränta från förfalldagen till dess betalning sker.

4) Finnes lånebelopp vara av hushållningssällskap eller landsting disponerat på annat sätt än förevarande bestämmelser tillåta eller det därmed avsedda arbetet icke vara inom den av lantbruksstyrelsen bestämda eller på grund av medgivet uppskov slutligt fastställda tid påbörjat eller avslutat, skall sådant lånebelopp, på yrkande av lantbruksstyrelsen, omedelbart återbetalas av hushållningssällskapet eller landstinget, därvid bör erläggas ränta efter sex procent för år, räknat från lånets lyftningsdag.

5) De, som av hushållningssällskap eller landsting erhålla nyodlingslån, skola likaledes åtnjuta amorterings- och räntefrihet under två år från lyftningsdagen: och skola jämväl i övrigt å dessa lån tillämpas ovan stadgade bestämmelser om amortering och räntebetalning, dock att, även om hushållningssällskapet eller landsting begagnar sig av ovannämnda anstånd, hushållningssällskapet eller landstinget icke är förpliktat medgiva låntagaren dylikt anstånd; skolande tiden för amorterings-skyldighetens inträde räknas från den dag, då medel å lånet första gången lyftats.

6) Nyodlingslån må beviljas ägare eller brukare av jord, oberoende av storleken av den fastighet, där arbetet är avsett att utföras, och, beträffande brukare, av brukningstidens längd: börande såvitt möjligt tillses, att lån främst tillgodokomma dem, som äro mest i behov därav.

7) Nyodlingslån må icke under något år beviljas låntagare till högre belopp än 1,500 kronor, och skall lånesökande, som tidigare erhållit lån från fonden för utförande av nyodlingsarbeten, innan nytt lån beviljas, därest så påfordras, styrka, att den i samband med tidigare lån stadgade odlingsskyldigheten i det väsentliga blivit fullgjord. Ej må låntagare på grund av särskilda nyodlingslån samtidigt häfta i skuld till högre belopp än 5,000 kronor.

8) Nyodlingslån må kunna uppgå till högst tre fjärdedelar av den beräknade

[5.]

kostnaden, dock icke till mer än 500 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att nyodlas. Sådant lån må räknas i jämna 10-tal kronor.

9) Vid beräkning av kostnad, som nu sagts, upptages kostnaden för såväl själva odlingsarbetet som ock för den erforderliga dikningen; dock att arbete, som utgöres av mera omfattande upprensningar eller fördjupning av avloppsdiken och avloppsgravar, ävensom egentlig täckdikning icke må inräknas i kostnaden. Ej må i denna upptagas kostnad för dikning eller vattenavledning, för såvitt statsbidrag under form av lån eller anslag förut utgått därtill.

10) Innan nyodlingslån beviljas, skall utlåtande i ärendet, upptagande plan och kostnadsförslag för nyodlingen m. m. ävensom karta däröver vara uppgjort av lantbruksingenjör, länsagronom, jordbrukskonsulent eller annan person, som hushållningssällskap eller landsting prövar därtill kompetent, och skall denne även avgiva yttrande om markens lämplighet till åker med avseende på dess såväl beskaffenhet som läge.

11) Låntagare åligger att vid ansökningshandlingarnas ingivande eller senast innan medel å lånet lyftas, överlämna till vederbörande hushållningssällskap eller landsting, för att i dess arkiv förvaras, bestrykt kopia av den över nyodlingsföretaget uppgjorda karta ävensom bestyrkta avskrifter av därtill hörande godkänt utlåtande med plan och kostnadsförslag m. m.

12) Hushållningssällskap eller landsting äger bestämma de närmare villkoren för åtnjutande av nyodlingslån, dock med iakttagande att minst en fjärdedel av lånebeloppet skall innestå, till dess arbetet blivit avsynat och godkänt, liksom ock tillse, att det med beviljat nyodlingslån avsedda ändamål vinnes.

13) Det åligger hushållningssällskap eller landsting, som innehar statslån, att årligen inom tid, som lantbruksstyrelsen bestämmer, till styrelsen avgiva redogörelse över lånerörelsen enligt av styrelsen fastställt formulär.

14) Statskontoret äger att till vederbörande hushållningssällskap eller landsting utbetala beviljat statslån mot hushållningssällskapet eller landstingets förskrivning därå.

15) Statskontoret har att, därest stadgad kapital- eller räntebetaling icke i rätt tid fullgöres, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som då vill bestämma, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall före den fastställda amorteringstidens slut återbetalas.

16) Kungl. Maj:t äger meddela de närmare bestämmelser, som kunna erfordras för vinnande av det med ifrågavarande lånerörelse avsedda ändamål.

Med förmälan att jag i nästföljande punkt ämnar göra hemställen beträffande allmänna nyodlingsfonden, hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de av mig föreslagna villkoren för lån från norrländska nyodlingsfonden, att från och med år 1922 tillämpas å lån, som därefter utlämnas;

dels medgiva, att från och med år 1922 tillsvidare lån ur sagda fond må beviljas intill ett belopp av 1,000,000 kronor årligen;

dels för tiden från och med år 1922 medgiva, att, där å lån, som från ifrågavarande fond utlämnats av hushållningssällskap eller landsting, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må äga att på framställning av hushållningssällskapet eller landstinget och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet eller landstinget gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp;

[5.]

dels såsom kapitalökning för ifrågavarande fond för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av kronor 3,000,000.

Beträffande allmänna nyodlingsfonden får jag hänvisa till utredningen under nästföregående punkt.

I avseende å lånevillkoren böra gälla samma bestämmelser, som i nämnda punkt föreslagits i fråga om norrländska nyodlingsfonden, allenast med den skillnad att i andra stycket av mom. 3) räntefoten bör angivas till fyra procent.

[6.]
Allmänna
nyodlings-
fonden.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de av mig föreslagna villkoren för lån från allmänna nyodlingsfonden, att från och med år 1922 tillämpas å lån, som därefter utlämnas;

dels medgiva, att från och med år 1922 tillvidare lån ur sagda fond må beviljas intill ett belopp av 500,000 kronor årligen;

dels för tiden från och med år 1922 medgiva, att, där å lån, som från ifrågavarande fond utlämnats av hushållningssällskap eller landsting, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må äga att på framställning av hushållningssällskapet eller landstinget och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet eller landstinget gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp;

dels såsom kapitalökning för ifrågavarande fond för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,500,000.

[7.]
Kraftledningslåne-
fonden.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning har 1918 års lagtima riksdag dels beslutat, att en särskild fond skulle inrättas, benämnd kraftledningslånefonden, från vilken lån finge intill ett belopp av 1,000,000 kronor årligen av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt beviljas för anläggande på landsbygden av distributionsnät för elektrisk energi ävensom tillsvidare, intill dess en statslånefond för vattenkraftanläggningar kunde bliva inrättad, till vissa mindre lokala sådana anläggningar för distribution inom orten av elektrisk energi, dels fastställt vissa huvudgrunder för ifrågavarande lånerörelse, dels ock såsom kapitalökning för denna fond anvisat reservationsanslag å 1,000,000 kronor för vardera av åren 1918 och 1919.

Vidare har 1919 års lagtima riksdag dels medgivit, att under år 1919 lån ur kraftledningslånefonden finge beviljas intill ett belopp av 2,500,000 kronor, dels till kapitalökning för denna fond å tilläggsstat för år 1919 anvisat ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, dels medgivit, att från och med år 1920 tillsvidare lån ur kraftledningslånefonden finge beviljas till ett belopp av 1,500,000 kronor årligen, dels ock såsom kapitalökning för denna fond anvisat för år 1920 ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

Slutligen har 1920 års riksdag dels medgivit, att under år 1920 lån ur fonden finge beviljas intill ett belopp av 2,500,000 kronor, dels såsom kapitalökning för fonden å tilläggsstat för år 1920 anvisat ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, dels ock såsom kapitalökning för fonden anvisat för år 1921 ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

De till utlåning tillgängliga medlen hava alltså utgjort för år 1918 1,000,000 kronor samt för vardera av åren 1919 och 1920 2,500,000 kronor och utgöra för innevarande år 1,500,000 kronor. Några amorteringar hava hittills icke förekommit. Årliga lånemaximum för år 1921 och framdeles är bestämt till 1,500,000 kronor.

Kungörelser angående villkoren för lån från fonden hava utfärdats den 13 september 1918 (nr 718) och den 27 juni 1919 (nr 480). Enligt sistnämnda kungörelse bestämdes bland annat, att enär en särskild vattenkraftslånefond dämera inrättats, från och med år 1920 lån till vattenkraftanläggningar icke skulle beviljas från kraftledningslånefonden.

Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen hava i skrivelse den 29 september 1920 meddelat följande uppgifter angående lånerörelsens hittillsvarande omfattning.

Under år 1918 inkommo 74 ansökningar, avseende lån till sammanlagt 5,475,996 kronor. Det för ändamålet tillgängliga beloppet, 1,000,000 kronor, fördelades å 26 av de sökande.

7.

År 1919 förekommo två utdelningar, för vilka bestämts olika ansöknings-tider. Vid den första ansökningstidens utgång förelågo till behandling 58 ansökningar med ett totalbelopp av 5,500,664 kronor; av ansökningarna voro ett flertal förnyelser av sådana, som föregående år ej vunnit bifall. Det vid första utdelningen tillgängliga beloppet, 1,000,000 kronor, fördelades på 23 sökande. Vid den senare ansökningstidens utgång förelågo sammanlagt 89 ansökningar med ett lånebelopp av 9,720,914 kronor till prövning; av dessa voro 43 med ett totalt lånebelopp av 6,415,270 kronor nya ansökningar, varemot övriga voro överförda från föregående ansökningsperiod under året. Vid denna senare fördelning bifölls 36 ansökningar, och togs därvid i anspråk hela det på tilläggsstat för år 1919 beviljade anslaget, 1,500,000 kronor. I de för år 1919 sökta lånen ingingo ansökningar för mindre vattenkraftanläggningar med sammanlagt 3,818,959 kronor till 34 företag.

Till lånefördelningen för år 1920 hade inkommit 60 ansökningar å tillsammans 6,771,732 kronor. Med det för året disponibla lånekapitalet av 2,500,000 kronor kunde sålunda endast cirka 38 procent av det sökta lånebeloppet beviljas. För jämförelse med föregående år sökta lånebelopp kunde nämnas, att under år 1920 lån från vattenkraftslånefonden söktes till belopp av 4.600,000 kronor.

Vidkommande lånebehovet för framtiden hava ämbetsverken framhållit följande:

Ännu vore blott omkring 30 procent av landets totala odlade areal till större eller mindre grad elektrifierad. Behovet av snabbt fortgående elektrifiering av landsbygden ansågo ämbetsverken uppenbart. Landsbygdens förseende med ljus och kraft vore givetvis en av de främsta betingelserna för höjandet av landets produktionsförmåga. Nu rådande och med all sannolikhet länge fortblivande bränslebrist gjorde det till en nödvändighet att för nämnda ändamål i möjligaste mån utnyttja och distribuera den elektriska energien.

Med största sannolikhet kunde därför antagas, att här ifragavarande elektrifieringsverksamhet komme att fortgå i stor utsträckning även under närmast kommande år, såframt erforderligt kapital finnes tillgängligt för vederbörande företagare. Svårigheten att från enskilda banker och kassor erhålla erforderliga lånemedel hade emellertid på grund av den tilltagande penningknappheten alltmera gjort sig gällande, varför lån för elektrifieringsändamål numera torde bliva mindre lätta att erhålla å den privata lånemarknaden. Under senaste åren hade två av statens penningförvaltande verk, pensionsstyrelsen och postsparbanken, tillhandahållit betydande lånebelopp för elektriska anläggningar — enligt vad ämbetsverken under hand inhämtat respektive 9,600,000 kronor och 2,700,000 kronor — men även på dessa håll torde numera ränteförhöjning ävensom en viss begränsning i utlåmningen av lån inträtt. Av anförda skäl samt med hänsyn till anläggningskostnadernas och däribland särskilt arbetslönernas alltjämt fortgående stegring syntes det ämbetsverken kunna förväntas, att anspråken på kraftledningslånefonden för de närmaste åren skulle bliva avsevärda och göra det till ett statsintresse av stor vikt, att fonden för åren 1921 och 1922 tillfördes kapital till större belopp än föregående år ägt rum.

För år 1921 syntes nödvändigt, att ett kapitalbelopp av 3,000,000 kronor ställdes till förfogande, för vilket ändamål erfordrades 1,500,000 kronor utöver vad av 1920 års riksdag redan anvisats. Beträffande år 1922 syntes jämväl 3,000,000 kronor behövliga.

[7.]

Visserligen komme under åren 1921 och 1922 en del inbetalningar å erhållna lån ur fonden att inflyta. Dessa amorteringar syntes emellertid med hänsyn till den försening av lånens lyftande, som i allmänhet förorsakats av låntagarnas svårigheter att för lånen anskaffa säkerheter, som kunnat godkännas av statskontoret, bliva tämligen få och i allt fall så obetydliga, att de icke kunde tagas med vid beräkningen av anslagsbehovet för åren 1921 och 1922.

Ämbetsverken hava hemställt, att från och med år 1921 tillsvidare lån ur kraftledningslånefonden måtte beviljas till ett belopp av 3,000,000 kronor årligen samt att till kapitalökning för denna fond måtte anvisas å tilläggsstat för år 1921 1,500,000 kronor och för år 1922 3,000,000 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 11 oktober 1920 meddelat, att någon amortering å från fonden utlämnade lån icke förekommer år 1921 samt att amorteringarna år 1922 icke komma att uppgå till mer än 33,000 kronor. Vidare har statskontoret under återopande av sina utlåtanden angående kapitalökning för odlingslånefonden och fiskerilånefonden ifrågasatt, huruvida icke de för kraftledningslånefonden nu begärda kapitalökningsanslagen lämpligen borde något nedsättas.

Därefter har riksföreningen för landsbygdens elektrifiering i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift hemställt, att kapitalökningsanslag för kraftledningslånefonden måtte av riksdagen äskas till sådant belopp, att fondens till utlåning tillgängliga medel måtte för vartdera av åren 1921 och 1922 uppgå till 5 miljoner kronor. I utlåtande häröver den 22 november 1920 hava kommerskollegium och lantbruksstyrelsen förklarat sig icke hava något att häremot erinra under förutsättning att det statsfinansiella läget skulle medgiva en sådan ökning av fonden.

Departements-
chefen.

Såsom av den lämnade utredningen framgår, har behovet av lån till elektrifieringsanläggningar under de senaste åren varit så stort, att från kraftledningslånefonden kunnat beviljas endast en mindre del av inkomna låneansökningar, oaktat de av riksdagen anvisade kapitalökningsanslagen varit synnerligen avsevärda. Landsbygdselektrifieringens betydelse för uppdrivande av jordbrukets produktion och begränsande av dess arbetskostnader ävensom för minskande av landets beroende av importerade kol- och oljebränslen är så stor, att jag finner det i hög grad önskvärt, att nämnda elektrifiering fortfarande av statsmakterna kraftigt främjas. Då kraftledningslånefonden för vartdera av åren 1919 och 1920 haft en till utlåning disponibel kapitaltillgång av 2,500,000 kronor, synes det mig därför icke tillrädligt att, såsom hittills fattade beslut innebära, låta denna från och med år 1921 sjunka till 1,500,000 kronor.

Ämbetsverken hava nu föreslagit, att det högsta årliga lånebeloppet från förevarande fond skulle från och med år 1921 ökas till 3,000,000 kronor, eventuellt ända till 5,000,000 kronor. Jag vill visserligen icke bestrida, att detta skulle vara önskligt, men med hänsyn till den statsfinansiella ställningen och nödvändigheten att så vitt möjligt inskränka statens upplåning anser jag mig ej kunna tillstyrka högre belopp än det för de bägge senaste åren bestämda eller 2,500,000 kronor. För åstadkommande av medel härtill krävas kapitalökningsanslag å 1,000,000 kronor för år 1921 och å 2,500,000 kronor för år 1922.

[7.]

Angående kapitalökningsanslag å tilläggsstat skall jag göra särskild framställning och hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att från och med år 1921 tillsvärdare lån ur kraftledningsslånefonden må beviljas till ett belopp av högst 2,500,000 kronor årligen;

dels ock till kapitalökning för samma fond för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av kronor 2,500,000.

Låneunderstöd.

Vid behandling förut denna dag av frågorna rörande regleringen för år 1922 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anmälde jag i punkten 58 en framställning från svenska mosskulturföreningen om anslag för försöksgård å myrjord i Jämtland. Jag fann framställningen böra föranleda till äskande av riksdagen av låneunderstöd åt föreningen till belopp av 60,000 kronor å tilläggsstat och 20,000 kronor för år 1922. Jag tillåter mig åberopa vad jag härom vid sagda punkt anförde.

[8.]
Låneunderstöd till svenska mosskulturföreningen.

Angående anslag å tilläggsstat för dylikt låneunderstöd skall jag göra särskild hemställan.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom låneunderstöd till svenska mosskulturföreningen för bestridande av anläggningskostnaderna för en försöksgård å myrjord i Jämtlands län anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 20,000.

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departementschefen hemställt i förestående punkter 1—8.

Hans Maj:t Konungen täcktes därtill lämna bifall samt förordnade, att utdrag av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet av förslag till riksstat för år 1922.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

Bil. 3.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1921.

Närvarande:

Statsministern friherre DE GEER, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, TAMM, HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Bergqvist anmälde följande, under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående utgifterna för kapitalökning för år 1922 och yttrade därvid följande:

1:o.

Med anledning av särskilda vid 1918 års riksdag väckta motioner anvisade riksdagen på extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 100,000 kronor till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag.

[1.]
Räntefria
studielån.

Sedermera beviljade 1919 års riksdag, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 150,000 kronor för enahanda ändamål ävensom till bestridande av vissa med låneverksamheten förbundna kostnader, varjämte riksdagen dels medgav, att av det till ifrågavarande lån på extra stat för år 1919 anvisade reservationsanslaget av 100,000 kronor finge bestridas jämväl de motsvarande kostnader, som för låneverksamheten under sistsagda år kunde uppstå, dels bemyndigade Kungl. Maj:t att för utdelning av ifrågavarande lån utfärda reglemente i huvudsaklig enlighet med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 11 mars 1919 framlagts, med iakttagande dock av vissa jämkningar och tillägg, som av riksdagen angivits, dels ock medgav, att kostnaderna för den nämnd, som kunde komma att handlägga ärenden rörande omförmälda lån, finge gäldas av det under åttonde

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml.

huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Den 19 juni 1919 utfärdade Kungl. Maj:t reglemente för utdelning av statens räntefria studielån (svensk författningssamling nr 511) att gälla tillsvidare, så länge riksdagen för detta ändamål beviljade medel.

Genom beslut samma dag utdelade Kungl. Maj:t av förberörda för år 1919 anvisade reservationsanslag studielån åt 81 av 713 sökande med belopp, växlande mellan 750 och 1,500 kronor samt till en sammanlagd summa av 90,585 kronor. Genom beslut den 28 maj 1920 utdelades dels fortsatta studielån åt 50 av 53 sökande med belopp växlande mellan 800 och 1,500 kronor samt till en sammanlagd summa av 61,150 kronor, dels ock nya studielån åt 85 av 695 sökande med belopp växlande mellan 600 och 1,500 kronor samt till en sammanlagd summa av 102,850 kronor. Till Kungl. Maj:ts förfogande för ändamålet hade därvid stått dels förutnämnda för år 1920 beviljade reservationsanslag, 150,000 kronor, dels till 9,010 kronor uppgående besparingar å föregående års reservationsanslag, dels ock till 9,275 kronor uppgående, år 1919 beviljade lånebelopp, som jämlikt särskilda av Kungl. Maj:t meddelade beslut icke skulle utlämnas utan av postsparbanken återlevereras till statskontoret, eller sålunda tillhopa 168,285 kronor.

Därjämte anbefalldes statskontoret genom omförmälda beslut den 19 juni 1919 och den 28 maj 1920 att från förberörda två reservationsanslag till styrelsen för postsparbanken utbetala såväl de beviljade lånebeloppen, för år 1919 tillhopa 90,585 kronor och för år 1920 tillhopa 164,000 kronor, att användas enligt angivna föreskrifter, som ock ett belopp av 5 kronor för varje beviljat studielån eller sammanlagt för år 1919 405 kronor och för år 1920 675 kronor såsom gottgörelse till postsparbanken för dess bestyr med ifrågavarande lånerörelse.

I skrivelse den 15 juni 1920, nr 373, anmälde därefter riksdagen, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag, dels beslutat, att en särskild fond, benämnd fonden för räntefria studielån, skulle inrättas, från vilken fond, som skulle förvaltas av statskontoret, lån finge av Kungl. Maj:t utdelas för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag, samt att i avseende å grunderna för utdelning av ifrågavarande räntefria studielån skulle i huvudsak gälla vad Kungl. Maj:t i förenämnda den 19 juni 1919 utfärdade reglemente i detta hänseende förordnat, dels såsom kapitalökning för denna fond för år 1921 anvisat ett reservationsanslag av 200,000 kronor, dels ock

beslutat, att i nämnda fond skulle ingå jämväl de reservationsanslag, som för åren 1919 och 1920 uppförts i riksstaten för enahanda ändamål, med avdrag likväl av från dem utgående ersättning till postsparbanken för förvaltningskostnader i anledning av dess bestyr med ifrågasvarande studielån.

Genom beslut den 22 juni 1920 anbefalldes statskontoret att, så snart ske kunde, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de föreskrifter, vilka kunde bära av Kungl. Maj:t meddelas i anledning av riksdagens sist omförmälda beslut.

Sedan statskontoret i underdånigt utlåtande den 16 september 1920 avgivit förslag i berörda hänseende och styrelsen för postsparbanken, på grund av remiss, den 14 oktober 1920 yttrat sig i ämnet, har Kungl. Maj:t genom beslut den 5 november 1920 — med förklarande att i enlighet med riksdagens förutnämnda beslut skall från och med år 1921 inrättas en fond, benämnd fonden för räntefria studielån, och att i avseende å grunderna för utdelning av lån från denna fond skall gälla vad i särskilt av Kungl. Maj:t utfärdat reglemente är eller kan vara föreskrivet — meddelat följande bestämmelser angående fonden att gälla tillsvidare, så länge medel för ifrågasvarande ändamål finnas att tillgå:

Postsparbanken åligger:

att med iakttagande av föreskrifterna i förenämnda reglemente den 19 juni 1919 handhava utbetalandet av lån från ifrågasvarande fond ävensom uppbärandet av inbetalningar å sådana lån;

att verkställa den egentliga bokföringen av dessa medel, bärande bland inkomsterna jämväl upptagas debiterade, ännu ej influtna räntor, samt

att årligen före den 1 februari till statskontoret inleverera till postsparbanken inbetalda, fonden tillkommande medel samt eventuellt vad av beviljade studielån på grund av särskilda föreskrifter återgått och därvid tillika avlämna redogörelse, innehållande dels uppgift å vad som under det föregående året i lån utbetalts och vad som under samma år återbetalats med särskiljande av annuiteter och räntor, dels ock uppgift å de belopp, som, under den tid redogörelsen omfattar, på sätt nyss sagts återgått eller blivit på grund av låntagarens oförmåga att betala eller andra omständigheter avskrivna.

Statskontoret åligger att handhava förvaltningen av ifrågasvarande fond och att i sådant avseende

1. vid ingången av år 1921 till fonden överföra behållningen å de reservationsanslag, som för åren 1919 och 1920 uppförts i riksstaten till räntefria studielån;

2. på rekvisition tillhandahålla styrelsen för postsparbanken erforderliga medel för utbetalande av den för året beviljade lånesumman; samt

3. beträffande fonden föra den summariska räkenskap, som erfordras för uppgörande av det årliga bokslutet.

Slutligen har riksdagen i skrivelse den 22 juni 1920 annälat, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag, dels till ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med nämnda studielån anvisat på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag av 1,000 kronor, dels ock medgivit, att kostnaderna för den nämnd, som för år 1921 kunde komma att handlägga ärenden rörande omförmälda lån, finge gäldas av det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Med anledning härav har Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1920 bemyndigat statskontoret att av omförmälda av riksdagen anvisade anslag å 1,000 kronor till styrelsen för postsparbanken på rekvisition utbetala ett belopp av 5 kronor för varje beviljat studielån såsom ersättning för dess bestyr med ifrågavarande lånerörelse dels ock förklarar sig vilja framdeles meddela beslut i fråga om gäldande av kostnaderna för omförmälda nämnd.

*Departements-
chefen.*

Enligt den av mig i det föregående lämnade redogörelsen fanns vid utdelningen av 1920 års studielån till förfogande för ändamålet ett sammanlagt belopp av 168,285 kronor. Härav åtgick till studielån ett belopp av 164,000 kronor och såsom ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med lånen 675 kronor eller tillhoppa 164,675 kronor. Vid 1920 års utgång skulle alltså, fränsett eventuellt återlevererade medel, kvarstå odisponerat ett belopp av 3,610 kronor att jämte det för år 1921 anvisade reservationsanslaget av 200,000 kronor överföras till fonden för räntefria studielån.

Till erhållande av studielån från det för år 1920 beviljade reservationsanslaget hade, såsom jag redan förut omförmäلت, anmält sig 748 sökande, därav 53 anhållit om fortsatta studielån. Av nämnda antal sökande voro, utöver dem som tilldelats studielån, ganska många synnerligen väl kvalificerade för erhållande av sådana lån. Då det är att vänta, att antalet behörigen kvalificerade sökande, särskilt till erhållande av fortsatta studielån, icke kommer att undergå någon minskning, synes mig det belopp, som för ifrågavarande ändamål, utöver möjligen förefintliga besparingar, bör stå till Kungl. Maj:ts förfogande för år 1922, icke kunna sättas lägre än till 200,000 kronor eller samma belopp, som blivit anvisat för år 1921. Beloppet bör, liksom nästföregående år, i riksstaten uppföras såsom reservationsanslag till kapitalökning för omförmälda fond. Medel för ändamålet torde böra beredas genom tillfällig upplåning. Det torde ankomma på chefen för finansdepartementet att senare i dag härom framställa förslag.

Beträffande ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med ifragavarande lånerörelse under år 1922 samt sättet för bestridande av kostnaderna för den nämnd, som för sistberörda år må komma att handlägga ärenden rörande omförmälda studielån, har jag i annat sammanhang redan framställt förslag.

På grund av det anförda hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån på *extra stat* för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

2:o.

I skrivelse den 22 juli 1918 har Jockmocks församling hemställt om anslag för uppförande på statens bekostnad av ett ändamålsenligt skolhus i Porjus och som skäl för denna hemställan anført bland annat, att skolhuset är behöfligt på grund av statens anläggningar därstädes, och att församlingen icke förmår med egna medel uppföra detsamma.

[2.]
Uppförande av
folkskolebyggnader i Porjus.

Över denna framställning hava vederbörande folkskolinspektör, länsstyrelsen och domkapitlet i Luleå, vattenfallsstyrelsen och skolöverstyrelsen avgivit utlåtanden. Samtliga dessa myndigheter hava vitsordat skolhusets behöflighet och föreslagit, antingen att staten skulle lämna visst kontant bidrag till dess uppförande, eller ock att staten skulle genom anslag för tillfället lämna erforderlig hjälp för skolbyggnadernas uppförande men att församlingen framdeles skulle på lämpligt sätt helt eller delvis återbetala den summa, som åtgått för ändamålet.

Av handlingarna framgår, att omförmälda byggnadsföretag är ofrånkomligt och att det skyndsammast möjligt bör komma till stånd men att detta icke kan ske utan statens mellankomst. Lämpligast torde staten böra träda emellan på det sätt, att staten lämnar Jockmocks församling ett lån till det belopp, som erfordras för byggnadernas uppförande, och att församlingen sedan snarast möjligt påbörjar amorteringen av detta lån. Enligt av vattenfallsstyrelsen upprättade skissritningar och kostnadsförslag skulle för ändamålet erfordras ett belopp av 570,000 kronor, därav 300,000 kronor för år 1921 och 270,000 kronor för år 1922. De belopp, som må komma att för ändamålet tillhandahållas församlingen, böra givetvis täckas medelst tillfälliga lånemedel.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. - 1 saml.

Utgifter för kapitalökning: bil. 3.

Ärendet fordrar emellertid ytterligare beredning och då jag har för avsikt att i annat sammanhang återkomma till frågan om äskande för ändamålet av anslag på tilläggsstat för år 1921 hemställer jag nu allenast, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående anslag för uppförande av folkskolebyggnader i Porjus, i riksstaten för år 1922 under utgifter för kapitalökning, låneunderstöd, beräkna för ändamålet på *extra stat* såsom reservationsanslag ett belopp av 270,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen under punkterna 1:o) och 2:o) sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet av förslag till riksstat för år 1922.

Ur protokollet:
Gösta Neuendorf.

Bil. 4.

FÖRTECKNING
över
utgifterna för kapitalökning.

Punkt i bil. 1.	Att täckas av		Sid. i bil. 1.
	länemedel. Kronor	andra stats- inkomster. Kronor.	
Statens affärsverksamhet.			
A. Postverket.			
[1.] Inventarier	1,000,000: —	—	6
[2.] Ombyggnad av centralposthuset i Stockholm	162,000: —	—	12
[3.] Tillbyggnad av postverkets fastighet i Västervik	111,500: —	—	14
[4.] Om- och tillbyggnad av postverkets fastighet i Vännäs	109,000: —	—	15
[5.] Tomt i Kristinehamn	32,900: —	—	18
[6.] Inköp av fastigheter	400,000: —	—	20
B. Telegrafverket.			
[7.] Stationsbyggnad i Sveg	374,000: —	—	22
[8.] Stationsbyggnad i Motala	300,000: —	—	23
[9.] Tillbyggnad av stationshuset i Söderhamn	85,000: —	—	23
[10.] Inköp och bebyggande av fastigheter	500,000: —	—	25
[11.] Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegraf- väsende	20,000,000: —	—	27
[11.] Radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater... ¹	2,000,000: —	—	38
C. Statens järnvägar.			
<i>A. Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.</i>			
[12.] Huvudrangerbangård vid Hallsberg m. m.	1,000,000: —	—	44
[13.] Ombyggnad av Malmö statsbangård	550,000: —	—	45
[14.] Ombyggnad av bangården vid Storvik	200,000: —	—	48

¹ Beräknat anslag.

Utgifter för kapitalökning: bil. 4.

Punkt i bil. 1.	Att läckas av		Sid. i bil. 1.
	lånededel. Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	
[15.] Ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs	500,000:—	---	49
[16.] Spårordningar i anslutning till förefintliga spårssystem	213,300:—	---	52
[17.] Anläggningar vid kol- och vattenstationer	300,000:—	---	56
[18.] Speciella anläggningar å bangårdar	29,000:—	---	59
[19.] Dubbelspår Örebro—Hallsberg—Laxå	1,500,000:—	---	61
[20.] Dubbelspår Aneby—Sandsjö	1,700,000:—	---	62
[21.] Dubbelspår Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö	500,000:—	---	64
[22.] Omläggning av linjen Källered—Lindome	500,000:—	---	66
[23.] Särskilt godstågsspår mellan Malmö rangerbangård och Arlöv	240,000:—	---	69
[24.] Malmvagnsverkstad vid Notviken	600,000:—	---	70
[25.] Ny lokomotivstation vid Charlottenberg	270,000:—	---	71
[26.] Anordningar för förbättrad driftsekonomi	100,000:—	---	72
[27.] Husbyggnader	997,000:—	---	74
[28.] Skenfria vägkorsningar	250,000:—	---	83
[29.] Elektriska belysningsanläggningar	350,000:—	---	86
[30.] Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	1,000,000:—	---	87
[31.] Ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar	60,000:—	---	92
[32.] Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten	2,000,000:—	---	93
[33.] Statsbanan Sveg—Brunflo	1,627,000:—	---	94
[34.] Statsbanan Sveg—Hede	—	1,000,000:—	96
[35.] Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare	4,000,000:—	---	97
[36.] Statsbanan Forsmo—Hoting	3,000,000:—	---	105
[37.] Statsbanan Hällnäs—Stensele	2,000,000:—	---	106
[40.] <i>Markförvärv</i>	800,000:—	---	109
[41.] <i>Rullande materiel</i>	4,550,000:—	---	110
[42.] <i>Genomgående tryckluftbroms</i>	5,550,000:—	---	112
[43.] <i>Inventarier</i>	2,000,000:—	---	114

D. Statens vattenfallsverk.

[44.] Södertälje kanals ombyggnad	1,700,000:—	---	122
[45.] Profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön	700,000:—	---	125
[46.] Första utbyggnaden av kraftstationen vid Lilla Edet ...	4,000,000:—	---	126
[47.] Förberedande åtgärder för Vänerens reglering	250,000:—	---	128
[49.] Reglering av Suorvasjöarna	1,600,000:—	---	134

Utgifter för kapitalökning: bil. 4.

3

Att täckas av

Punkt i bil. 1.	lånemedel. Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	Sid. i bil. 1.
[50.] Ändringsarbeten å tre turbinaggregat vid Älvkarleby kraftstation m. m.	300,000:—	—	137
[51.] Första utbyggnaden av kraftstationen vid Motala	1,000,000:—	—	139
[52.] Veckoreglering av Motalaströms vattenföring mellan Vättern och Boren	600,000:—	—	141
[53.] Distributionsanläggningar för statens kraftverk	6,000,000:—	—	142
[54.] Förstärkning av rörelsekapitalet	400,000:—	—	147
[55.] Inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar	1,500,000:—	—	152
[56.] Rörelsekapital	2,000,000:—	—	154
[57.] Inventarier för statens vattenfallsverk	800,000:—	—	158
[58.] Tillgodoseende av vattenfallsstyrelsens lokalbehov ¹	2,100,000:—	—	159
Punkt i bil. 2.	E. Statens domäner.		Sid. i bil. 2.
[1.] Jägmästarbostäder i vissa revir	—	250,000	1
Punkt i bil. 1.	Statens utlåningsfonder.		Sid. i bil. 1.
[59.] Allmänna järnvägslånefonden	—	—	161
[60.] Bibanefonden	—	—	162
[61.] Vattenkraftslånefonden	2,000,000	—	163
Punkt i bil. 3.			Sid. i bil. 3.
[1.] Fonden för räntefria studielån	200,000	—	1
Punkt i bil. 2.			Sid. i bil. 2.
[2.] Odlingsslånefonden	1,000,000	—	6
[3.] Egnahemslånefonden	6,000,000	—	6
[4.] Fiskerilånefonden	900,000	—	7
[5.] Norrländska nyodlingsfonden	—	3,000,000	13
[6.] Allmänna nyodlingsfonden	—	1,500,000	25
[7.] Kraftledningslånefonden	2,500,000	—	
Punkt i prot.	Avbetalning å statsskulden		Sid. i prot.
[1.]	—	7,159,200	2

¹ Beräknat anslag.

Utgifter för kapitalökning: bil. 4.

Punkt i prot.	Att täckas av		Sid. i prot.
	lånemedel. Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	
Statsverkets fond av rusdrycksmedel.			
[2.] Enligt § 1 i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel	---	32,100,000	3
[3.] Avsättning av vissa tullmedel	---	¹ 2,100,000	3
[4.] Överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel	---	400,000	4
Låneunderstöd.			
Punkt i bil. 3.			Sid. i bil. 3.
[2.] Uppförande av folkskolebyggnader i Porjus	270,000	---	5
Punkt i bil. 3.			Sid. i bil. 3.
[8.] Svenska mosskulturföreningen	20,000	---	29

¹ Beräknat anslag.